

KNO.410.003.00.2018
Nr ewid. 148/2018/P/18/023/KNO

Informacja o wynikach kontroli

TRANSFER WIEDZY I TECHNOLOGII POPRCZEZ SPÓŁKI JEDNOSTEK NAUKOWYCH

DEPARTAMENT NAUKI, OŚWIATY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Informacja o wynikach kontroli

Transfer wiedzy i technologii poprzez spółki jednostek naukowych

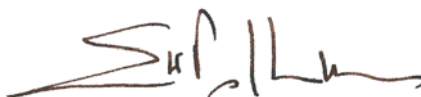
Dyrektor Departamentu Nauki,
Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

Piotr Prokopczyk

Akceptuję:

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Ewa Polkowska

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Krzysztof Kwiatkowski

Warszawa, dnia 30.X.2018r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	5
2. OCENA OGÓLNA	8
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	9
4. WNIOSKI.....	12
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	14
5.1. Efekty działalności spółek	14
5.2. Tworzenie spółek	17
5.3. Funkcjonowanie spółek.....	27
5.4. Nadzór nad spółkami.....	40
5.5. Porozumienie Spółek Celowych	46
5.6. Bariery w funkcjonowaniu spółek.....	48
6. ZAŁĄCZNIKI	51
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	51
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	54
6.3. Przykłady organizacji transferu wiedzy i technologii oraz polityki innowacyjności w wybranych krajach.....	61
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	66
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	67
6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	68
6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra	70

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

Działalność badawczo-rozwojowa	Działalność twórcza obejmująca badania naukowe lub prace rozwojowe, podejmowana w sposób systematyczny w celu zwiększenia zasobów wiedzy oraz wykorzystania zasobów wiedzy do tworzenia nowych zastosowań (art. 2 pkt 6 ustawy zfn).
Komercjalizacja bezpośrednia	Sprzedaż wyników badań naukowych, prac rozwojowych lub know-how związanego z tymi wynikami albo oddawanie do używania tych wyników lub know-how, w szczególności na podstawie umowy licencyjnej, najmu oraz dzierżawy (art. 2 ust. 1 pkt 35 ustawy Psw).
Komercjalizacja pośrednia	Obejmowanie lub nabywanie udziałów lub akcji w spółkach w celu wdrożenia lub przygotowania do wdrożenia wyników badań naukowych, prac rozwojowych lub know-how związanego z tymi wynikami (art. 2 ust. 1 pkt 36 ustawy Psw).
Minister NiSW	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – agencja wykonawcza Ministra NiSW, której zasady działania określa ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (Dz. U. z 2018 r. poz. 1249, ze zm.).
PAN	Polska Akademia Nauk
Spółka celowa	Jednoosobowa spółka kapitałowa utworzona przez uczelnie publiczne lub niepubliczne w celu komercjalizacji pośredniej (art. 86a ust. 1 ustawy Psw).
Transfer technologii	Całokształt działań związanych z udostępnianiem wyników badań naukowych, pojęcie często używane w kontekście szerokiego i powszechnego przekazywania wyników badań (Komercjalizacja B+R dla praktyków, NCBiR 2016).
UPRP	Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej
Ustawa o instytutach badawczych	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2018 r. poz. 736, ze zm.).
Ustawa o KRS	Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 986, ze zm.).
Ustawa o PAN	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2018 r. poz. 1475, ze zm.).
Ustawa o rachunkowości	Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 395, ze zm.).
Ustawa Psw	Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2183, ze zm.).
Ustawa zfn	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2018 r. poz. 87. Uchylona z dniem 1 października 2018 r.).
Wdrożenie technologii	Wprowadzenie opracowanej technologii na rynek w postaci konkretnych produktów lub usług (Komercjalizacja B+R dla praktyków, NCBiR 2016).

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy działalność spółek utworzonych przez jednostki naukowe jest skuteczną metodą transferu wyników badań naukowych lub prac rozwojowych do gospodarki?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy uczelnie publiczne, instytuty naukowe PAN oraz instytuty badawcze prawidłowo utworzyły spółki i właściwie je wyposażały?
2. Czy spółki prowadzą działalność zgodną ze swoimi celami statutowymi?
3. Czy działalność spółek przyniosła oczekiwane efekty?
4. Czy nadzór nad spółkami był prawidłowy i skuteczny?

Jednostki kontrolowane

Trzy uczelnie publiczne, trzy instytuty naukowe PAN, trzy instytuty badawcze, osiem spółek prawa handlowego

Jednostki objęte badaniem kwestionariuszowym

39 spółek celowych utworzonych przez uczelnie publiczne, instytuty naukowe PAN oraz instytuty badawcze

Okres objęty kontrolą

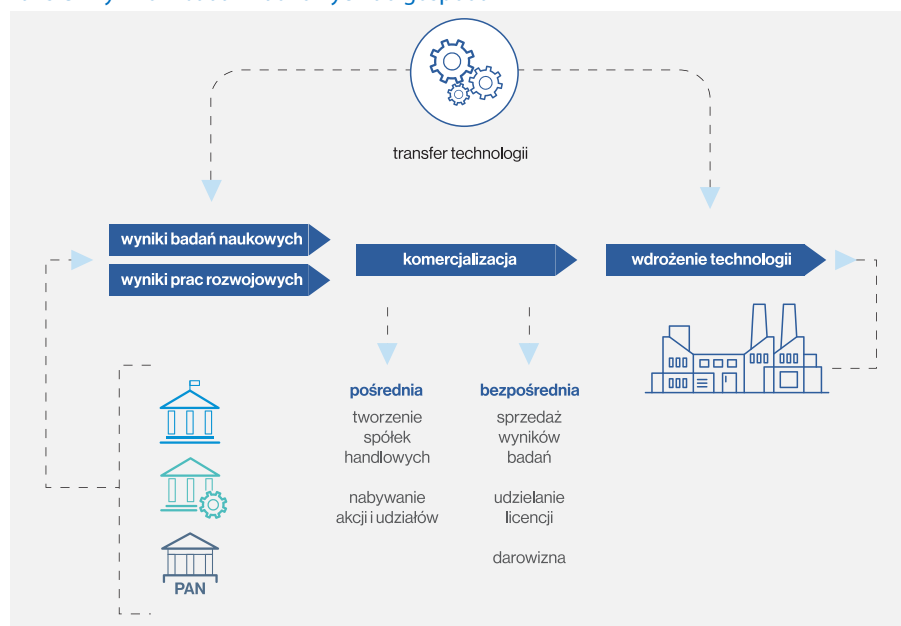
2013–2017 i okres wcześniejszy, jeżeli zaistniałe zdarzenia miały wpływ na kontrolowaną działalność

Zmieniające się uwarunkowania funkcjonowania uczelni i jednostek naukowych oraz słabe powiązanie tych jednostek z obszarem biznesu spowodowały, że niezbędnym było przygotowanie takiego instrumentu, który mógłby zapewnić szerszą współpracę pomiędzy tymi sektorami. Przyjęte w ostatnich latach rozwiązania, polegające na tworzeniu przez instytuty naukowe PAN lub instytuty badawcze spółek prawa handlowego w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, a w przypadku uczelni tzw. spółek celowych, miały umożliwić większą aktywność tych podmiotów w zakresie transferu wiedzy do gospodarki.

Do intensyfikacji procesu komercjalizacji wyników badań naukowych przyczynić się również miały przedsięwzięcia realizowane przez NCBiR – np. program SPIN-TECH ukierunkowany na wsparcie spółek celowych utworzonych przez uczelnie i jednostki naukowe, a także jednostek naukowych zamierzających dopiero utworzyć spółkę. Kolejnym uruchomionym programem mającym wzmocnić transfer wiedzy był Inkubator Innowacyjności+, wspierający podmioty utworzone do końca 2015 r. w celu zainicjowania współpracy z otoczeniem gospodarczym i realizowania zadań, które doprowadzą do faktycznego zastosowania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w gospodarce.

Powodzenie całego procesu komercjalizacji wyników badań naukowych zależy nie tylko od działań prowadzonych przez spółki wraz z podmiotami je tworzącymi, ale także od aktywności przedsiębiorców. W przypadku właściwej współpracy korzyści płynące z wymiany informacji będą obustronne. Sektor nauki może uzyskać informacje o pożądanych kierunkach prac badawczo-rozwojowych, co stworzy przesłanki do właściwego wykorzystania potencjału naukowego, natomiast podmioty biznesowe otrzymałyby dostęp do tych wyników badań, które stworzą możliwość wygenerowania zysków.

Infografika nr 1
Transfer wyników badań naukowych do gospodarki

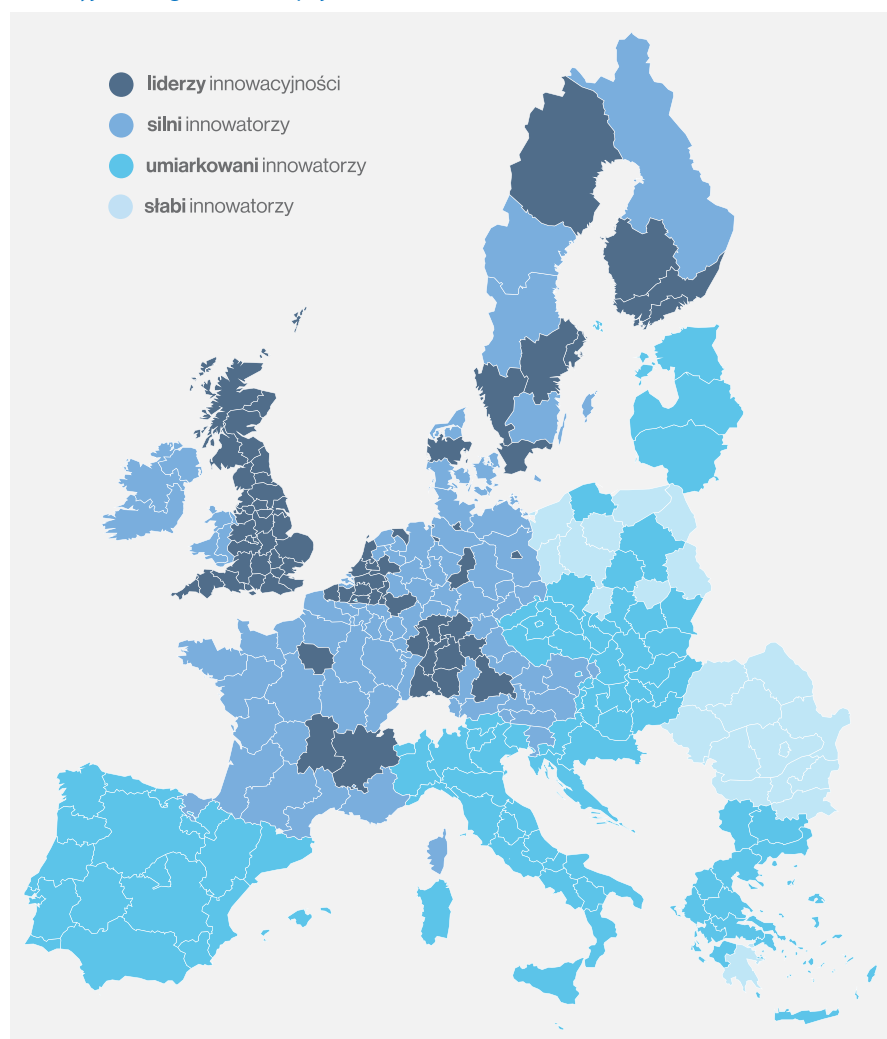
Źródło: Opracowanie własne NIK.

Prowadzone od 2008 r. przez Komisję Europejską badania wskazują, że Polska nie należy do liderów innowacji w gospodarce. Znajduje to odzwierciedlenie w rankingu innowacyjności państw Unii Europejskiej (Innovation Union Scoreboard).

Przedstawione w 2018 r. wyniki, oparte o średnią z pomiaru wartości 27 wskaźników, klasyfikują Polskę na 25 miejscu wśród 28 krajów UE. W stosunku do 2017 r. pozycja ta nie uległa zmianie. Według stosowanego podziału na cztery grupy Polskę zalicza się więc do umiarkowanych innowatorów (Moderate Innovators).

Także w Regionalnej tablicy wyników innowacji (Regional Innovation Scoreboard) – według oceny porównawczej osiągnięć w oparciu o ograniczoną liczbę wskaźników – polskie regiony zostały zaliczone do dwóch najslabszych grup regionalnych umiarkowanych innowatorów i regionalnych skromnych innowatorów.

Infografika nr 2
Innowacyjność regionów europejskich

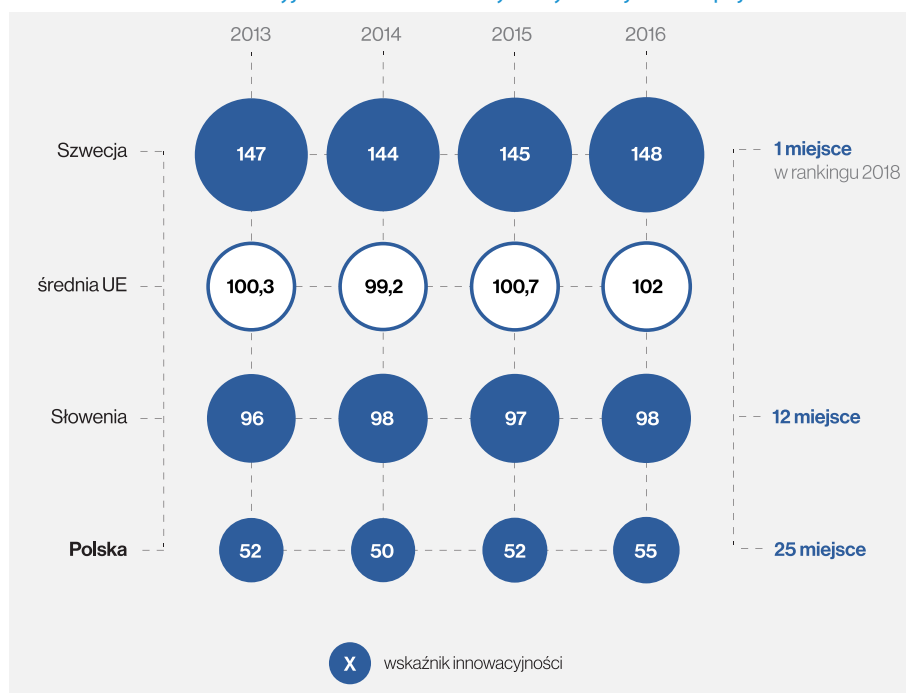
Źródło: Raport Komisji Europejskiej pn. Regionalna tablica wyników innowacyjności. http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_en

WPROWADZENIE

W odniesieniu do lat 2013–2016 wzrastał średni wskaźnik innowacyjności krajów Unii Europejskiej. Występowało jednak znaczne zróżnicowanie poziomu tego wskaźnika pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi UE. Na podstawie wysokości tego wskaźnika najbardziej innowacyjnym państwem w UE była Szwecja, a do grupy liderów innowacji należały także Dania, Finlandia, Niemcy, Holandia, Wielka Brytania. Wyniki powyżej lub blisko średniej UE osiągnęły państwa zaliczane do silnych innowatorów, tj. Austria, Belgia, Francja, Irlandia, Luksemburg i Słowenia. Polska osiągała poziom wskaźnika zdecydowanie poniżej średniej unijnej.

Infografika nr 3

Wartość wskaźnika innowacyjności Polski na tle wybranych krajów europejskich

Źródło: Raport Komisji Europejskiej pn. *European Innovation Scoreboard*. http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

2. OCENA OGÓLNA

Niska skuteczność transferu wiedzy poprzez spółki jednostek naukowych

W latach 2013–2017 działalność spółek utworzonych przez jednostki naukowe, zwłaszcza spółek utworzonych przez instytuty naukowe PAN i instytuty badawcze, nie była skuteczną metodą transferu wyników badań naukowych lub prac rozwojowych do gospodarki.

Jedynie dwie spółki spośród ośmiu skontrolowanych uzyskały nieznaczne wpływy ze sprzedaży trzech praw do wyników prac badawczych i czterech wdrożeń rozwiązań technicznych. Jednostki naukowe prawa do wyników badań naukowych przekazały jedynie połowie skontrolowanych spółek. Podobna sytuacja wystąpiła w spółkach objętych badaniem kwestionariuszowym. W przypadku 39 spółek objętych tym badaniem prawa do wyników badań naukowych jako zasób do komercjalizacji otrzymało zaledwie 28% spółek. Jednak tylko cztery spośród nich dokonały sprzedaży wyników prac badawczych na łączną kwotę 6639 tys. zł. Należy podkreślić, że 95% tych środków pochodziło z jednej spółki i było głównym źródłem jej przychodów.

Powyższe oznacza, że w zdecydowanej większości spółki nie dysponowały wynikami badań czy technologią o wysokim stopniu gotowości do wdrożenia, na które było rzeczywiste zapotrzebowanie gospodarcze. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym uzyskiwanie przychodów ze sprzedaży wyników prac badawczych była ich komercjalizacja bezpośrednio przez jednostki tworzące spółki. Ponadto, okres funkcjonowania tych spółek był zróżnicowany i wynosił od trzech do pięciu lat.

W tej sytuacji główna działalność spółek koncentrowała się na sprzedaży usług doradczych, badawczych, szkoleniowych oraz wykonywaniu ekspertyz. Była to aktywność mieszcząca się w statutowym przedmiocie działalności gospodarczej spółek, lecz odległa od głównego celu ich utworzenia. Do pięciu spośród sześciu spółek utworzonych przez instytuty wniesiono w początkowej fazie funkcjonowania jedynie minimalny wymagany wkład w wysokości 5 tys. zł, co oznacza, że nie miały one żadnego potencjału komercjalizacyjnego. Pomimo wniesienia po trzech latach przez jeden z instytutów aportu w wysokości 331 tys. zł, a w innym przypadku mimo czterokrotnego podwyższania kapitału, kolejne lata działalności spółek zamykały się powiększającą się z roku na rok stratą. Świadczy to o braku realnych możliwości osiągnięcia celu, dla którego spółki zostały utworzone.

Uczelnie publiczne zapewniły prawidłowy nadzór właścicielski nad utworzonymi spółkami. W przypadku pozostałych podmiotów tworzących spółki – instytutów naukowych PAN oraz instytutów badawczych – nadzór ten był na ogół nieskuteczny. Obok przypadków nienależytego wypełniania obowiązków przez zgromadzenie wspólników (np. zaniechanie powołania organów spółki czy wykonywanie określonych praw właścicielskich praw bez zgody właściwego ministra nadzorującego) występowały nieprawidłowości w zakresie bieżącego funkcjonowania spółek. Polegały one m.in. na nieprawidłowym i nieterminowym sporządzaniu sprawozdań finansowych, nierzetelnym prowadzeniu księgi udziałów, naruszaniu uprawnień rady nadzorczej lub nierealizowaniu przez radę nadzorczą swoich obowiązków. Wystąpiły także dwa przypadki utworzenia spółek przez instytuty z naruszeniem przepisów.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

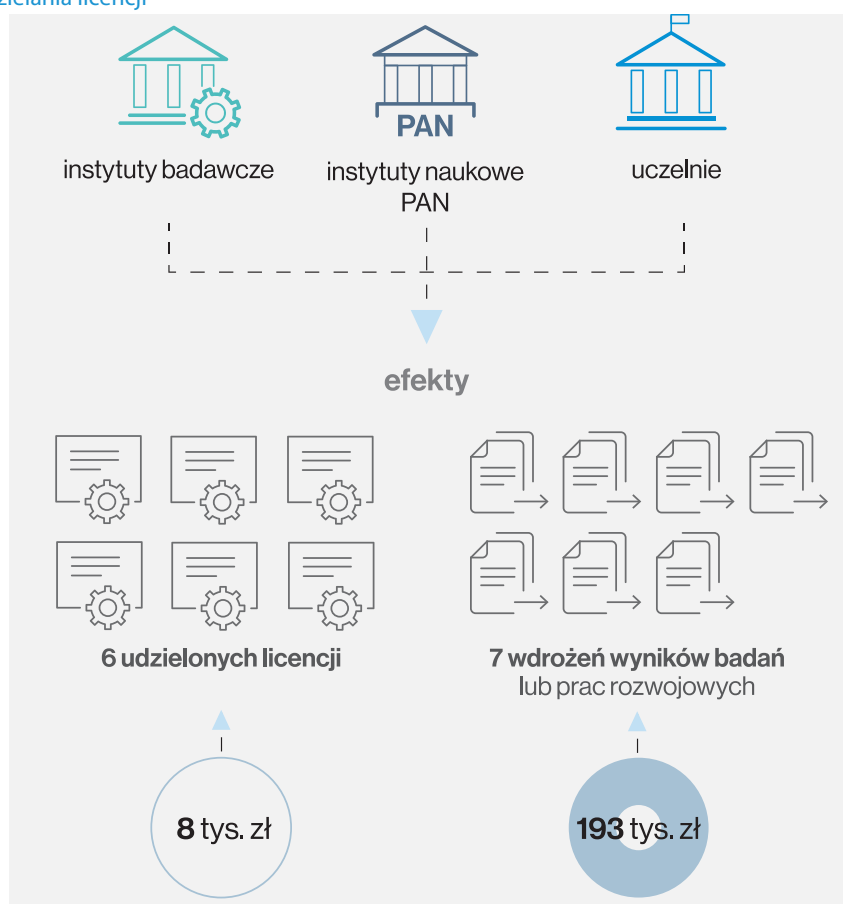
Dotychczasowe efekty działalności spółek nie przynoszą, w kontekście głównego celu ich powołania, istotnych wymiernych wyników, a spółki nie mają realnych możliwości przekazywania właścicielom oczekiwanych dywidend. Na niską skuteczność działania spółek, jako metody komercjalizacji wpływ miał także narzucony niektórym z nich przez instytuty model funkcjonowania. Działalność dwóch spółek przyczyniła się do zawarcia umów licencyjnych przez instytuty, jednakże spółki nie uzyskały z tego tytułu żadnych wpływów finansowych. W innym przypadku rozszerzono zakres działalności spółki ponad to, co pierwotnie przewidziano w akcie założycielskim z powodu odstąpienia od realizacji kolejnej fazy programu Spin-Tech, które ograniczyło możliwości zdobywania środków. Powyższe uwarunkowania oraz brak wyników badań, które można byłoby zaoferować zainteresowanym podmiotom spowodowały niedrożność tego kanału transferu wiedzy do gospodarki.

[str. 14–16, 40]

Efekty działalności spółek

Infografika nr 4

Efekty działalności skontrolowanych spółek w zakresie wdrożeń wyników badań oraz udzielania licencji

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie wyników kontroli.

Nie wszystkim spółkom zapewniono zasoby w postaci wyników prac badawczych, które mogłyby podlegać komercjalizacji, co ograniczyło możliwość osiągnięcia celu, dla którego spółki zostały utworzone. Wskutek powyższego działalność spółek polegała głównie na świadczeniu usług doradczych, badawczych czy szkoleniowych, nie zaś na sprzedaży wyników prac badawczych. Znalazło to odzwierciedlenie w strukturze

Nie zapewniono części spółek właściwych zasobów

źródeł przychodów spółek. W rezultacie kwoty uzyskane z komercjalizacji wyników prac badawczych, a także z udzielonych licencji stanowiły nieznaczną część przychodów ze sprzedaży. [str. 22, 36–39]

Dwa instytuty utworzyły spółki z naruszeniem przepisów

Prawidłowo wykonywane były czynności formalno-prawne związane z utworzeniem trzech spośród pięciu skontrolowanych spółek utworzonych przez instytuty. W dwóch pozostałych naruszone zostały przepisy ustawy o PAN oraz ustawy o instytutach badawczych. Nieprawidłowości te polegały na założeniu spółki przez instytut naukowy PAN bez uprzedniego uzyskania wymaganej zgody ministra właściwego ds. nauki oraz na niezgodnym z przepisami ustanowieniu przez instytut badawczy składu pierwszego zarządu spółki. [str. 20–21]

Uczelnie prawidłowo utworzyły spółki i właściwie je nadzorowały

W trzech skontrolowanych uczelniach publicznych działania związane z tworzeniem spółek celowych przeprowadzone zostały prawidłowo. Uczelnie, będąc jedynymi współnikami spółek, zapewniły im konieczne środki na prowadzenie działalności i w pełni wywiązywały się wobec spółek z obowiązków wynikających z ustawy Kodeks spółek handlowych (Ksh), jednakże tylko jedna spośród tych spółek uzyskała przychody ze sprzedaży wyników prac badawczych. [str. 21, 45]

Nieefektywne finansowanie dwóch spółek przez instytut PAN

Dwa instytuty naukowe PAN przyjęły zasady finansowania spółek, które nie gwarantowały niezakłóconego ich funkcjonowania. W jednym przypadku wniesiono najniższy wymagany wkład oraz przyjęto, że działalność spółki będzie finansowana ze środków fazy B programu SPIN-TECH. Po uzyskaniu dofinansowania zrezygnowano z jego realizacji ze względu na nieefektywność ekonomiczną dla instytutu. W konsekwencji z uwagi na wymagany okres trwałości projektu fazy A instytut zmuszony jest do utrzymywania powołanej spółki do końca 2019 r. W drugim przypadku ograniczenie finansowania spółki wyłącznie do podwyższania jej kapitału zakładowego skutkowało wygenerowaniem straty, której wysokość powodowała konieczność podjęcia przez dyrektora instytutu, działającego jako Zgromadzenie Wspólników, decyzji o dalszym jej istnieniu, pod rygorem zwrotu środków otrzymanych z NCBiR. [str. 22, 28, 38]

Nieprawidłowości w funkcjonowaniu spółek

W funkcjonowaniu spółek występowały liczne nieprawidłowości, które nie miały jednak charakteru systemowego. Polegały one na nieprzestrzeganiu przepisów Ksh m.in. w zakresie prawidłowości i terminowości sporządzania sprawozdań finansowych, prowadzenia księgi udziałów, pełnienia funkcji w organach bez formalnego powołania, naruszania uprawnień rady nadzorczej lub nie realizowania przez radę swoich obowiązków, jak również stwierdzono przypadek naruszenia ustawy o rachunkowości. [str. 28–36]

Nienależyty nadzór instytutów badawczych nad dwoma spółkami

Jeden ze skontrolowanych instytutów badawczych nienależycie sprawował nadzór właścicielski, nie uzupełniając składu organów tej spółki, po rezygnacji prezesa zarządu i dwóch członków rady nadzorczej. Doprowadziło to do pozbawienia spółki właściwej reprezentacji oraz uniemożliwiło działania organowi nadzoru spółki. Spowodowało to również brak możliwości wypełniania przez instytut obowiązków właścicielskich związanych z rozpatrzeniem i zatwierdzeniem sprawozdania zarządu z działalności spółki i sprawozdania finansowego za 2016 rok, jak również udzielenia absolutorium członkom organów spółki oraz podjęcia uchwały

w sprawie podziału zysku za 2016 r. W innym z instytutów badawczych prawa właścicielskie z tytułu posiadanych udziałów w spółce wykonywane były bez uprzedniego uzyskania stosownych zgód ministra nadzorującego do podejmowania uchwał na Zgromadzeniu Wspólników w sprawach dotyczących zatwierdzania sprawozdań zarządu z działalności spółki, sprawozdań finansowych i udzielania absolutorium członkom zarządu. [str. 44–45]

Uchwały Zgromadzenia Wspólników jednej ze spółek, dotyczące zatwierdzenia sprawozdań z działalności i sprawozdań finansowych spółki, jak również wniosków spółki o pokrycie strat za rok obrotowy 2014 i 2016, podjęte zostały bez wcześniejszej ich oceny przez radę nadzorczą spółki w zakresie ich zgodności z księgami i dokumentami, jak i ze stanem faktycznym, do czego zobowiązywał przepis art. 219 § 3 Ksh. Instytut PAN nie korzystał przy tym z przysługującego wspólnikowi prawa do bezpośredniej kontroli spółki. W innym przypadku nie dotrzymywano terminów odbycia zwyczajnych walnych zgromadzeń, a także rozpatrzono sprawozdania łącznie za dwa lata. Ponadto Walne Zgromadzenie nie zatwierdziło regulaminu pracy rady nadzorczej. [str. 41–43]

Niewłaściwy nadzór
instytutów PAN
nad spółkami

W latach 2013–2017 jeden z instytutów naukowych PAN nierzetelnie sporządzał sprawozdania roczne PNT-01 o działalności badawczej i rozwojowej instytutu. Dane wykazane w tych sprawozdaniach dotyczące liczby zgłoszeń wynalazków oraz patentów nie odzwierciedlały rzeczywistych danych w tym zakresie. Przekazywanie danych statystycznych, stosownie do postanowień ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej¹, niezgodnie ze stanem faktycznym zagrożone jest grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. [str. 27]

Nierzetelna realizacja
obowiązków
sprawozdawczych
przez instytut PAN

Dwa spośród kontrolowanych instytutów uchwaliły regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji z naruszeniem ustawowego (tj. do 31 marca 2015 r.) terminu do ich uchwalenia. Regulaminy zostały uchwalone 233 i 281 dni po upływie wymaganego terminu. [str. 26]

Nieterminowe
uchwalenie regulaminów
zarządzania prawami

Jednym z najistotniejszych problemów w funkcjonowaniu spółek powołanych przez jednostki naukowe jest ich traktowanie jako dużego przedsiębiorcy poprzez powiązanie z jednostką tworzącą. Ogranicza to możliwość szerokiego udziału w projektach, które wymagają odpowiedniego wkładu własnego lub ubiegania się o fundusze z UE. [str. 48–50]

Barier
w funkcjonowaniu spółek

¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 997, ze zm.

4. WNIOSKI

Uwzględniając powyższe uwarunkowania NIK uznaje za celowe:

**Minister NiSW,
ministrowie nadzorujący**

1. Dokonanie przeglądu potencjału komercjalizacyjnego spółek utworzonych przez jednostki naukowe oraz zidentyfikowanie działów gospodarki, które wdrożyły technologie wypracowane przez te jednostki;
2. ustanowienie przez Ministra NiSW, przy wykorzystaniu wyników przeglądu, programów ukierunkowanych na wsparcie podmiotów, których działalność wpływa na zwiększenie innowacyjności w zidentyfikowanych obszarach,

**Ministrowie nadzorujący
instytuty badawcze**

3. wzmocnienie nadzoru nad podległymi instytutami badawczymi w zakresie prowadzonej przez instytuty komercjalizacji poprzez spółki, w szczególności w kwestiach dotyczących uzyskiwania stosownych zgód,

**Jednostki tworzące
spółki**

4. dokonywanie analizy bieżących i przewidywanych zasobów prac możliwych do komercjalizacji,
5. podjęcie decyzji o dalszym istnieniu lub o ewentualnej likwidacji tych spółek, które dla dalszego funkcjonowania wymagają stałego podwyższania kapitału zakładowego, bez zdolności do generowania zysków.

WARTOŚĆ DODANA KONTROLI

Po kontroli NIK kierownicy skontrolowanych jednostek poinformowali o sposobie wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach w celu wykonania wniosków pokontrolnych.

Dyrektorzy instytutów badawczych poinformowali o: podjęciu intensywnych działań zmierzających do doprowadzenia kwestii związanych z funkcjonowaniem spółki do stanu zgodnego z prawem; przygotowaniu wniosku do ministra o wyrażenie zgody na podjęcie uchwał, które zostały uprzednio podjęte bez uzyskania wymaganych zgód oraz o powierzeniu zadań z zakresu nadzoru właścicielskiego radcom prawnym instytutu i udzieleniu wskazanej osobie pełnomocnictwa do wykonywania czynności monitorowania i kontrolowania działalności spółki.

Dyrektorzy instytutów naukowych PAN poinformowali o: dokonaniu wyboru nowej kancelarii patentowej; podjęciu działań w celu zapewnienia lepszej komunikacji i nadzoru w szczególności poprzez opracowanie regulaminów dla zarządu i rady nadzorczej; modyfikacji sposobu zbierania danych niezbędnych do sporządzenia sprawozdań z działalności badawczej i rozwojowej; przygotowaniu uchwał w sprawie powołania prezesa zarządu, członków rady nadzorczej, zmian umowy spółki oraz uchwał właściwych dla zwyczajnego zgromadzenia m.in. o dalszym istnieniu spółki; odbytym posiedzeniu z zarządem spółki i dołożeniu starań, aby zwyczajne walne zgromadzenia odbywały się we właściwych terminach; opracowywaniu propozycji zmian w zakresie realizowanych przez spółkę czynności i ich dokumentowania.

Prezesi zarządów spółek poinformowali o: zobowiązaniu osoby prowadzącej księgi finansowe spółki do wdrożenia i przestrzegania procedury corocznej kontroli sprawozdania finansowego przed jego przekazaniem zarządowi oraz o dokonywaniu oceny prawidłowości sprawozdań przez zewnętrznych ekspertów przed przekazywaniem dokumentów radzie nadzorczej spółki; podjęciu rozmów z dyrekcją instytutu dotyczących zmiany umowy w celu urealnienia zasad komunikacji w trakcie pozyskiwania partnera biznesowego i jego obsługi; dokonaniu przeglądu posiadanych patentów oraz zobowiązań z tego wynikających w celu terminowego regulowania opłat; podjęciu dzia-

łań w celu terminowego składania w KRS sprawozdań oraz uchwał; przystąpieniu do sporządzenia szczegółowych zasad obiegu dokumentów między spółką i biurem rachunkowym oraz objęciu sprawozdań spółki badaniem przez biegłego rewidenta; przedstawieniu dyrektorowi instytutu propozycji regulaminów zarządu i rady nadzorczej; przygotowaniu stosownych projektów uchwał i podjęciu działań zmierzających do modyfikacji umowy z biurem rachunkowym.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Efekty działalności spółek

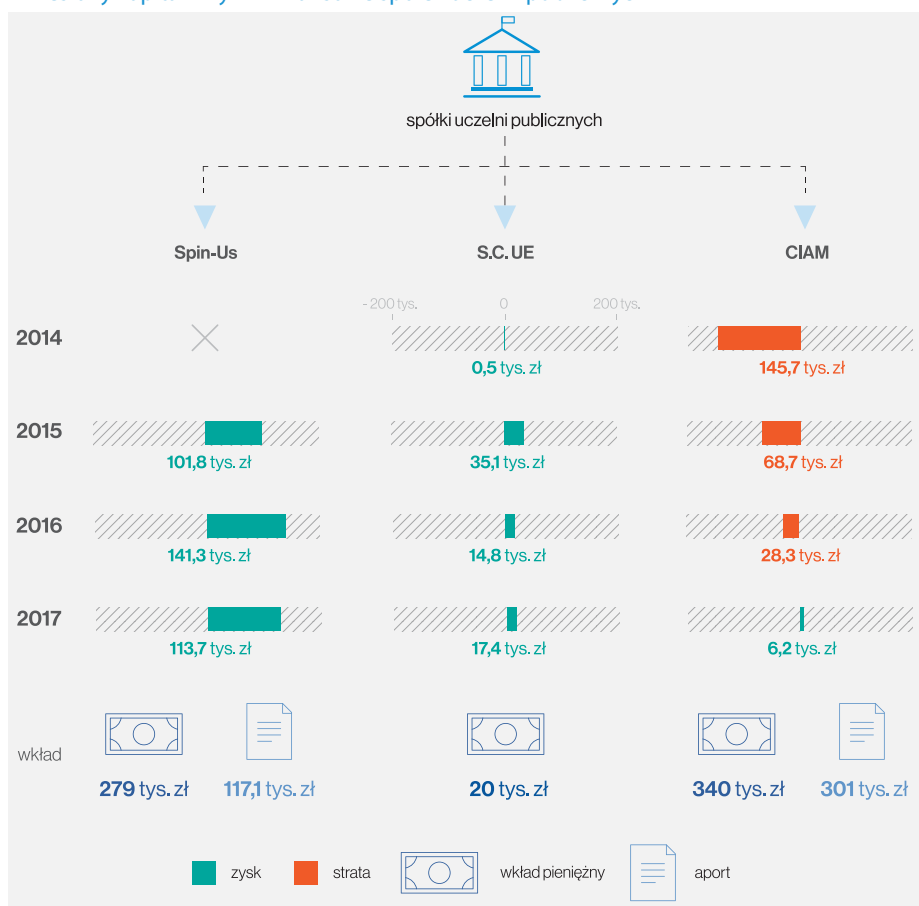
Efekty działalności spółek

Do najważniejszych efektów działalności kontrolowanych spółek² utworzonych przez uczelnie należy zaliczyć:

- sprzedaż trzech praw do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych;
- zawarcie z podmiotami zewnętrznymi łącznie 60 umów o różnym charakterze (umów o poufności, umowy o współpracy, porozumienia o współpracy, umowy agencyjne, umowy partnerstwa, umowy ramowe, umowy przedwstępne), a także listów intencyjnych;
- udzielenie sześciu licencji niewyłącznych;
- założenie czterech spółek spin-off oraz objęcie udziałów w trzech innych spółkach;
- realizację projektów doradczo-badawczych.

Infografika nr 5

Wniesiony kapitał i wyniki finansowe spółek uczelni publicznych

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

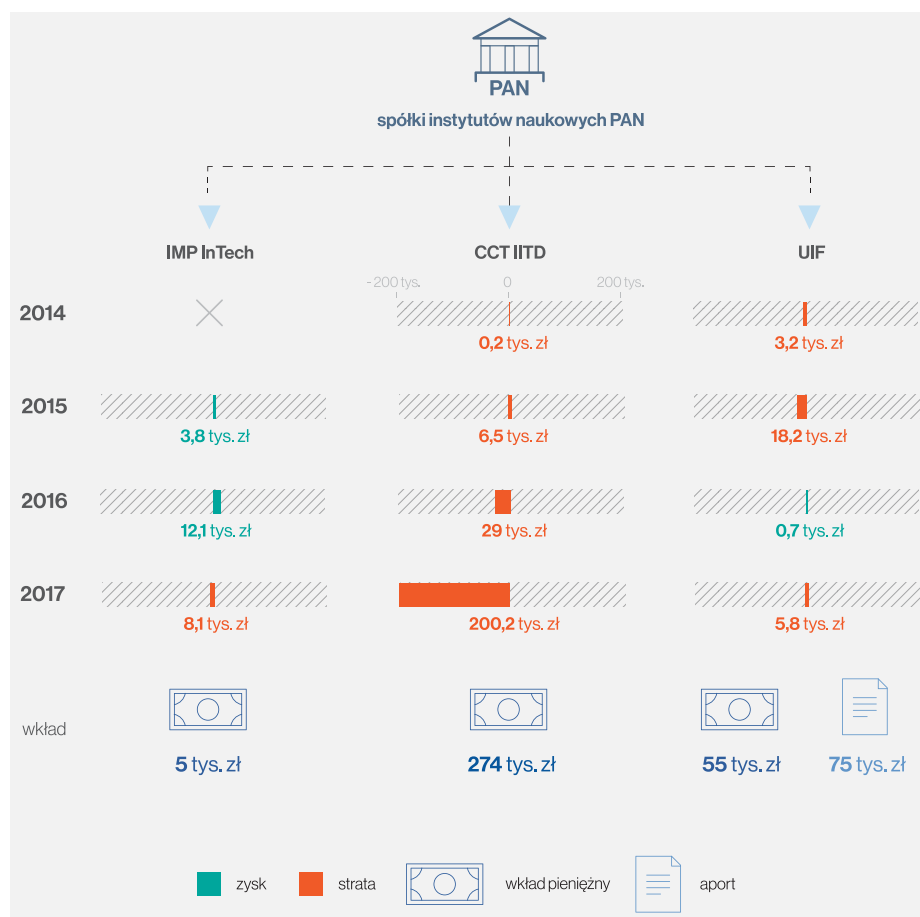
² Efekty działalności spółek zostały przedstawione z uwzględnieniem, że dane dotyczące w szczególności: wartości przychodów według rodzajów, w tym wielkości przychodów ze sprzedaży wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz z tytułu udzielonych licencji, informacji o szczegółach umów zawartych z podmiotami zewnętrznymi i ich efektach – zgodnie ze wskazaniem spółek – stanowią tajemnicę ich przedsiębiorstwa.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Efektem działalności spółek utworzonych przez instytuty naukowe PAN było przede wszystkim doradztwo i wsparcie dla instytutów skutkujące zawarciem, bezpośrednio przez instytuty, umów licencyjnych, utworzenie dwóch spółek spin-off, zawarcie dwóch umów z inwestorem zewnętrznym i jednej umowy o współpracy.

Infografika nr 6

Wniesiony kapitał i wyniki finansowe spółek instytutów naukowych PAN

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

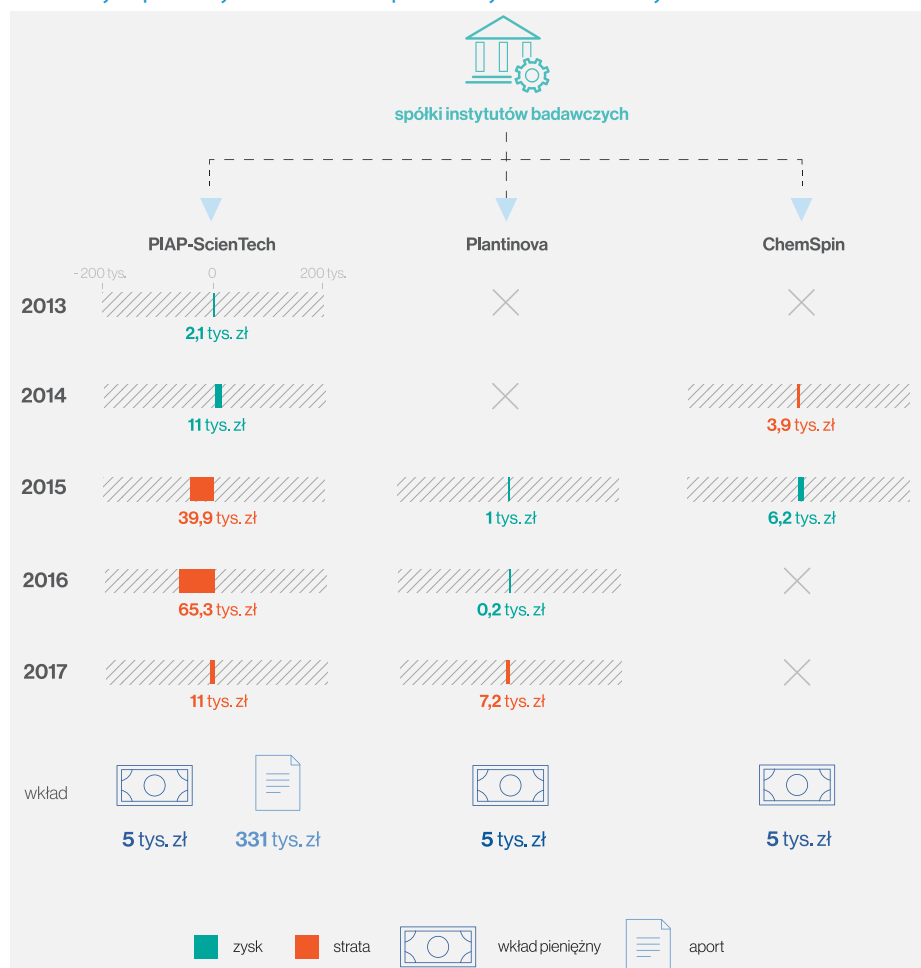
W odniesieniu do spółek utworzonych przez instytuty badawcze efektem prowadzonej przez nie działalności było:

- przyczynienie się do zawarcia przez instytuty umów licencyjnych z trzema podmiotami,
- wdrożenie czterech rozwiązań technicznych,
- zawarcie z siedmioma podmiotami umów w zakresie doradztwa,
- podpisanie trzech listów intencyjnych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 7

Wniesiony kapitał i wyniki finansowe spółek instytutów badawczych

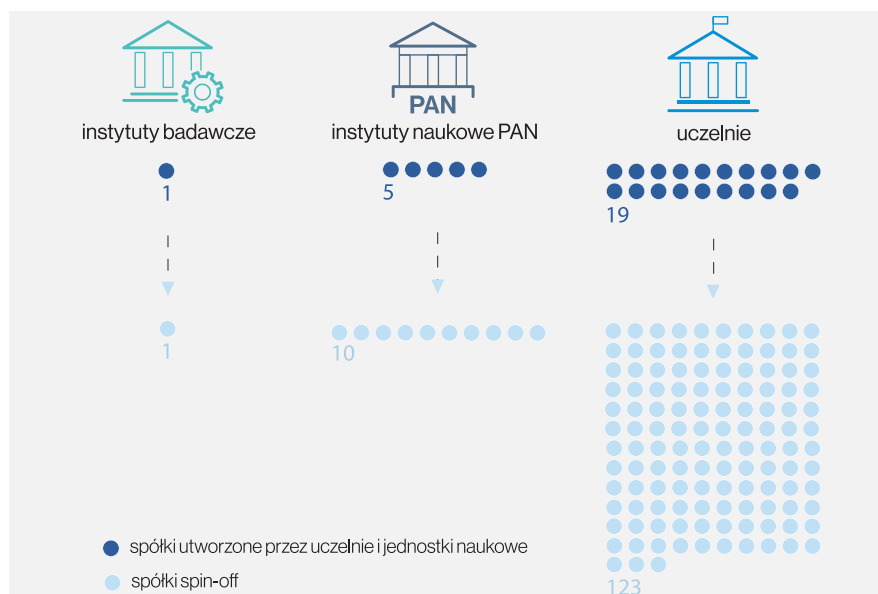

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Największą aktywnością w zakresie tworzenia spółek typu spin-off charakteryzują się spółki utworzone przez uczelnie publiczne. Wśród kontrolowanych spółek jedynie spółki utworzone przez instytuty badawcze nie założyły żadnej spółki spin-off.

Infografika nr 8

Utworzone spółki spin-off przez spółki kontrolowane oraz objęte badaniem kwestionariuszowym

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli oraz badań ankietowych.

5.2. Tworzenie spółek

Przepisy ustawy Psw, jak i ustawy o instytutach badawczych ograniczyły uczelniom i instytutom badawczym swobodę wyboru formy organizacyjno-prawnej spółek tworzonych w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Spółki te mogą mieć wyłącznie formę spółek kapitałowych. Instytuty naukowe PAN mogły natomiast tworzyć także spółki osobowe (z wyłączeniem spółek partnerskich). Spośród ośmiu skontrolowanych spółek siedem było spółkami z ograniczoną odpowiedzialnością, a jedna (założona przez instytut naukowy PAN) – spółką akcyjną. Wybór formuły spółki z o.o. wynikał przede wszystkim z niskiej wymaganej minimalnej wysokości kapitału zakładowego – 5 tys. zł.

Także w przypadku 39 spółek objętych badaniem kwestionariuszowym najczęstszą formą była spółka z o.o. W grupie tej jedyna spółka akcyjna utworzona została przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.

Spółka z o.o. najczęstszą formą prawną

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 9

Formy prawne spółek utworzonych przez uczelnie i jednostki naukowe

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie wyników badania kwestionariuszowego.

**Zobowiązanie
do powołania spółek
warunkiem udziału
w SPIN-TECH**

W siedmiu przypadkach jednostki utworzyły swoje spółki w wyniku udziału w programie SPIN-TECH, tj. programie wsparcia działalności spółek celowych tworzonych przez państwowe jednostki badawcze, zakładanych w celu komercjalizacji wyników badań i prac rozwojowych. Program ten finansowany był przez NCBiR. Udział w programie SPIN-TECH, na realizację którego przewidziano środki w wysokości 40 mln zł umożliwiał jednostkom identyfikację i ocenę potencjału komercyjnego własności intelektualnej, analizę możliwych ścieżek komercjalizacji, przeprowadzenie wyceny własności przemysłowej proponowanej do wniesienia aportem do spółki.

Przykłady

Spółka IMP InTech sp. z o.o. utworzona została w wyniku realizacji przez Instytut Maszyn Przepływowych PAN projektu PRO INNOWACJE IMP PAN w ramach programu SPIN-TECH. Warunkiem udziału w programie było zobowiązanie się do powołania spółki celowej w terminie realizacji projektu. Podstawowym uzasadnieniem powołania spółki była potrzeba ustrukturyzowania procesów komercjalizacji wyników badań naukowych będących w jego posiadaniu. Założono, że po przeanalizowaniu potencjału komercjalizacyjnego, technologie znajdujące się na stanie IMP PAN będą w przyszłości komercjalizowane przez nowopowstałą spółkę, która niezależnie będzie się starać o dofinansowanie fazy B, co pozwoli jej funkcjonować bez nadmiernego obciążenia budżetu Instytutu. Według założeń do programu, powołanie spółki miało spowodować zwiększenie transferu technologii do gospodarki z wykorzystaniem istniejącego potencjału organizacyjnego, naukowego i komercyjnego Instytutu, zapewniając efektywność podziału zadań badawczo-naukowych i komercyjno-biznesowych. Poza uzasadnieniem zawartym w opisie do programu, Instytut nie posiadał raportów ani analiz określających cele oraz ekonomiczne uzasadnienie utworzenia spółki.

Spółka UIF SA została zawiązana przez Instytut Wysokich Ciśnień w ramach programu SPIN-TECH dla państwowych jednostek badawczych. Celem projektu było utworzenie wyspecjalizowanego podmiotu działającego na zasadach komercyjnych. Przewidywaną korzyścią wynikającą z realizacji projektu była m. in. łatwiejsza, skuteczniejsza i szybsza komercjalizacja osiągnięć naukowych dzięki istnieniu infrastruktury technicznej niezbędnej do przygotowania tech-

nologii laboratoryjnych do bezpośredniego transferu do gospodarki oraz opracowanych i sprawdzonych w praktyce mechanizmów finansowania i transferu technologii.

Utworzenie przez Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN (Instytut IiTd) spółki Centrum Transferu Technologii IITD sp. z o.o. (CTT IITD sp. z o.o.) było wynikiem udziału Instytutu w programie SPIN-TECH pn. Komercjalizacja wynalazków poprzez profesjonalne doradztwo. W fazie A programu dokonano analizy potencjału komercjalizacyjnego Instytutu oraz potencjalnych korzyści, które mogłyby zostać osiągnięte w wyniku powołania spółki celowej. Poza analizą dokonaną w ramach pierwszej fazy programu Instytut nie posiadał i nie przeprowadził innych analiz związanych z zasadnością (w tym ekonomiczną) utworzenia spółki.

Uzasadnieniem utworzenia przez Instytut Chemii Przemysłowej (IChP) spółki ChemSpin sp. z o.o. był zamiar udziału w programie SPIN-TECH ogłoszonym przez NCBiR, w tym możliwość uzyskania dofinansowania ze środków publicznych dla spółki. Zakładano, że środki te będą przeznaczone m.in. na: identyfikację i ocenę potencjału komercyjnego własności intelektualnej; analizę możliwych ścieżek komercjalizacji własności intelektualnej; prowadzenie wyceny własności intelektualnej; obsługę transferu technologii, w tym wycenę wartości własności intelektualnej; rozpoznawanie potrzeb rynku. We wniosku do Ministra Gospodarki o wyrażenie zgody na utworzenie spółki Instytut wskazał m.in., że jej utworzenie pozwoli na uporządkowanie i ustrukturyzowanie działań dotyczących sprzedaży technologii, udzielanie licencji. Utworzenie spółki nie było przedmiotem konsultacji z Radą Naukową Instytutu.

W dwóch pozostałych przypadkach jednostki nie uczestniczyły w programie SPIN-TECH. Utworzenie spółki PIAP-ScienTech sp. z o.o. motywowane było potrzebą realizacji projektów wykonywanych w Instytucie, przy czym wizja spółki zmieniała się, a sposób jej funkcjonowania został narzucony przez wymogi dotyczące komercjalizacji wyników badań uzyskiwanych w realizowanych przez Instytut projektach. Kierunki działania w zakresie wspomagania komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, wspierania ochrony własności intelektualnej Przemysłowego Instytutu Automatyki i Pomiarów PIAP w Warszawie (PIAP) sformułowano na przełomie lat 2015/2016. Kwestia utworzenia spółki nie była przedmiotem konsultacji z Radą Naukową Instytutu.

Przesłanką powołania spółki przez Akademię Morską w Szczecinie była koncepcja pośredniej komercjalizacji wynalazku „iDiagnostyka silników o zapłonie samoczynnym”. Ponadto celem utworzenia spółki Centrum Innowacji Akademii Morskiej w Szczecinie sp. z o.o. (CIAM sp. z o.o.), była długofalowa jej działalność związana z transferem technologii z uczelni do przemysłu oraz plan powierzenia spółce w drodze umowy zarządzania prawami własności intelektualnej. Spółka miała ponadto prowadzić działalność usługową jako główny operator aparatury naukowo-badawczej znajdującej się w wybudowanych przez uczelnię laboratoriach, które zostały dofinansowane z dotacji UE.

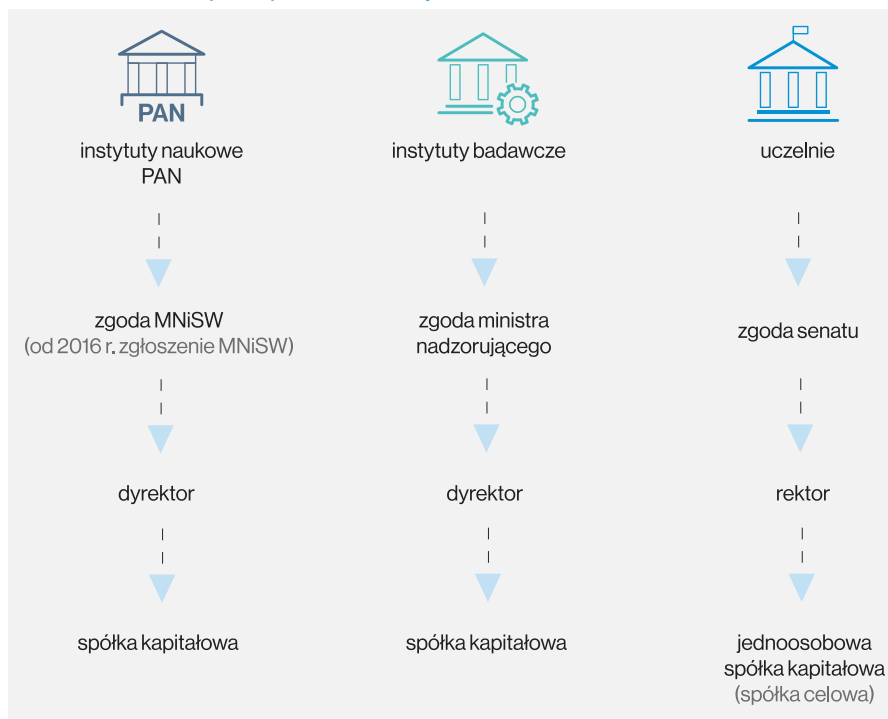
W latach 2010–2015 utworzenie przez instytuty naukowe PAN spółek oraz obejmowanie lub nabywanie i posiadanie udziałów oraz akcji spółek handlowych wymagało uzyskania zgody ministra właściwego do spraw nauki. Od 2016 r. przyjęto rozwiązanie wymagające dokonania zgłoszenia ww. czynności do Ministra NiSW. Instytut badawczy przed utworzeniem spółki musi uzyskać zgodę ministra nadzorującego, a rektor uczelni zgodę senatu uczelni.

Wymóg uzyskania zgody

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 10

Procedura tworzenia spółek przez uczelnie i jednostki naukowe

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Brak zgody Ministra NiSW przed utworzeniem spółki przez instytut naukowy PAN

Spośród trzech kontrolowanych instytutów naukowych PAN dwa (Instytut Wysokich Ciśnień i Instytut Maszyn Przepływowych) uzyskały wymagane zgody, natomiast Instytut IiT D nie dochował wymogu określonego w art. 83 ust. 1 ustawy o PAN tworząc w 2014 r. spółkę bez uprzedniego uzyskania wymaganej zgody.

Przykład

Spółka CTT IITD Sp. z o.o. została utworzona w dniu 29 maja 2014 r. i zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 9 czerwca 2014 r. Zgoda Ministra NiSW na jej powstanie została natomiast udzielona w dniu 17 lipca 2014 r., tj. 49 dni po utworzeniu spółki.

Utworzenie tej spółki było warunkiem realizacji projektu w ramach programu SPIN-TECH. Wniosek aplikacyjny do tego programu zawierał opis celu, w jakim spółka miała zostać zawiązana oraz deklarację, że spółka będzie miała charakter doradczy, czyli nie będzie dysponentem praw własności intelektualnej. Władze Instytutu bezzasadnie przyjęły, że akceptacja wniosku aplikacyjnego i przyznanie finansowania jest równoznaczne z wyrażeniem zgody na zawiązanie spółki, bowiem NCBiR było agencją wykonawczą Ministra NiSW. Instytut opierał się także na opinii prawnej wskazującej, że zgoda może zostać wyrażona także po dokonaniu czynności założenia Spółki, bowiem zgodnie z art. 63 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny³, jeżeli do dokonania czynności prawnej potrzebna jest zgoda osoby trzeciej, osoba ta może wyrazić zgodę także po złożeniu oświadczenia przez osoby dokonujące czynności założenia spółki z mocą wsteczną. Notariusz sporządzający (w formie aktu notarialnego) akt założycielski nie wnosił uwag do takiego sposobu utworzenia spółki.

³ Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, ze zm.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W ocenie NIK przepis art. 83 ust. 1 ustawy o PAN nie dopuszczał możliwości powoływania spółki na zasadzie domniemania zgody. Bez względu na warunki było uprzednie uzyskanie zgody Ministra NiSW. Interpretacja zaś przepisu art. 63 § 1 Kc wskazująca, że zgoda mogła być wyrażona po utworzeniu spółki nie znajduje zastosowania do zgody wyrażanej przez ministra właściwego ds. nauki, bowiem jest on organem administracji rządowej. Niekwestionowanie natomiast powyższych czynności przez notariusza sporządzającego akt założycielski, w ocenie NIK, związane było z oświadczeniem złożonym przez dyrektora instytutu o braku wymogu uzyskania zgody organu instytutu, zgody innych podmiotów lub osób trzecich.

Trzy kontrolowane instytuty badawcze, zgodnie z art. 17 ust. 5 ustawy o instytutach badawczych, uzyskały zgodę ministra nadzorującego na utworzenie spółki kapitałowej:

- PIAP uzyskał zgodę Ministra Gospodarki w dniu 25 października 2011 r.,
- IChP uzyskał zgodę Ministra Gospodarki w dniu 24 grudnia 2012 r.,
- Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich (IWNiRZ) uzyskał zgodę Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 20 sierpnia 2014 r.

W trzech skontrolowanych uczelniach utworzenie spółek celowych nastąpiło, stosownie do wymogów art. 86a ust. 1 ustawy Psw, za zgodą senatu uczelni wyrażoną w odpowiednich uchwałach:

- uchwałą nr 13/2011 w dniu 15 czerwca 2011 r. Senat Akademii Morskiej w Szczecinie wyraził zgodę na utworzenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pn. Centrum Innowacji Akademii Morskiej w Szczecinie;
- uchwałą nr 78 (2013/2014) w dniu 30 maja 2014 r. Senat Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu wyraził zgodę na utworzenie przez rektora spółki celowej pn. Spółka Celowa Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu sp. z o.o. (S.C. UE sp. z o.o.);
- uchwałą nr 315 w dniu 24 czerwca 2014 r. Senat Uniwersytetu Śląskiego wyraził zgodę na utworzenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o roboczej nazwie SPIN-US, której celem miała być komercjalizacja wyników badań naukowych, prac rozwojowych powstałych w Uniwersytecie Śląskim oraz transfer wiedzy z uczelni do gospodarki.

W umowie Spółki PIAP-ScienTech sp. z o.o., na pierwszego Prezesa Zarządu powołano Dyrektora Instytutu (funkcję tę sprawował od 31 lutego 2011 r. do 25 stycznia 2012 r.), co było niezgodne z art. 28 ust. 2 ustawy o instytutach badawczych. We wniosku z 18 października 2011 r. Instytut poinformował Ministra Gospodarki o zamiarze powołania Dyrektora PIAP na pierwszego Prezesa Zarządu Spółki, a Minister nie wniósł zastrzeżeń.

Powyższe działanie tłumaczono m.in. tym, że nominacja ówczesnego Dyrektora na Prezesa Zarządu Spółki była tymczasowa i wynikała z błędnej interpretacji prawa, a ponadto Spółka w tym czasie nie prowadziła żadnej działalności.

Uczelnie oraz instytuty badawcze uzyskały wymagane zgody przed utworzeniem spółek

Nieprawidłowo ustanowiono skład pierwszego zarządu spółki Piap-ScienTech

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zasoby instytutów przed utworzeniem spółek

W 2013 r. Instytut Maszyn Przepływowych zgłosił 29 wynalazków w UPRP. W badanym okresie nie zgłaszał wzorów przemysłowych i wzorów użytkowych, a także nie uzyskał patentów w polskim i w zagranicznych urządach patentowych.

Przed utworzeniem spółki Instytut Wysokich Ciśnień był właścicielem lub współwłaścicielem dziewięciu patentów krajowych, siedmiu zagranicznych, technologii oraz dokonał 15 zgłoszeń krajowych i 12 zagranicznych.

Instytut IiTd w 2013 r., zgodnie z danymi UPRP oraz bazy danych PATENT-SCOPE, faktycznie dysponował łącznie co najmniej 57 patentami, w tym co najmniej 22 w zagranicznych urządach patentowych oraz 21 w UPRP.

W roku poprzedzającym utworzenie spółki PIAP-ScienTech sp. z o.o., PIAP posiadał prawa do 30 wzorów użytkowych oraz 11 patentów uzyskanych w UPRP, nie dysponował natomiast wynalazkami, wzorami przemysłowymi oraz patentami uzyskanymi w zagranicznych urządach patentowych.

W 2013 r., tj. poprzedzającym utworzenie Spółki, IChP zgłosił w UPRP 14 wynalazków i uzyskał 22 patenty. Jeden wynalazek zgłosił w zagranicznym urzędzie patentowym.

W roku poprzedzającym rok powołania spółki, IWNiRZ dysponował 15 patentami krajowymi, siedmioma patentami międzynarodowymi, czterema zgłoszeniami patentowymi krajowymi oraz pięcioma zgłoszeniami patentowymi międzynarodowymi.

Wkład pieniężny przeważającą formą kapitału zakładowego spółek

Zgodnie z wymogiem określonym w art. 154 § 1 Ksh Instytut Maszyn Przepływowych, w momencie utworzenia spółek wniósł minimalny wymagany na pokrycie kapitału zakładowego wkład pieniężny w wysokości 5 tys. zł, natomiast opłacony przez Instytut IiTd kapitał zakładowy spółki został podwyższony do 274 tys. zł. Do spółki utworzonej przez Instytut IiTd nie wniesiono wkładu niepieniężnego ze względu na fakt, że spółka miała mieć charakter jedynie doradczy i prowadzić czynności wspomagające komercjalizację.

Instytut Wysokich Ciśnień objął w utworzonej spółce 100% akcji, tj.: 25 000 akcji imiennych serii A o wartości nominalnej 1 zł pokrywając je wkładem pieniężnym w wysokości 25 tys. zł oraz 75 000 akcji imiennych o wartości 1 zł każda, pokrywając je w całości wkładem niepieniężnym w postaci 50% ogółu praw do wskazanych technologii. Wartość wkładu niepieniężnego została wyceniona przez wyspecjalizowany podmiot, a metoda wyceny poddana opinii biegłego rewidenta. W 2017 r. kapitał zakładowy spółki został podwyższony o 30 tys. zł.

Niewystarczający był sposób finansowania działalności spółki utworzonej przez Instytut Maszyn Przepływowych.

Przykład

Poza wniesieniem kapitału zakładowego Instytut nie zapewnił innych środków na finansowanie działalności spółki. Instytut nie wniósł do spółki wyników badań rozwojowych, które mogłyby zostać skomercjalizowane. Dopiero realizacja projektu SPIN-TECH pozwoliła dokonać szczegółowej analizy potencjału komercjalizacyjnego Instytutu. Spółka uzyskała dofinansowanie fazy B projektu SPIN-TECH, jednakże zrezygnowała z jego realizacji ze względu na nieefektywność ekonomiczną dla Instytutu. Potencjał komercjalizacyjny okazał się niewystarczający, a prawa własności wielu technologii wytworzonych w projektach badawczych nie były wyłączną własnością Instytutu, lecz także partnerów przemysłowych, którzy w niektórych umowach projektu zastrzegli sobie wyłączność na komercjalizację. Podczas realizacji fazy A projektu stworzono pełne raporty dla wytypowanych dziewięciu technologii wykazujących największy potencjał komercjalizacyjny. Analiza tych raportów wykazała, że dwie spośród dziewięciu technologii zostały zaprezentowane przez naukowców na konferencjach, w związku z czym nie mogły podlegać procedurze patentowej. Kolejne dwie technologie były tworzone w ramach konsorcjum i ostatecznie wyłączne prawa do ich komercjalizacji nie będą należeć do Instytutu. Kierownictwo Instytutu, biorąc pod uwagę brak pełni praw do komercjalizacji, zbyt niską wartość technologii lub niedostateczne rozwinięcie technologii, zdecydowało nie wносить wyników badań do spółki celowej i wybrać inne metody komercjalizacji niż poprzez spółkę celową. W konsekwencji w 2015 r. odstąpiono od realizacji tej fazy programu i postanowiono nie inwestować w spółkę celową, wyrażając zgodę na realizację przez spółkę usług według Polskiej Klasyfikacji Działalności. W 2017 r. dokonano rozszerzenia przedmiotu działalności spółki dla umożliwienia zdobycia funduszy na bieżące potrzeby. Instytut zlecił również spółce wykonanie jednej analizy dla potencjalnego rozwiązania technologicznego. Z uwagi na wymagany okres trwałości projektu fazy A, Instytut zmuszony jest do utrzymywania powołanej spółki celowej do końca 2019 r.

Zgodnie z wymogiem określonym w art. 154 § 1 Ksh, trzy skontrolowane instytuty badawcze wniosły kapitał zakładowy w minimalnej wysokości 5 tys. zł pokrywając udziały wkładem pieniężnym. Instytuty uzyskały stosowne zgody ministrów nadzorujących na podjęcie uchwał w ww. sprawach.

Kapitał zakładowy spółki Piap-ScienTech sp. z o.o. został podwyższony dwukrotnie, tj.: w 2014 r. do kwoty 118,5 tys. zł poprzez wniesienie aportem pięciu licencji wycenionych na kwotę 113,5 tys. zł oraz w 2015 r. do kwoty 336 tys. zł poprzez wniesienie 10 licencji wycenionych na kwotę 217,5 tys. zł. Natomiast w przypadku spółki Plantinova sp. z o.o. kapitał zakładowy podwyższono o kwotę 150 tys. zł. Do spółki nie wniesiono aportu z uwagi na przyjęty model biznesowy jej działalności na rzecz instytutu bazujący na aktywności w zakresie selekcji dóbr własności intelektualnej, ich wycen, promocji i pozyskiwania klienta. Do spółki ChemSpin sp. z o.o. także nie wniesiono aportu. Wynikało to z przewidywanego modelu zarządzania własnością intelektualną przez spółkę w imieniu i na rzecz Instytutu.

Udziały w spółkach celowych, zgodnie z wymogiem określonym w art. 86a ust. 1 ustawy Psw, objęły w całości kontrolowane uczelnie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Akademia Morska w Szczecinie wniosła do spółki wkład pieniężny w wysokości 100 tys. zł. W latach 2013-2017, Uczelnia czterokrotnie podwyższała kapitał zakładowy spółki: w 2013 r. aportem (w postaci prawa do wynalazku i autorskiego prawa majątkowego) o wartości 301 tys. zł, w 2014 r. wkładem pieniężnym 100 tys. zł; w 2015 r. wkładem pieniężnym 60 tys. zł i w 2016 r. wkładem pieniężnym 80 tys. zł. Podwyższenie kapitału zakładowego uzasadniane były potrzebami finansowymi Spółki na jej statutową działalność.

Kapitał zakładowy spółki utworzonej przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu wynosił 20 tys. zł. Uniwersytet pokrył go w całości wkładem pieniężnym. Do spółki nie wniesiono wkładu niepieniężnego (aportu).

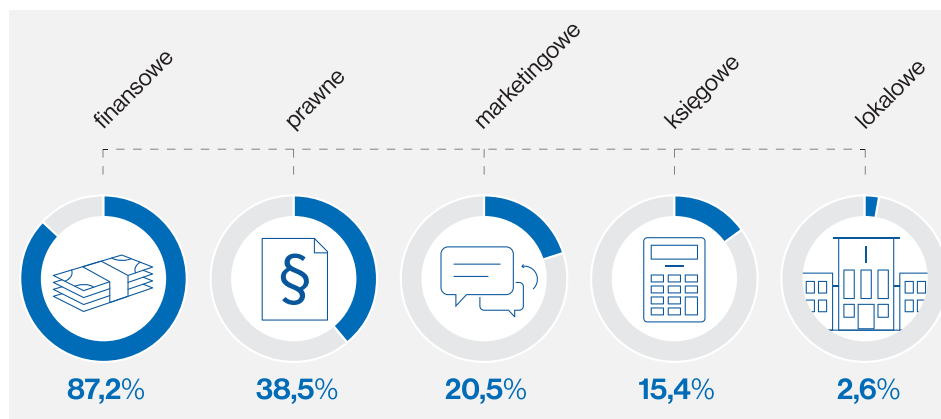
Ustalony w akcie założycielskim kapitał zakładowy spółki Spin-Us sp. z o.o. w wysokości 81,2 tys. zł pokryty został przez Uniwersytet Śląski wkładem pieniężnym w kwocie 50 tys. zł oraz aportem o wartości 31,2 tys. zł, w postaci technologii. Wartość aportu ustalona została w drodze wyceny metodą kosztową z podejściem odtworzeniowym, sporządzonej na etapie przygotowania do utworzenia spółki. Związane z przekazaniem aportu należności z tytułu podatku VAT i CIT zostały uregulowane przez uczelnię. Od dnia utworzenia spółki trzykrotnie podwyższono kapitał zakładowy: w 2016 r. wkładem pieniężnym w wysokości 150 tys. zł oraz wkładem niepieniężnym w wysokości 85,9 tys. zł, a w 2017 r. wkładem pieniężnym w wysokości 79 tys. zł.

Rodzaje wsparcia otrzymanego od podmiotu tworzącego spółkę

Podstawową formą wsparcia spółki przez jednostkę, która ją utworzyła było wsparcie finansowe. Otrzymało je blisko 90% spółek objętych kontrolą i badaniem kwestionariuszowym. W zdecydowanie mniejszej skali spółki mogły korzystać ze świadczonej im pomocy prawnej, marketingowej i księgowej. W niewielkim zakresie zaś pomoc polegała na udostępnieniu bazy lokalowej.

Infografika nr 11

Rodzaje wsparcia otrzymanego od jednostki tworzącej spółkę

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie wyników badania kwestionariuszowego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W dwóch spośród trzech skontrolowanych uczelni ich spółkom powierzono zarządzanie prawami własności do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi prawami.

Przykłady

W latach 2013–2017 Rektor Akademii Morskiej w Szczecinie powierzył spółce zarządzanie prawami własności intelektualnej uczelni umowami z dnia 1 sierpnia 2014 r., 1 kwietnia 2015 r. i 27 lutego 2017 r. W umowach określono, że Spółka zobowiązuje się do prowadzenia, z należytą starannością wszelkich działań faktycznych i prawnych związanych z komercjalizacją bezpośrednią powierzonych do zarządzania praw własności intelektualnej. Lista Praw Własności stanowiła załącznik do każdej z ww. umów. W umowach określono również, że wynagrodzenie netto za przeniesienie praw lub udzielenie licencji wyłącznej lub niewyłącznej należne Akademii Morskiej wynosić będzie 85% wartości każdej transakcji, a szczegółowe warunki finansowe oraz warunki przeniesienia ujęte będą w odrębnych umowach. Za realizację przedmiotu umów strony ustaliły przysługujące spółce miesięczne wynagrodzenie (ryczałtowe), które wynosiło w 2014 r. – 8,1 tys. zł (Lista Praw Własności zawierała 13 pozycji), w 2015 r. – 10,8 tys. zł (Lista Praw Własności zawierała 16 pozycji) i w 2017 r. – 11,3 tys. zł (Lista Praw Własności zawierała 26 pozycji). Z tytułu komercjalizacji pośredniej licencji niewyłącznej (w 2015 r.) Akademia Morska otrzymała od spółki środki w wysokości 5,5 tys. zł netto.

Zarządzeniem nr 17 z dnia 29 stycznia 2015 r. Rektor Uniwersytetu Śląskiego powierzył spółce zarządzanie prawami do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi prawami na warunkach określonych w umowie. W dniu 1 maja 2015 r. pomiędzy Uczelnią a Spółką zawarta została umowa o zarządzanie prawami do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi wynikami, z terminem obowiązywania do 30 kwietnia 2016 r. Spółce przysługiwało ryczałtowe wynagrodzenie miesięczne netto oraz prowizja z tytułu skomercjalizowania określonych praw do wyników badań naukowych/prac rozwojowych/know-how w wysokości: 10% dochodu z tytułu sprzedaży, 5% od wartości netto świadczeń okresowych z tytułu odpłatnego oddania w użytkowanie (§7). Uczelnia terminowo uregulowała wszystkie zobowiązania wobec Spółki wynikające z ww. umowy (łącznie 120 tys. zł netto). Spółka terminowo przedkładała uczelni wymagane umową sprawozdania okresowe oraz sprawozdanie końcowe z realizacji przedmiotowej umowy. Na podstawie zarządzeń Rektora nr 86 z dnia 8 września 2016 r. oraz nr 138 z dnia 20 września 2017 r. Spółce powierzono zarządzanie prawami do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi prawami w umowach nieodpłatnych. Również w przypadku tych umów, Spółka terminowo przedkładała Uczelni wymagane sprawozdania okresowe oraz sprawozdanie końcowe z realizacji umowy.

Instytut IiT D nie w pełni realizował postanowienia umowy o współpracy zawartej ze spółką CTT IITD sp. z o.o., szczególnie w zakresie przekazywania danych dotyczących dóbr intelektualnych przeznaczonych do komercjalizacji. Wynikało to m.in. z braku egzekwowania od pracowników Instytutu przestrzegania procedur informowania o powstaniu dobra intelektualnego, ustalonych w Regulaminie zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych w Instytucie. Regulamin ten określał zasady zgłaszania przez pracowników Instytutu dóbr intelektualnych do ochrony wprowadzając w procedurze postępowania

Wykorzystanie przez dwie uczelnie ustawowej możliwości powierzenia spółkom zarządzania prawami do wyników lub know-how

Niepełna realizacja przez Instytut IiT D umowy o współpracy ze spółką

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wzór wniosku zgłoszenia dobra intelektualnego do ochrony. Według zapisów tego Regulaminu pracownicy Instytutu zobowiązani byli do złożenia oświadczenia o zapoznaniu się i akceptacji z jego treścią oraz do składania do Dyrektora Instytutu wniosku o objęcie dobra ochroną w terminie 14 dni od powstania dobra. W praktyce pracownicy Instytutu nie realizowali tego obowiązku.

W ocenie NIK wprowadzone zasady nakazujące wnioskowanie o zapewnienie ochrony dóbr intelektualnych były jednoznaczne. Nieskładanie wniosków do Dyrektora Instytutu przyczyniło się do sporządzenia nierzetelnych sprawozdań PNT-01, co skutkowało również brakiem aktualnej wiedzy na temat dóbr intelektualnych, które uzyskały ochronę prawną i mogły zostać ocenione pod kątem kapitału komercjalizacyjnego. W konsekwencji utrudniło to znacząco prawidłową realizację obowiązku ustalonego między Instytutem a spółką w umowie z dnia 23 stycznia 2015 r. o zarządzanie dobrami intelektualnymi, a dotyczącego przekazywania na bieżąco informacji o projektach wynalazczych i ujmowania ich w sposób formalny w portfolio dóbr intelektualnych, które stanowiło bazę do działań spółki związanych z ich komercjalizacją.

Dwa przypadki
nieterminowego
uchwalenia regulaminu
zarządzania prawami

Stosownie do wymogów określonych w art. 46 pkt 1–3 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i niektórych innych ustaw⁴, rady naukowe instytutów PAN, dyrektorzy instytutów badawczych oraz senaty uczelni zobowiązane zostały do uchwalenia regulaminów zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych w terminie sześciu miesięcy od daty wejścia w życie tej ustawy, tj. do 31 marca 2015 r.

Spośród kontrolowanych jednostek w dwóch przypadkach uchwalenie regulaminu nastąpiło 233 i 281 dni po upływie wymaganego terminu:

Przykłady

Uchwała nr 95/2015 Rady Naukowej Instytutu Maszyn Przepływowych w sprawie regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych Instytutu, została podjęta 19 listopada 2015 r., tj. 233 dni po upływie wymaganego terminu do jej uchwalenia. Opóźnienie uzasadniano zmianą struktury organizacyjnej Instytutu, która została wprowadzona z dniem 1 stycznia 2015 r., przeprowadzaniem okresowej oceny pracowników naukowych, zmianą na stanowiska Dyrektora i wygaśnięciem kadencji rady naukowej Instytutu oraz koniecznością przeprowadzenia wyborów do Rady Naukowej kolejnej kadencji, która ukonstytuowała się 26 lutego 2015 r.

Zarządzeniem nr 01/2016 Dyrektor IWNiRZ, po zaopiniowaniu przez radę naukową, ustalił w dniu 7 stycznia 2016 r. Regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Ustalenie regulaminu nastąpiło 281 dni po upływie wymaganego terminu.

⁴ Dz. U. poz. 1198, ze zm., dalej: ustawa o zmianie ustawy Psw i niektórych innych ustaw.

W latach 2013–2017 Instytut IiT D nierzetelnie sporządzał sprawozdania roczne PNT-01 o działalności badawczej i rozwojowej Instytutu. Wykazane dane dotyczące liczby zgłoszeń wynalazków oraz liczby patentów nie odzwierciedlały rzeczywistych danych w tym zakresie, ujętych w bazie UPRP.

Nierzetelna realizacja obowiązków sprawozdawczych

W sprawozdaniach PNT-01 podano, że w latach 2013–2017 dokonano łącznie 15 zgłoszeń wynalazków do UPRP (jedno w 2013 r., dwa w 2014 r. pięć w 2015 r., cztery w 2016 r. i trzy w 2017 r.), podczas gdy według danych UPRP Instytut dokonał w tym okresie 24 zgłoszeń (cztery w 2013 r., dziesięć w 2014 r., siedem w 2015 r., jedno w 2016 r. i dwa w 2017 r.). Rozbieżności dotyczyły także liczby uzyskanych patentów – w sprawozdaniach PNT-01 Instytut wykazał, że w latach 2013–2017 uzyskano łącznie 24 patenty (trzy w 2013 r., siedem w 2014 r., sześć w 2015 r., dwa w 2016 r., sześć w 2017 r.), natomiast w bazie danych UPRP zarejestrowano w tym czasie 20 patentów (sześć w 2013 r., trzy w 2014 r., dwa w 2015 r., pięć w 2016 r. i cztery w 2017 r.). Sprawozdania PN-01 za lata 2013–2014 wypełniane były na platformie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego i przekazywane w wersji elektronicznej przez głównego księgowego Instytutu. Sprawozdanie PN-01 za lata 2013–2014 sporządził i przesłał główny księgowy Instytutu, a za lata 2015–2017 zatrudniony w Instytucie samodzielny księgowy.

Rozbieżności danych ujętych w sprawozdaniach PNT-01 wynikały, w przypadku sprawozdań za lata 2013, 2015 i 2016, z niekompletnych danych przekazywanych przez obsługującą Instytut kancelarię rzeczników patentowych, która w przekazywanych danych uwzględniała jedynie zgłoszenia i patenty przez nią procedowane (nie uwzględniano w wykazach patentów i zgłoszeń procedowanych przez inne jednostki). Rozbieżności wynikały także z problemów z terminowym uzyskaniem informacji o dokonanych zgłoszeniach procedowanych przez inne jednostki, braku możliwości skonsultowania otrzymywanych danych z rejestrem UPRP ze względu na fazę utajnienia zgłoszeń, omyłek pisarskich (w przypadku trzech z pięciu sprawozdań) oraz statusu warunkowych decyzji o udzieleniu patentów.

5.3. Funkcjonowanie spółek

Wszystkie spółki prowadziły faktyczną działalność zgodną z przedmiotem działalności ujętym w aktach założycielskich spółek. Przedmiot ich działalności obejmował m.in. badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie pozostałych nauk przyrodniczych i technicznych, a także nauk społecznych i humanistycznych, dzierżawę własności intelektualnej i podobnych produktów z wyłączeniem prac chronionych prawem autorskim, pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną, badania i analizy techniczne, doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania, etc.

Działalność statutowa spółek zgodna z przedmiotem określonym w aktach założycielskich

Podejmowane przez spółki działania, mające na celu zainteresowanie wynikami badań lub prac rozwojowych, polegały m.in. na nawiązywaniu kontaktów, uczestniczeniu w bezpośrednich rozmowach z potencjalnymi kontrahentami, udziale w konferencjach, targach, seminariach i prezentowaniu oferty spółek, podejmowaniu współpracy z Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. w Warszawie oraz ambasadami w celu nawiązania zagranicznych kontaktów handlowych.

Przykłady

W latach 2014-2017 jedna ze spółek przeprowadziła ok. 150 spotkań z przedstawicielami biznesu. Spółka przystąpiła do klastra WASTE KLASSTER, utworzonego na terenie Poznańskiego Parku Naukowo-Technologicznego oraz zawarła porozumienia z funduszem kapitału zaangażowanego. Niezależnie od powyższego podjęta została współpraca z Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. w Warszawie oraz Wydziałami Promocji Handlu i Inwestycji w celu nawiązania kontaktów handlowych w Kazachstanie i Singapurze. Ponadto spółka uczestniczyła w targach: INNOVA 2015 w Brukseli, iENA w Norymberdze, INPEX 2016 w Pittsburgu, SPANNABIS 2016 w Barcelonie, VITAFQODS Asia 2017 w Singapurze.

W innej spółce przygotowano tzw. teasery inwestycyjne dla poszczególnych rozwiązań opracowanych przez zespoły naukowe uczelni. Zawierały one podstawowe informacje na temat rozwiązania i jego potencjału rynkowego, w tym możliwości jego zastosowań w gospodarce. Spółka organizowała także spotkania networkingowe, na których prezentowano rozwiązania zespołów naukowych oraz spotkania z przedstawicielami funduszy inwestycyjnych. Spółka uczestniczyła także w Międzynarodowych Targach Innowacji Naukowych i Gospodarczych INTARG 2016.

Nieterminowe zgłoszenie zmian umowy spółki

W dwóch przypadkach spółki nie wypełniły terminowo obowiązku zgłoszenia do sądu rejestrowego dokonanych zmian w aktach założycielskich spółek, co stanowiło naruszenie art. 168 w zw. z art. 166 § 1 pkt 2 Ksh.

Przykłady

Zmiana umowy spółki IMP InTech sp. z o.o. poprzez rozszerzenie przedmiotu jej działalności nastąpiła 22 maja 2017 r. Zgodnie z art. 22 ustawy o KRS, wniosek o wpis do Rejestru powinien być złożony w terminie do 29 maja 2017 r., a faktycznie nastąpiło to dopiero 16 kwietnia 2018 r., tj. po upływie 10 miesięcy od dnia uzasadniającego dokonanie wpisu.

W dniu 4 lutego 2016 r. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników podjęło uchwałę w sprawie zmiany aktu założycielskiego spółki Spin-Us sp. z o.o., na mocy, której rozszerzono przedmiot jej działalności z 28 do 33 pozycji PKD. Zgłoszenie przez Zarząd zmiany w akcie założycielskim spółki nastąpiło w dniu 22 lutego 2016 r. tj. z opóźnieniem 11 dni w stosunku do siedmiodniowego terminu wskazanego w art. 22 ustawy o KRS.

W obydwu przypadkach opóźnienia tłumaczono przeoczeniami.

Konieczność podjęcia decyzji dotyczącej dalszego istnienia spółki

W okresie objętym kontrolą (w 2017 r.) w jednej spółce spośród ośmiu skontrolowanych zaistniały okoliczności zobowiązujące zarząd do zwołania zgromadzenia wspólników w celu podjęcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki.

W latach 2014–2016 w działalności spółki CTT IITD sp. z o.o. nie zaistniały okoliczności określone w art. 233 § 1 Ksh⁵, wskazujące na konieczność niezwłocznego zwołania przez Zarząd Spółki Zgromadzenia Wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki. Natomiast bilans za rok obrotowy 2017 wykazał stratę w wysokości 200,2 tys. zł,

⁵ Art. 233 § 1 Ksh stanowi, że jeżeli bilans sporządzony przez zarząd wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać zgromadzenie wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki.

która przewyższała sumę kapitałów zapasowego i rezerwowego (0,0 zł) oraz przekraczała połowę kapitału podstawowego czyli 137 tys. zł. Obligowało to Zarząd do zwołania zgromadzenia wspólników zgodnie z art. 233 § 1 Ksh. Ponadto bilans za 2017 r. wykazywał aktywa obrotowe w kwocie 54,2 tys. zł na które składały się środki pieniężne w kasie i na rachunkach w wysokości 47,6 tys. zł oraz należności na kwotę 6,7 tys. zł. Natomiast kapitał podstawowy (zakładowy), ustalony poprzez wkłady pieniężne, wynosił 274 tys. zł. Kapitał zakładowy nie znajdował pokrycia w aktywach Spółki.

W dniu 16 kwietnia 2018 r. Prezes Zarządu poinformował, że przygotowane są niezbędne dokumenty do podjęcia uchwały przez Zgromadzenie Wspólników w sprawie dalszego istnienia spółki. Ponadto wskazał, że Zarząd CTT IITD sp. z o.o. przedłoży Zgromadzeniu Wspólników spółki propozycję zmian w kapitale podstawowym celem zrównoważenia pasywów z aktywami.

Prowadzona przez Zarząd Spółki CTT IITD sp. z o.o. księga udziałów nie zawierała kompletu zapisów dotyczących udziałów Instytutu w spółce, w tym zmian dokonanych w latach 2015–2017. Stanowiło to naruszenie postanowień art. 188 §1 Ksh. W Księdze udziałów był jeden zapis odzwierciedlający stan udziałów po zmianie dokonanej na podstawie uchwały Zgromadzenia Wspólników spółki Nr 9/2017 z dnia 3 października 2017 r. (Instytut posiadał 548 udziałów o łącznej wysokości 274 tys. zł). Według wymogów art. 188 § 1 Ksh w księdze udziałów należało zarejestrować stan na dzień założenia spółki oraz wszelkie zmiany dotyczące udziałów przysługujących Instytutowi w spółce. W księdze udziałów nie odnotowano zatem stanu udziałów w momencie podpisania aktu założycielskiego (10 udziałów o łącznej wysokości 5 tys. zł) oraz zmian wprowadzonych uchwałami Zgromadzenia Wspólników: a) Nr 7/2015 z dnia 16 października 2015 r. – zwiększenie liczby udziałów z 10 do 104 i łącznej wysokości z 5 tys. zł do 52 tys. zł, b) Nr 12/2016 z dnia 8 grudnia 2016 r. - zwiększenie liczby udziałów z 104 do 224 i ich łącznej wysokości z 52 tys. zł do 112 tys. zł, c) Nr 2/2017 z dnia 9 marca 2017 r. – zwiększenie liczby udziałów z 224 do 386 i ich łącznej wysokości ze 112 tys. zł do 193 tys. zł.

Zarząd Spółki w sposób nieuprawniony traktował fakt sporządzania i przekazywania listy wspólników spółki do Krajowego Rejestru Sądowego (obowiązek z art. 188 §3 Ksh) za działanie równorzędne z prowadzeniem księgi udziałów.

W ocenie NIK z treści art. 188 § 1-3 Ksh jednoznacznie wynika, że są to dwa niezależne dokumenty o różnej zawartości i przeznaczeniu. Zapis § 1 art. 188 Ksh przesądza o obowiązku zarządu spółki prowadzenia księgi udziałów, do której należy wpisywać nazwisko i imię albo firmę (nazwę), siedzibę każdego wspólnika, adres, liczbę i wartość nominalną jego udziałów oraz ustanowienie zastawu lub użytkownika i wykonywanie prawa głosu przez zastawnika lub użytkownika, a także wszelkie zmiany dotyczące osób wspólników i przysługujących im udziałów. Natomiast z § 3 art. 188 Ksh wynika, że po każdym wpisaniu zmiany (w księdze udziałów) zarząd spółki składa sądowi rejestrowemu nową listę wspólników

Nieprawidłowo
prowadzona księga
udziałów

(podpisaną przez wszystkich członków zarządu) z ograniczeniem danych do wymienienia liczby i wartości nominalnej udziałów każdego ze wspólników oraz wzmianki o ustanowieniu zastawu lub użytkowania udziału.

Kolejna kadencja prezesa zarządu i członka rady nadzorczej bez formalnego powołania

Prezes jednoosobowego zarządu CTT IITD sp. z o.o., będąc zobowiązany – w świetle art. 201 § 1 Ksh – do prowadzenia spraw spółki nie podjął działań zmierzających do zwołania Zgromadzenia Wspólników spółki w celu zapewnienia formalnego powołania dwóch osób do organów spółki.

Przykłady

Osoba pełniąca obowiązki Prezesa Zarządu w okresie od 30 maja 2017 r. do 23 kwietnia 2018 r. wykonywała je bez powołania w formie uchwały przez Zgromadzenie Wspólników spółki. Według zapisów §14 ust. 2 i 3 aktu założycielskiego spółki pierwsza 3-letnia kadencja upłynęła z dniem 29 maja 2017 r. Powołanie na następną 3-letnią kadencję wymagało podjęcia uchwały przez Zgromadzenie Wspólników spółki (art. 201 § 4 Ksh), które zgodnie z art. 235 § 1 Ksh zwołuje Zarząd Spółki.

Dyrektor Instytutu, od dnia 15 czerwca 2015 r. pełniący jednoosobowo obowiązki Zgromadzenia Wspólników spółki uczestniczył jako członek w pracach 3-osobowej rady nadzorczej spółki w okresie od dnia 29 czerwca 2017 r. do 23 kwietnia 2018 r. bez powołania w formie uchwały przez Zgromadzenie Wspólników spółki. Według zapisów § 14 ust. 4, 5 i 6 aktu założycielskiego spółki jego pierwsza 3-letnia kadencja w radzie nadzorczej upłynęła z dniem 29 maja 2017 r., natomiast mandat członka rady nadzorczej wygaś z dniem 28 czerwca 2017 r. po zatwierdzeniu w tym dniu przez Zgromadzenie Wspólników spółki sprawozdania finansowego za rok obrotowy 2016 (art. 218 § 2 Ksh). Powołanie na następną 3-letnią kadencję wymagało podjęcia uchwały przez Zgromadzenie Wspólników spółki (art. 215 § 1 Ksh), które zgodnie z art. 235 § 1 Ksh zwołuje zarząd spółki.

Powyższy stan wyjaśniano przeoczeniem. Prezes Zarządu zadeklarował zwołanie posiedzenia Zgromadzenia Wspólników spółki w celu doprowadzenia sytuacji do stanu zgodnego z prawem.

Brak określenia funkcji przewodniczącego i wiceprzewodniczącego rady nadzorczej

Prezes jednoosobowego zarządu CTT IITD sp. z o.o., będąc zobowiązany – w świetle art. 201 § 1 Ksh – do prowadzenia spraw spółki: nie podjął działań celem zapewnienia podstaw formalnych do prawidłowego działania rady nadzorczej spółki m.in. poprzez wybór jej przewodniczącego i wiceprzewodniczącego oraz opracowania i wprowadzenia regulaminu rady nadzorczej spółki.

W akcie założycielskim spółki określono imiennie skład 3-osobowej rady nadzorczej spółki nie wskazując, które z tych osób pełnią funkcję przewodniczącego i wiceprzewodniczącego. Wskazania w tym zakresie nie dokonano także po zmianie dwóch członków rady nadzorczej w 2016 r. Wybór osób pełniących funkcje przewodniczącego i wiceprzewodniczącego przez członków 3-osobowej rady nadzorczej powinien być dokonany przy uwzględnieniu postanowień art. 222 § 1 i 5 Ksh.

W akcie założycielskim spółki nie ustalono organizacji i sposobu wykonywania czynności przez 3-osobową radę nadzorczą. Brak było również statutu spółki. W tej sytuacji możliwe było skorzystanie z uprawnień Zgromadzenia Wspólników spółki, wynikających z art. 222 § 6 Ksh, co do uchwalenia regulaminu rady nadzorczej spółki, bądź upoważnienia jej

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

do uchwalenia takiego regulaminu. Powinien on określać m.in. sposób zwoływania, czas i miejsce odbywania posiedzeń, sposób dokonywania indywidualnych czynności nadzorczych, tryb podejmowania uchwał (jawne czy tajne głosowanie), sposób prowadzenia protokołów z posiedzeń.

Zdaniem Prezesa Zarządu regulamin rady nadzorczej nie był konieczny ze względu na minimalny jej skład oraz skalę działalności spółki. Jego zdaniem dotychczasowy brak regulaminu nie utrudniał funkcjonowania rady. Z tych samych powodów nie doszło do określenia osób pełniących funkcje przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego Rady Nadzorczej.

NIK nie podzieliła powyższego poglądu Prezesa Zarządu. Ustalenia kontroli wskazują na nieprawidłową realizację obowiązków przez 3-osobową Radę Nadzorczą Spółki, co, w ocenie NIK, wynikało z braku ustalenia podstawowych zasad działania tego organu Spółki. W okresie maj 2014–grudzień 2017 Rada Nadzorcza Spółki odbyła tylko dwa posiedzenia nie wypełniając, określonego w art. 219 § 3 Ksh, obowiązku oceny sprawozdań Zarządu Spółki z działalności i sprawozdania finansowego, a także wniosku w sprawie pokrycia strat za 2014 r. i 2016 r. Nie realizowała także, dotyczącego roku obrotowego 2014, 2015 i 2016, a ustalonego przepisem art. 219 § 3 Ksh, zadania w zakresie przedkładania Zgromadzeniu Wspólników Spółki corocznego pisemnego sprawozdania z wyników tej oceny.

Prezes Zarządu poinformował, że podjęto działania celem opracowania i wprowadzenia regulaminu rady nadzorczej spółki.

Rada nadzorcza spółki CTT IITD sp. z o.o. nie realizowała obowiązku określonego w art. 219 § 3 Ksh w zakresie przedkładania Zgromadzeniu Wspólników spółki corocznego (za rok obrotowy 2014, 2015 i 2016) pisemnego sprawozdania z wyników oceny przedkładanych przez zarząd spółki sprawozdań z działalności, sprawozdań finansowych oraz wniosków dotyczących pokrycia strat.

Brak pełnej realizacji obowiązków przez radę nadzorczą spółki

Członek rady nadzorczej spółki, wypełniający jednocześnie jednoosobowo zadania przypisane Zgromadzeniu Wspólników spółki nie przedstawianie sprawozdań w formie pisemnej uzasadniał bieżącymi bezpośrednimi kontaktami z członkami zarządu wynikającymi ze specyfiki działania spółki.

W spółce PIAP Scien-Tech sp. z o.o. w 2014 r. aport w postaci pięciu licencji na rozwiązania techniczne wniesiony na podwyższenie kapitału zakładowego, zaksięgowany został niezgodnie z aktem notarialnym oraz fakturą wystawioną przez PIAP. Zgodnie z tymi dokumentami wartość aportu wyniosła 113,5 tys. zł, podczas gdy wartość ujęta w księgach rachunkowych to 109,8 tys. zł.

Naruszenie ustawy o rachunkowości

Stanowiło to naruszenie art. 20 ust. 2 ustawy o rachunkowości, zgodnie z którym podstawą zapisów w księgach rachunkowych są dowody księgowe stwierdzające dokonanie operacji gospodarczej.

W dwóch przypadkach spółki sporządziły nierzetelne sprawozdania finansowe.

Nierzetelne sporządzenie sprawozdań finansowych

Przykład

Spółka PIAP ScienTech sp. z o.o. mimo braku dowodów księgowych dotyczących podwyższenia kapitału zakładowego oraz braku jego wniesienia w postaci aportu, w sprawozdaniu finansowym za 2015 r. wykazała jego podwyższenie o kwotę 50 099,52 zł. Zatwierdzone sprawozdanie za 2015 r. nie odzwierciedlało więc rzeczywistego majątku posiadanego przez spółkę. Spółka do ewidencji księgowej wprowadziła zdarzenie gospodarcze, które nie miało miejsca. Stanowiło to naruszenie art. 20 ust. 1 i 2 ustawy o rachunkowości, zgodnie z którym do ksiąg rachunkowych okresu sprawozdawczego należy wprowadzić, w postaci zapisu, każde zdarzenie, które nastąpiło w tym okresie sprawozdawczym, a podstawą zapisów w księgach rachunkowych są dowody księgowe stwierdzające dokonanie operacji gospodarczej.

Zdaniem Prezesa Zarządu błąd w ewidencji księgowej wynikał z oczywistej omyłki przy wprowadzaniu danych do ksiąg prowadzonych w wersji elektronicznej. Zarząd przedkładał wspólnikowi sprawozdania finansowe w dobrej wierze, mając na uwadze, iż są one przygotowane prawidłowo przez profesjonalny podmiot, któremu zlecone zostało prowadzenie księgowości. Sprawozdania nie były badane przez biegłego rewidenta, który mógłby ewentualnie te błędy ujawnić. Zgodnie z obowiązującym prawem sprawozdania nie podlegały obowiązkowi takiego badania. Natomiast zarząd spółki w sprawozdaniu za 2017 r. wskazał, że zwiększenie wartości wyceny aktywów wniesionych aportem w 2015 r. ujęte zostało na podstawie projektu aneksu do umowy aportowej. Kwota 50 099,52 zł ujęta została w aktywach bilansu w pozycji Inne wartości niematerialne i prawne i jednocześnie ta sama kwota, jako nadwyżka wartości aportu nad wartością nominalną udziałów objętych w zamian za aport, została ujęta w pasywach bilansu w pozycji kapitał zapasowy.

Skutkiem ww. nieprawidłowości było nierzetelne przedstawienie majątku Spółki w sprawozdaniach finansowych za 2015 r. i 2016 r. oraz nieuzasadnione naliczanie kosztów amortyzacji od majątku, którego spółka nie posiadała, co miało wpływ na wynik finansowy za 2015 r. i 2016 r.

Wymienione błędy zostały skorygowane w czasie trwania kontroli NIK podczas przygotowania sprawozdania finansowego za 2017 r. Dokonano korekty polegającej na przesunięciu kwoty 4147,56 zł z pozycji inne wartości niematerialne i prawne do pozycji inne należności krótkoterminowe od jednostek powiązanych oraz dokonano korekty aktywów i pasywów poprzez zmniejszenie wskazanych pozycji o kwotę 50 099,52 zł.

**Przedłożenie
Zgromadzeniu
Wspólników sprawozdań
bez oceny rady
nadzorczej**

Zarząd Spółki CTT IITD sp. z o.o. nie wystąpił i nie uzyskał oceny rady nadzorczej spółki odnośnie do sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego oraz wniosku zarządu spółki w sprawie pokrycia strat za 2014 r. i 2016 r., przedkładając mimo to te dokumenty do zatwierdzenia przez Zgromadzenie Wspólników spółki.

Przykład

Zgodnie z przepisem art. 219 § 3 Ksh do szczególnych obowiązków rady nadzorczej spółki należy ocena sprawozdań w zakresie ich zgodności z księgami i dokumentami, jak i ze stanem faktycznym oraz wniosków zarządu dotyczących podziału zysku albo pokrycia straty, a także składanie zgromadzeniu wspólników corocznego pisemnego sprawozdania z wyników tej oceny.

Zgromadzenie Wspólników spółki w dniu 22 czerwca 2015 r. podjęło uchwały dotyczące roku obrotowego 2014 w sprawie zatwierdzenia sprawozdania z działalności (uchwała Nr 2/2015), sprawozdania finansowego (uchwała Nr 3/2015) oraz wniosku w sprawie pokrycia strat (uchwała Nr 4/2015).

Udzieliło również absolutorium zarządowi spółki (uchwała Nr 5/2015) w trybie przewidzianym w art. 228 pkt 1 Ksh, ale nie dysponując ocenami ww. sprawozdań i wniosku, dokonany przez radę nadzorczą.

Zgromadzenie Wspólników spółki w dniu 28 czerwca 2017 r. podjęło uchwały dotyczące roku obrotowego 2016 w sprawie zatwierdzenia sprawozdania z działalności (uchwała Nr 4/2017) i sprawozdania finansowego (uchwała Nr 5/2017) oraz wniosku w sprawie pokrycia strat (uchwała Nr 6/2017). Udzieliło także absolutorium zarządowi spółki (uchwała Nr 7/2017) w trybie przewidzianym w art. 228 pkt 1 Ksh, ale nie dysponując ocenami ww. sprawozdań i wniosku, dokonany przez radę nadzorczą.

Pomimo przygotowanego projektu zarząd nie dysponował podpisaną uchwałą. Natomiast nieprzedłożenie sprawozdań w 2017 r. wynikało z przeoczenia.

Zarząd Spółki CTT IITD sp. z o.o. nie sporządził rocznego sprawozdania finansowego za 2016 r. i 2017 r. w terminie określonym w art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości, tj. nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia bilansowego, w tym przypadku do dnia 31 marca następnego roku.

Nieterminowe
sporządzenie rocznego
sprawozdania
finansowego

Przykład

Sprawozdanie finansowe spółki za 2016 r. zostało sporządzone w dniu 6 czerwca 2017 r., tj. 67 dni po wymaganym terminie, natomiast za 2017 r. w dniu 11 kwietnia 2018 r., tj. dziewięć dni po terminie.

O dostarczenie przedmiotowego sprawozdania za 2017 r. zarząd spółki zwracał się bezskutecznie do biura rachunkowego w dniach: 8 stycznia 2018 r., 28 marca 2018 r. oraz 6 kwietnia 2018 r. Sprawozdanie finansowe spółki za 2017 r. zostało podpisane przez Prezesa Zarządu w dniu 11 kwietnia 2018 r. i w świetle zapisów art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości, w tym dniu doszło do realizacji obowiązku wynikającego z tego przepisu.

O przedłożenie sprawozdania finansowego spółki za 2017 r. występował Dyrektor Instytutu (wypełniający jednoosobowo zadania Zgromadzenia Wspólników spółki) w dniu 4 stycznia 2018 r. (sprawozdanie finansowe było konieczne do prawidłowej wyceny udziałów Instytutu na koniec roku obrotowego 2017) oraz w dniu 5 kwietnia 2018 r. Zdaniem Prezesa Zarządu niezachowanie terminu wynikało z opóźnionego ich przekazania przez biuro rachunkowe.

W ocenie NIK to Prezes Zarządu, jako kierownik jednostki zobowiązany był do zapewnienia sporządzenia rocznego sprawozdania finansowego za 2016 r. i 2017 r. w wymaganym terminie. W zapisach umowy zawartej przez Spółkę w dniu 5 maja 2016 r. na świadczenie przez biuro rachunkowe usług księgowych nie zabezpieczono interesów Spółki na wypadek nierzetelnego wywiązywania się podmiotu świadczącego usługę ze zleconych zadań. Odnosi się to także do zaistniałej sytuacji nieterminowego sporządzenia i przekazania do Spółki sprawozdań finansowych za 2016 r. i 2017 r., gdyż w przywołanej wyżej umowie z dnia 5 maja 2016 r. nie określono kar umownych na wypadek opóźnień w realizacji usługi.

Prezes Zarządu nie podał przyczyn braku ujęcia takich zapisów w przedmiotowej umowie, wskazał natomiast, że interes Spółki został zabezpieczony na wypadek braku rzetelnego wywiązywania się podmiotu świadczącego usługę ze zleconych zadań, w tym opóźnień w realizacji usługi, poprzez odwołanie się do zapisów Kc. Przywołał art. 471, art. 480 i art. 491

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

tej ustawy. Jednakże zauważyć należy, że ww. przepisy Kc nie mają zastosowania w kwestii zwłoki w opracowaniu sprawozdań finansowych. Nie negując prawdziwości wskazanych przez Prezesa Zarządu okoliczności, NIK zwraca uwagę na konieczność rozważenia zasadności dalszej współpracy z usługodawcą nie wypełniającym rzetelnie swoich obowiązków.

Nieterminowe złożenie w KRS rocznych sprawozdań finansowych

Zarząd spółki UIF SA nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 69 ust. 2 ustawy o rachunkowości i nie złożył w KRS niezatwierdzonych w terminie przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy sprawozdań finansowych za lata 2015 i 2016.

Zatwierdzone w dniu 5 lipca 2017 r. przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy ww. sprawozdania finansowe spółki za lata 2015 i 2016 wraz ze sprawozdaniami z badania i uchwałami Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy zatwierdzającymi roczne sprawozdania spółki zostały złożone w KRS 30 października 2017 r., tj. 102 dni po terminie określonym w art. 69 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Były Prezes Zarządu Spółki nie pamiętał przyczyn niedopełnienia ww. obowiązków.

Nieterminowe uiszczenie opłat rzecznikowi patentowemu

Spółka UIF SA nieterminowo uiszczała rzecznikowi patentowemu opłaty za kolejne okresy ochronne wynalazku.

Przykład

- Dwie faktury z 24 lutego 2016 r. na kwotę 2455,06 zł i 384,99 zł z terminem płatności do 25 marca 2016 r. zostały opłacone 20 października 2016 r., tj. 208 dni po terminie;
- dwie faktury z 7 marca 2017 r. na kwotę 419,65 zł i 410,00 zł z terminem płatności do 21 marca 2017 r. zostały opłacone 11 kwietnia 2017 r., tj. 22 dni po terminie;
- faktura z 13 marca 2017 r. na kwotę 2704,90 zł z terminem płatności do 27 marca 2017 r. została opłacona 11 kwietnia 2017 r., tj. 15 dni po terminie;
- faktura z 16 marca 2017 r. na kwotę 1865,17 zł z terminem płatności do 30 marca 2017 r. została opłacona 11 kwietnia 2017 r., tj. 12 dni po terminie;
- faktura z 24 marca 2017 r. na kwotę 185,00 zł z terminem płatności do 7 kwietnia 2017 r. została opłacona 11 kwietnia 2017 r., tj. cztery dni po terminie.

Nieterminowe uiszczenie opłat spowodowane było brakiem środków na rachunku bankowym spółki. Opóźnienia nie skutkowały naliczeniem spółce odsetek.

Nieterminowe uiszczenie podatku od czynności cywilnoprawnych

W dwóch przypadkach CTT IITD sp. z o.o. dokonała zapłaty podatku od czynności cywilnoprawnych (związanych podwyższeniem kapitału zakładowego), przewidzianym w art. 6 ust. 1 pkt 8 lit. b ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych⁶, po terminie określonym w art. 10 ust. 1 tej ustawy (14 dni od dnia powstania obowiązku podatkowego). Według art. 3 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, obowiązek podatkowy powstał z chwilą (w dniu) podjęcia uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki.

⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1150.

Przykład

Deklaracja PCC-3 w sprawie podatku od czynności cywilnoprawnych z tytułu podwyższenia kapitału zakładowego o kwotę 47 tys. zł (na podstawie uchwały Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników z dnia 16 października 2015 r.) została złożona w dniu 20 czerwca 2016 r. Zapłaty podatku w kwocie 233 zł dokonano w dniu 27 czerwca 2016 r. (wraz z odsetkami w kwocie 12 zł), tj. 241 dni po terminie (30 października 2015 r.). Przyczyną była nieobecność głównej księgowej.

Deklaracja PCC-3 w sprawie podatku od czynności cywilnoprawnych z tytułu podwyższenia kapitału zakładowego spółki o kwotę 60 tys. zł (uchwałą Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników z dnia 8 grudnia 2016 r.) została złożona w dniu 30 stycznia 2017 r. tj. 39 dni po terminie (22 grudnia 2016 r.). W tym samym dniu dokonano zapłaty podatku w kwocie 298 zł. Przyczyną powyższego było niedopatrzenie biura rachunkowego.

Środki dotacji otrzymane przez CTT IITD Sp. z o.o. na realizację projektu finansowanego przez NCBiR były okresowo wykorzystywane na regulowanie bieżących wydatków spółki niezwiązanych z realizacją tego projektu.

Okresowe wykorzystanie środków dotacji z NCBiR na zadania niezwiązane z realizacją projektu

Przykład

Rozliczenie kosztów poniesionych do końca 2016 r. na realizację Projektu „Strategia rozwoju Centrum Transferu Technologii IITD” wykazało konieczność zwrotu przez spółkę kwoty 55 138,03 zł z dofinansowania otrzymanego na ten projekt od NCBiR. W dniu 8 marca 2017 r. na rachunku bieżącym spółki znajdowały się środki w wysokości 42 832,54 zł, a stan środków na rachunku rozliczeniowym był zerowy. Zwrotu środków dokonano w dniu 14 marca 2017 r. z rachunku bieżącego spółki. Oznacza to, że środki były okresowo wykorzystywane na regulowanie bieżących wydatków spółki niezwiązanych z realizacją projektu, tj. w wysokości nie mniejszej jak 28 424,73 zł, co mogło przynieść konsekwencje w postaci braku środków finansowych na zwrot do NCBiR. Tylko zasilenie w dniu 13 marca 2017 r. rachunku bieżącego kwotą 81 tys. zł z tytułu zwiększenia kapitału zakładowego spółki pozwoliło uniknąć sytuacji braku środków na zwrot dofinansowania.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że w okresie realizacji projektu, płatności dokonywano bez podziału na 90% dofinansowania i 10% wkładu własnego. Działania takie miały na celu uniknięcia opłat za wykonanie większej liczby przelewów. Rachunki bankowe spółki nie były oprocentowane, w związku z czym nie miało znaczenia, z którego rachunku zostanie opłacony przelew.

Działania Zarządu spółki Plantinova sp. z o.o. wynikające z zawartej z Instytutem umowy o zarządzanie prawami własności intelektualnej były podejmowane z naruszeniem wymogu zobowiązującego spółkę do zgłaszania spraw w formie pisemnej i uzyskiwania pisemnej zgody Dyrektora Instytutu.

Brak pełnej realizacji umowy o zarządzaniu prawami własności intelektualnej

Przykład

Instytut w dniu 4 września 2014 r. zawarł ze spółką umowę o zarządzanie prawami własności intelektualnej, ma mocy której Spółka przejęła w zarząd prawa własności intelektualnej (pwi). Zarządzanie miało polegać m.in. na poszukiwaniu podmiotów zainteresowanych współpracą w zakresie komercjalizacji pwi, prowadzeniu negocjacji i rokowań, prowadzeniu działań marketingowych i promocyjnych, podpisywaniu umów dotyczących pwi w imieniu i na rzecz Instytutu oraz wspomaganiu procesu komercjalizacji pwi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zgodnie z § 1 ust. 4 ww. umowy o zarządzanie, przed rozpoczęciem jakichkolwiek rozmów, rokowań lub negocjacji z potencjalnym inwestorem lub podmiotem trzecim zainteresowanym komercjalizacją praw własności intelektualnej, spółka była zobowiązana pisemnie poinformować Dyrektora Instytutu o osobie inwestora oraz przedstawić podstawowe informacje o inwestorze. Ponadto spółka była zobowiązana, pod rygorem nieważności podejmowanych działań, do przedstawienia Dyrektorowi Instytutu m.in. dokładnego opisu przedmiotu inwestycji oraz przewidywanej wartości. Informacje te miały być przekazywane za pomocą formularza stanowiącego załącznik do umowy. Ponadto, zgodnie z § 1 ust. 5 ww. umowy do podjęcia rozmów, rokowań lub negocjacji, wymagane było uzyskanie zgody Dyrektora Instytutu, udzielonej w formie pisemnej.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że ze względu na dynamikę działań operacyjnych oraz konieczność podejmowania decyzji pod częstą nieobecność Dyrektora Instytutu, zarząd spółki za ustną zgodą Dyrektora realizował działania bieżące, nie składając pisemnych wniosków o zgodę na podjęcie działań.

Wyniki finansowe spółek

Sytuacja ekonomiczno-finansowa kontrolowanych spółek utworzonych przez uczelnie kształtowała się następująco:

1. Wartość majątku trwałego Spin-Us sp. z o.o. na koniec 2015 r. wyniosła 31,2 tys. zł i wzrastała do 81,8 tys. zł w 2016 r. i 106,5 tys. zł – w 2017 r. Wartości niematerialne i prawne (stanowiące w całości wartość praw do patentów) wyniosły odpowiednio 31,2 tys. zł, 24,9 tys. zł i 18,7 tys. zł. Na koniec 2015 r. spółka nie miała środków trwałych, natomiast na koniec 2016 r. i 2017 r. ich wartość wyniosła 33,2 tys. zł i 48,1 tys. zł. Majątek obrotowy wzrósł ze 176,8 tys. zł na koniec 2015 r. do 1072 tys. zł na koniec 2017 r. Wartość kapitałów własnych spółki wzrosła z 183,0 tys. zł na koniec pierwszego okresu obrachunkowego, do 709,9 tys. zł na koniec 2017 r., z tego wartość kapitałów wniesionych przez właściciela spółki wyniosła na koniec 2015 r. – 81,2 tys. zł, na koniec 2016 r. – 317,1 tys. zł, a na koniec 2017 r. – 396,1 tys. zł. Wzrost pozostałej części kapitału nastąpił w wyniku działalności prowadzonej przez spółkę. Spółka w okresie objętym kontrolą nie miała zobowiązań długoterminowych.

W 2015 r. przychody ze sprzedaży wyniosły 161,5 tys. zł, w 2016 r. – 1034,5 tys. zł, a w 2017 r. wyniosły 1318,2 tys. zł, jednakże sprzedaż ta nie była rentowna, albowiem spółka odnotowała straty ze sprzedaży odpowiednio: -78,7 tys. zł, -19,6 tys. zł i -251,0 tys. zł. Pozostałe przychody operacyjne stanowiły uzyskane dotacje na realizację projektów, w kolejnych latach w wysokości odpowiednio 191,2 tys. zł, 216,1 tys. zł i 367,5 tys. zł. Koszty ponoszone przez spółkę z tytułu wynagrodzeń Zarządu stanowiły na koniec 2015 r. – 35,33%, w 2016 r. – 20,32%, a w 2017 r. – 17,76% kosztów ogółem.

W całym okresie działania spółka, pomimo strat ze sprzedaży uzyskiwała z całokształtu działalności dodatni wynik finansowy netto (zysk). W 2015 r. wyniósł on 101,8 tys. zł, w 2016 r. 141,3 tys. zł, a w 2017 r. 113,7 tys. zł. Było to wynikiem dywersyfikacji świadczonych usług. W okresie objętym kontrolą 49,7% przychodów spółki pochodziło ze sprzedaży wyników prac badawczych oraz ze sprzedaży licencji i patentów, w pozostałym zakresie ze sprzedaży usług doradczych i ekspertyz (11,7%), usług badawczych (26,1%) oraz usług szkoleniowych (11,2%).

2. W poszczególnych latach działalności S.C. UE Sp. z o.o., suma aktywów (wyłącznie obrotowych) wyniosła: w 2014 r. 39,6 tys. zł, w 2015 r. 179,2 tys. zł, w 2016 r. 286,5 tys. zł oraz w 2017 r. 189,7 tys. zł, a wartość kapitałów własnych: 20,5 tys. zł, 55,6 tys. zł, 70,4 tys. zł i 87,7 tys. zł. Działalność spółki w znacznej części finansowana była kapitałami obcymi, czego wyrazem był stan zobowiązań.

W okresie 2014–2017 przychody netto ze sprzedaży wynosiły odpowiednio: 63 tys. zł, 712,8 tys. zł, 840,2 tys. zł, i 943,1 tys. zł, a zyski netto: 485 zł, 35,1 tys. zł, 14,8 tys. zł i 17,4 tys. zł. W strukturze przychodów dominowały przychody z: projektów doradczo- badawczych, ekspertyz i opinii oraz dedykowanych szkoleń, które stanowiły odpowiednio: 70%, 20% i 10% wartości wszystkich przychodów spółki. Ze struktury przychodów i kosztów w badanym okresie wynika, że koszty działalności operacyjnej były stabilne i wynosiły od 97,25% do 97,72% przychodów z działalności operacyjnej. W strukturze kosztów operacyjnych dominowały koszty wynagrodzeń. Przeznaczono na nie łącznie 1466 tys. zł (w tym na wynagrodzenia Prezesa Zarządu, Rady Nadzorczej i osób biorących udział w projektach na podstawie umów cywilnoprawnych).

3. Aktywa trwałe spółki CIAM Sp. z o.o. w latach 2014–2016 wynosiły odpowiednio: 13,4 tys. zł, 17,5 tys. zł, 11,4 tys. zł i wzrosły w 2017 r. do 420 tys. zł. Wartość aktywów obrotowych w badanym okresie wynosiła odpowiednio: 470,3 tys. zł, 468,6 tys. zł, 522,7 tys. zł, 108,4 tys. zł. Kapitał podstawowy w 2014 r. wynosił 501 tys. zł i po dwóch latach wzrósł do 641 tys. zł.

Przychody netto ze sprzedaży w 2014 r. wyniosły 145,8 tys. zł, z tego ze sprzedaży usług szkoleniowych 46,7 tys. zł, z zarządzania prawami własności intelektualnej 33,1 tys. zł, z ekspertyz, pomiarów, badań komercyjnych 66 tys. zł. Koszty działalności operacyjnej wyniosły 303,6 tys. zł. W kolejnym roku przychody netto ze sprzedaży osiągnęły wysokość 246 tys. zł, z tego ze sprzedaży licencji 6,5 tys. zł, ze sprzedaży usług szkoleniowych 17,2 tys. zł, z zarządzania prawami własności intelektualnej 123,4 tys. zł, z ekspertyz, pomiarów, badań komercyjnych 98,9 tys. zł. Koszty działalności operacyjnej wyniosły 307,8 tys. zł. W 2016 r. przychody netto ze sprzedaży kształtowały się na poziomie 322,1 tys. zł, z tego ze sprzedaży usług doradczych 2 tys. zł, ze sprzedaży usług szkoleniowych 16,7 tys. zł, z zarządzania prawami własności intelektualnej 96,9 tys. zł, z ekspertyz, pomiarów, badań komercyjnych 206,5 tys. zł. Koszty działalności operacyjnej wzrosły do wysokości 352,3 tys. zł. W 2017 r. przychody netto ze sprzedaży ogółem spadły do poziomu 232,2 tys. zł (ze sprzedaży usług doradczych 7,6 tys. zł, ze sprzedaży usług szkoleniowych 4,5 tys. zł, z zarządzania prawami własności intelektualnej 100,8 tys. zł, z ekspertyz, pomiarów, badań komercyjnych 119,3 tys. zł. Wynagrodzenia wraz z pochodnymi wzrosły w 2015 r. o 4,8%, w 2016 r. o 20,8% i w 2017 r. o 6,7%. Spółka poprawiała wynik finansowy zmniejszając stratę (ze 145,7 tys. zł, do 68,7 tys. zł i 28,3 tys. zł), a w 2017 r. osiągnęła zysk w wysokości 6,2 tys. zł.

Sytuacja ekonomiczno-finansowa spółek utworzonych przez instytuty naukowe PAN przedstawiała się następująco.

1. Spółka CTT IITD sp. z o.o. w okresie objętym kontrolą nie uzyskała przychodów ze sprzedaży ani przychodów finansowych. Uzyskano wyłącznie przychody operacyjne w kwocie 163,3 tys. zł w 2015 r. oraz w kwocie 259,5 tys. zł w 2016 r. Było to dofinansowanie przez NCBiR realizowanego projektu w kwocie 422,8 tys. zł (90% jego wartości – 469,8 tys. zł). W 2017 r. jedynym źródłem finansowania spółki były kwoty z tytułu podnoszenia kapitału zakładowego przez Instytut.
Łączne koszty działalności Spółki w latach 2014–2017 wyniosły 658,8 tys. zł, w tym: 0,2 tys. zł w 2014 r., 169,9 tys. zł w 2015 r., 288,5 tys. zł w 2016 r. i 200,2 tys. zł w 2017 r. Podstawowe pozycje kosztów to wynagrodzenia łącznie 439,3 tys. zł, w tym 123,9 tys. zł w 2015 r., 204,4 tys. zł w 2016 r. i 111 tys. zł w 2017 r. W 2015 r. i 2016 r. w Spółce zatrudnionych było (łącznie z Prezesem Zarządu) ośmiu pracowników, natomiast w 2017 r. pięciu. Wynik finansowy netto był ujemny i wyniósł: w 2014 r. 0,2 tys. zł, w 2015 r. 6,5 tys. zł, w 2016 r. 29 tys. zł oraz 200,2 tys. zł w 2017 r.
2. Spółka IMP InTech sp. z o.o. w okresie 2015–2016 nie miała majątku trwałego ani wartości niematerialnych i prawnych. Wartość netto środków trwałych na koniec 2017 r. wynosiła 4,8 tys. zł.
Od 25 września 2014 r. do 31 grudnia 2015 r. przy przychodach z tytułu doradztwa w kwocie 59,1 tys. zł spółka wypracowała zysk netto w wysokości 3,8 tys. zł. W 2016 r. zysk netto wyniósł 12,1 tys. zł przy przychodach równych 36,5 tys. zł, natomiast w 2017 r. spółka poniosła stratę w wysokości 8,1 tys. zł przy przychodach na poziomie 50,2 tys. zł. Zysk netto za lata 2015 i 2016 został przeznaczony na kapitał zapasowy, a strata z 2017 r. w całości ma zostać pokryta zyskiem z lat następnych. Wynagrodzenia w strukturze kosztów działalności operacyjnej, według stanu na 31 grudnia: 2015 r. stanowiły 42% i wynosiły 22,9 tys. zł, w 2016 r. – 33,5% w kwocie 7,7 tys. zł; 2017 r. – 74,7% i wynosiły 43,6 tys. zł.
3. W 2014 r. kapitał podstawowy spółki UIF SA wynosił 100 tys. zł. Wartość aktywów trwałych, a także przychody netto ze sprzedaży były zerowe. Wynik z działalności operacyjnej był ujemny i wyniósł 3,2 tys. zł. Na koniec roku obrotowego spółka odnotowała stratę netto w wysokości 3,2 tys. zł. W latach 2015–2016 wysokość kapitału podstawowego nie uległa zmianie. Aktywa trwałe wzrosły: w 2015 r. do 75 tys. zł, a w 2016 r. do 77 tys. zł. Przychody netto ze sprzedaży w 2015 r. były zerowe, zaś w 2016 r. wyniosły 166,5 tys. zł. Koszty działalności operacyjnej wzrosły: w 2015 r. do 18 tys. zł, a w 2016 r. do 165,8 tys. zł. Na koniec 2015 r. odnotowano stratę netto w wysokości 18,2 tys. zł, a w 2016 r. wypracowano zysk netto w wysokości 652,56 zł. W 2017 r. spółka osiągnęła przychody netto ze sprzedaży w kwocie 152 tys. zł oraz wygenerowała stratę netto w wysokości 5,8 tys. zł. W latach 2014–2017 spółka nie ponosiła kosztów z tytułu wynagrodzeń dla zarządu i rady nadzorczej spółki. Jedyne koszty z tytułu wynagrodzeń stanowiło wynagrodzenie pracownika zatrudnionego w spółce przy realizacji projektu SPIN-TECH.

Sytuacja ekonomiczno-finansowa spółek utworzonych przez instytuty badawcze kształtowała się następująco:

1. W wyniku podwyższenia w 2014 r. kapitału zakładowego Piap-ScienTech sp. z o.o. aportem, aktywami trwałymi spółki były wyłącznie wartości niematerialne i prawne. Ich wartość wynosiła: w 2014 r. 113,9 tys. zł, w 2015 r. – 347,3 tys. zł, w 2016 r. – 296,7 tys. zł (po korekcie 144,8 tys. zł), w 2017 r. – 112,9 tys. zł. Wartość aktywów obrotowych wyniosła: w 2013 r. – 262 tys. zł, w 2014 r. – 62,5 tys. zł, w 2015 r. – 93 tys. zł, w 2016 r. – 78 tys. zł (po korekcie 82,1 tys. zł) oraz w 2017 r. 168,9 tys. zł. W latach 2013–2014 kapitał podstawowy spółki wynosił 5 tys. zł, a w 2015 r. wzrósł do 336 tys. zł. Przychody ze sprzedaży w latach 2013–2017 osiągnęły wysokość łącznie 177,5 tys. zł, w tym: w 2013 r. 16,4 tys. zł, w 2014 r. 35,5 tys. zł, w 2015 r. 35,9 tys. zł, w 2016 r. 14,2 tys. zł, w 2017 r. 79,4 tys. zł. Spółka osiągnęła zysk z działalności operacyjnej w wysokości 2,4 tys. zł w 2013 r. i 13,6 tys. zł w 2014 r. oraz odnotowała stratę z działalności operacyjnej w kolejnych latach w wysokości: 41,8 tys. zł w 2015 r., 65,5 tys. zł w 2016 r. (46,4 tys. zł po korekcie), 132,8 tys. zł w 2017 r. Koszty wynagrodzeń w okresie objętym kontrolą wyniosły łącznie 189,8 tys. zł. W latach 2013–2014 członkowie zarządu nie otrzymywali wynagrodzenia. Od 2015 r. do 2017 r. łączna kwota wynagrodzeń z tytułu pełnienia funkcji członka zarządu wyniosła 40 tys. zł. Osiągnięty w 2013 r. zysk netto wynosił 2,1 tys. zł a w 2014 r. 11 tys. zł i został przeznaczony na kapitał zapasowy. W latach 2015–2017 spółka poniosła stratę netto w wysokości odpowiednio: 39,9 tys. zł, 65,3,5 tys. zł oraz 11 tys. zł.
2. W 2015 r. wartość majątku trwałego spółki Plantinova sp. z o.o. wyniosła 4 tys. zł, a w kolejnych latach 2,6 tys. zł i 1,2 tys. zł w 2017 r. Były to wyłącznie urządzenia techniczne i maszyny. Spółka nie miała wartości niematerialnych i prawnych. Stan aktywów obrotowych na koniec poszczególnych lat kształtował się następująco: w 2015 r. – 163,3 tys. zł, w 2016 r. – 23,8 tys. zł, w 2017 r. – 57 tys. zł. Wartość kapitałów własnych na koniec poszczególnych lat wynosiła: w 2015 r. – 6 tys. zł, w 2016 r. – 6,1 tys. zł, w 2017 r. – 26,6 tys. zł. Znaczący wzrost w 2017 r. wynikał z podwyższenia kapitału zakładowego spółki. Wartość przychodów netto ze sprzedaży w latach 2015–2017 wyniosła łącznie 9 tys. zł. Koszty działalności operacyjnej w latach 2015, 2016 i 2017 wynosiły odpowiednio: 221 tys. zł, 230 tys. zł oraz 208,9 tys. zł, z tego koszty wynagrodzeń stanowiły odpowiednio 70,1%, 57,3% oraz 63,4%. W badanym okresie Spółka ponosiła straty ze sprzedaży w wysokości odpowiednio: 218 tys. zł, 227 tys. zł oraz 205,9 tys. zł. Głównym źródłem finansowania spółki były pozostałe przychody operacyjne, głównie dotacje, w 2015 r. – 219 tys. zł, w 2016 r. – 228,1 tys. zł (w tym 225,5 tys. zł z dotacji), a w 2017 r. – 199,1 tys. zł (w tym 139,1 tys. zł z dotacji). W latach 2015 i 2016 Spółka osiągnęła zysk netto w wysokości odpowiednio: 956,11 zł oraz 205,36 zł. Rok 2017 zamknął się stratą w wysokości 7,2 tys. zł.

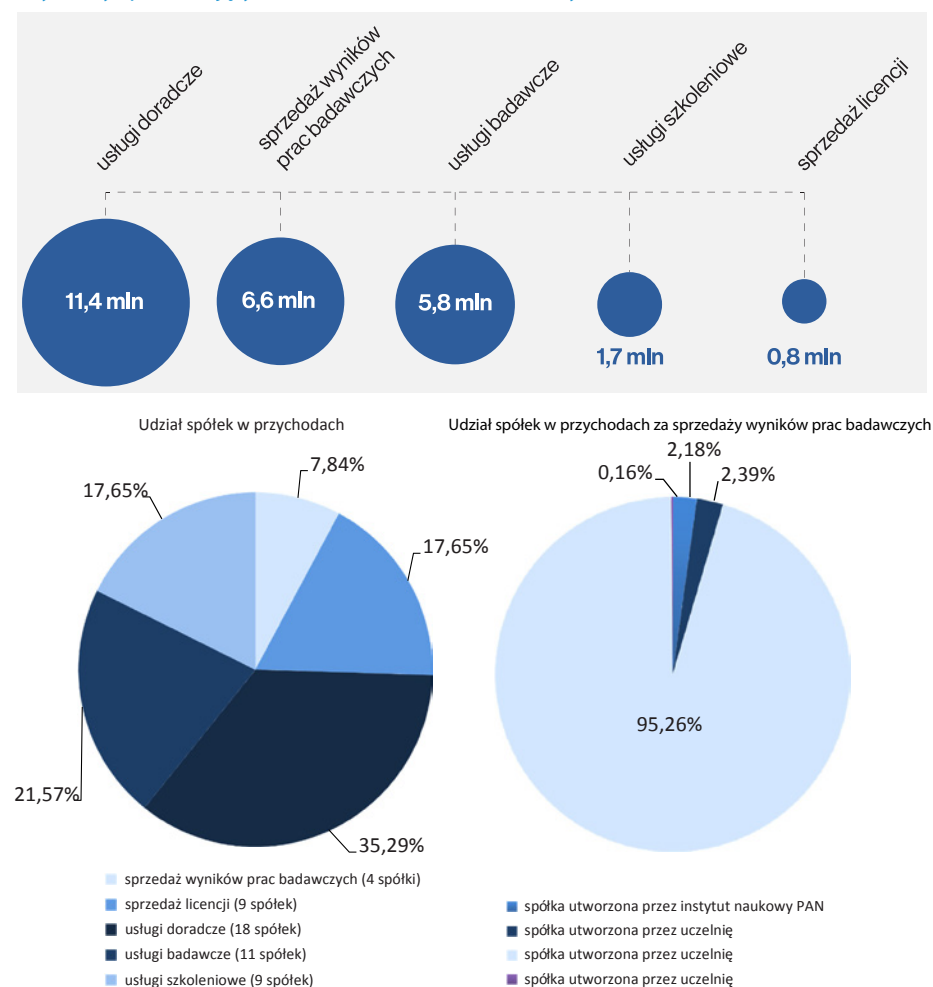
WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W odniesieniu do spółek objętych badaniem kwestionariuszowym, a utworzonych od 2013 r. dziewięć spółek uzyskało przychody w roku wpisania spółki do Krajowego Rejestru Sądowego, osiem spółek nie uzyskało żadnego przychodu w latach 2013–2017, natomiast 17 spółek nie uzyskało przychodu w co najmniej trzech spośród pięciu lat objętych badaniem.

Spółród ankietowanych jednostek 98% przychodów z tytułu sprzedaży wyników prac badawczych osiągnęły spółki utworzone przez uczelnie publiczne.

Infografika nr 12

Przychody spółek objętych badaniem kwestionariuszowym

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie wyników badania kwestionariuszowego.

Jeden przypadek wypłaty dywidendy

W wyniku podziału zysku za rok 2016 Uniwersytet Śląski otrzymał od spółki dywidendę w wysokości 42,9 tys. zł, a otrzymane środki zostały przeznaczone na cele statutowe. Była to jedyna dywidenda wypłacona uczelni przez spółkę.

W pozostałych przypadkach nie wypłacano dywidend ze względu na ponoszone w poszczególnych latach straty bilansowe lub też zysk przeznaczano na kapitał zapasowy spółek.

5.4. Nadzór nad spółkami

Zwyczajne Walne Zgromadzenie, którego przedmiotem było rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania Zarządu z działalności spółki powołanej przez Instytut Wysokich Ciśnień oraz sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2014, powzięcie uchwał o podziale zysku albo o pokryciu straty, udzielenie członkom organów Spółki absolutorium z wykonania przez nich obowiązków odbyło się w dniu 7 lipca 2015 r. W dniu 5 lipca 2017 r. odbyło się natomiast analogiczne walne zgromadzenie wspólników dotyczące zbiorczo sprawozdań za lata obrotowe 2015 i 2016. W obydwu przypadkach stanowiło to naruszenie przepisu art. 395 § 1 Ksh, zgodnie z którym zwyczajne walne zgromadzenie powinno się odbyć w terminie sześciu miesięcy po upływie każdego roku obrotowego (czyli do 30 czerwca roku następnego), a ponadto w świetle tego przepisu niedopuszczalne jest rozpatrywanie sprawozdań łącznie za dwa lata.

Naruszenia tłumaczono brakiem znaczącej działalności spółki w latach 2015–2016 oraz znacznymi kosztami opinii biegłego rewidenta. Dążąc do minimalizacji kosztów obsługi spółki dopiero w kolejnym roku było możliwe przeprowadzenie badania biegłego rewidenta oraz łączne zatwierdzenie sprawozdań przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie.

Ponadto wbrew postanowieniom § 21 pkt 2 Statutu spółki Walne Zgromadzenie nie zatwierdziło regulaminu pracy Rady Nadzorczej. Było to konsekwencją przeoczenia i nie włączenia uchwalonego przez Radę Nadzorczą regulaminu do porządku obrad Walnego Zgromadzenia.

Wprowadzenie zarządzenia wewnętrznego określającego zasady współpracy pomiędzy Instytutem IiT D a spółką, podpisanie umowy o zarządzanie dobrami intelektualnymi, a także wprowadzenie Regulaminu zarządzania prawami autorskimi, nie zapewniło odpowiedniego nadzoru nad działalnością spółki, gdyż dokumenty te były niespójne, nieprecyzyjne oraz nie były w pełni wykonywane.

Nieterminowa realizacja obowiązków wynikających z Ksh

Instytut IiT D nie zapewnił odpowiedniego nadzoru nad spółką

Przykłady

1. Zarządzenie nr 1a/2015 z dnia 23 stycznia 2015 r. określające zasady współpracy pomiędzy Instytutem a CTT IITD sp. z o.o. stanowiło wewnętrzny akt normatywny Instytutu (a więc nie obowiązywał spółki, która stanowiła odrębną jednostkę organizacyjną), a mimo to ustalało obowiązki CTT IITD sp. z o.o., w tym do: cyklicznego sporządzania audytu dóbr intelektualnych Instytutu, uzyskiwania przez spółkę opinii twórcy i kierownika jego jednostki macierzystej w sytuacji, gdy w wyniku ww. audytu CTT będzie rekomendowała podjęcie decyzji o rezygnacji z komercyjnego wykorzystania dobra etc. Obowiązki te nie znalazły odzwierciedlenia w umowie o zarządzanie dobrami intelektualnymi Instytutu zawartej ze spółką w dniu 23 stycznia 2015 r.

„Regulamin korzystania z pracy intelektualnej powstałych w IITD we Wrocławiu”, do którego odnosi się umowa o zarządzanie dobrami intelektualnymi z dnia 23 stycznia 2015 r. (§ 2 i § 4) został uchwalony w dniu 27 lutego 2001 r. W dniu 5 marca 2015 r. wprowadzono nowy Regulamin, co oznacza, że do dnia 4 marca 2015 r. we współpracy z CTT obowiązywał Regulamin z dnia 27 lutego 2001 r.

Niespójność wewnętrznych procedur regulujących zasady współpracy z CTT sp. z o.o., polegała na tym, że:

- ♦ dokument pod nazwą „Regulamin ochrony”, o którym mowa w § 2 ust. 4 umowy z 23 stycznia 2015 r. o zarządzanie dobrami intelektualnymi, w latach 2014–2017 nie istniał;
- ♦ ani w umowie o zarządzanie dobrami intelektualnymi (z dnia 23 stycznia 2015 r.) ani w przywołanych wyżej Regulaminach (z 27 lutego 2001 r. i 5 marca 2015 r.) nie zawarto powiązania dokumentu wskazanego w § 2 ust. 4 umowy o zarządzanie dobrami intelektualnymi pn. „Regulamin ochrony” z regulaminami z 27 lutego 2001 r. i 5 marca 2015 r.;
- ♦ Regulamin z dnia 27 lutego 2001 r. nie mógł być stosowany w ramach realizacji § 2 ust. 4 umowy o zarządzanie dobrami intelektualnymi, gdyż nie mógł zawierać wykazu czynności zastrzeżonych dla CTT IITD sp. z o.o., bowiem spółka powstała dopiero 29 maja 2014 r.

2. Dokumenty regulujące współpracę Instytutu z CTT IITD sp. z o.o. nie zawierały zapisów umożliwiających nadzór nad działalnością spółki, dotyczących m.in. kwestii:

- ♦ w jakiej formie, szczegółowości i z jaką częstotliwością spółka powinna wywiązywać się z obowiązku cyklicznego audytu dóbr intelektualnych;
- ♦ w jakim terminie spółka we współpracy z Instytutem miała obowiązek ustalić portfolio dóbr intelektualnych;
- ♦ kto i w jakim terminie powinien dokonywać aktualizacji ww. portfolio;
- ♦ w jakim terminie i w jakiej formie spółka powinna przygotować plan komercjalizacji dobra intelektualnego.

Według Dyrektora Instytutu zapis o cyklicznym dokonywaniu audytów dóbr intelektualnych Instytutu zawarty w § 3 ust. 1 zarządzenia Dyrektora Instytutu nr 1a/2015 (nieobowiązującego wobec spółki) został przyjęty bez wskazywania na wymaganą częstotliwość, gdyż decyzję tę pozostawiono osobom zaangażowanym w ocenę potencjału komercjalizacyjnego, odpowiednio do uzyskiwanych rezultatów. Było to podyktowane faktem, że w latach 2013–2014, tj. w trakcie realizacji fazy A umowy dotyczącej realizacji programu SPIN-TECH, sposób audytu dóbr intelektualnych podyktowany był harmonogramem realizacji tej umowy. Precyzowanie zapisów § 3 ust. 1 zarządzenia nr 1a/2015 oraz § 9 ust. 8 Regulaminu zarządzania prawami autorskimi o szczegółowe zasady tworzenia audytów dóbr intelektualnych (dotyczące częstotliwości, formy i zakresu) uznano w Instytucie za niecelowe, natomiast w § 3 ust. 3 zarządzenia nr 1a/2015 nie sprecyzowano terminu i zakresu ustalania aktualnego portfolio dóbr intelektualnych i nie wskazano terminu i zakresu aktualizacji tego dokumentu, gdyż ww. zarządzenie powstało w trakcie realizacji programu SPIN-TECH i uznano, że zostanie zrealizowane zgodnie z harmonogramem fazy B.

3. W załączniku nr 1 do umowy dotyczącej realizacji programu SPIN-TECH ujęto m.in. zadanie nr 1 pn. „Ocena potencjału komercjalizacyjnego działalności naukowej IITD PAN”, określając jego okres realizacji na sześć miesięcy, tj. od 1 lipca 2013 r. do 31 grudnia 2013 r. Zgodnie z opisem ww. zadania „[...] Planowane doradztwo powinno obejmować: inwentaryzację wyników prac B+R (oferty komercyjnej) IITD PAN oraz ocenę potencjału biznesowego każdego z wybranych rozwiązań. Rezultatem realizacji ww. zadania miało być „[...] przygotowanie profesjonalnej oferty komercyjnej oraz wyceny sześciu wybranych przez ekspertów wyników prac B+R posiadających największy potencjał wdrożeniowy [...]”. Mając powyższe na uwadze, w ocenie NIK, zapisy umowy w ramach programu SPIN-TECH, na które powołał się Dyrektor Instytutu:

- ♦ nie pełniły roli uszczegółowienia obowiązku CTT IITD sp. z o.o. wynikającego z § 3 ust. 1 zarządzenia nr 1a/2015, gdyż dotyczyły zadań realizowanych przez Instytut (wnioskodawcę) podczas, gdy w ww. zarządzeniu Dyrektor Instytutu nałożył ten obowiązek na spółkę;
 - ♦ nie określały formy ww. audytów;
 - ♦ obowiązywały tylko podczas realizacji fazy A umowy dotyczącej realizacji programu SPIN-TECH podczas, gdy zarządzenie nr 1a/2015 dotyczyło całego badanego okresu.
4. Przyjęte w wyżej wymienionych dokumentach zasady współpracy nie w pełni wykonywano, gdyż:
- ♦ w okresie od 23 stycznia 2015 r., tj. od dnia wejścia w życie zarządzenia nr 1a/2015 do dnia zakończenia kontroli NIK spółka nie sporządziła audytu dóbr intelektualnych ograniczając się do aktualizacji w drugiej połowie 2015 r. w ramach realizacji fazy B programu SPIN-TECH;
 - ♦ aktualne portfolio ustalono przed 24 lipca 2014 r., tj. dniem sporządzenia raportu z realizacji fazy A programu SPIN-TECH mimo, że zgodnie z informacją zawartą w § 3 ust. 3 zarządzenia nr 1a/2015 zostało ono ustalone 23 stycznia 2015 r.;
 - ♦ mimo obowiązku zawartego w § 2 ust. 5 umowy o zarządzanie dobrami intelektualnymi spółka w badanym okresie nie przekazywała Instytutowi raportu z wykonywania tej umowy za rok poprzedni.

W 2015 r. Zgromadzenie Wspólników spółki utworzonej przez Instytut IITD zatwierdziło sprawozdania zarządu spółki z działalności i sprawozdania finansowe oraz wnioski dotyczący pokrycia strat bez oceny dokonanej przez radę nadzorczą spółki.

Zatwierdzono
sprawozdania bez oceny
radę nadzorczą

Zgromadzenie Wspólników spółki w dniu 22 czerwca 2015 r. podjęło uchwały dotyczące roku obrotowego 2014, tj. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego oraz wniosku w sprawie pokrycia strat, a także udzieliło absolutorium zarządowi spółki. Natomiast w dniu 28 czerwca 2017 r. podjęło analogiczne uchwały dotyczące roku obrotowego 2016 w trybie przewidzianym w art. 228 pkt 1 Ksh, pomimo braku ocen tych sprawozdań i wniosku w sprawie pokrycia strat, sporządzonych przez radę nadzorczą spółki. Stanowiło to naruszenie wymogu art. 219 § 3 Ksh. W konsekwencji Zgromadzenie Wspólników spółki dokonując zatwierdzenia sprawozdań i wniosków, oprócz braku formalnej oceny rady nadzorczej spółki w postaci uchwał, nie dysponowało także pisemnymi sprawozdaniami z wyników tej oceny za 2014 r. i 2016 r. Należy zauważyć, że pomijano radę nadzorczą spółki, aczkolwiek na etapie tworzenia CTT IITD sp. z o.o. uznano zasadność jej powołania pomimo braku takiego obowiązku (art. 213 § 1 i 2 Ksh), a zapis § 20 aktu założycielskiego Spółki wyraźnie wskazywał na konieczność stosowania Ksh w sprawach nieuregulowanych tym aktem.

Dyrektor Instytutu, wypełniający jednoosobowo zadania Zgromadzenia Wspólników CTT IITD sp. z o.o., będący jednocześnie członkiem rady nadzorczej spółki wskazał, że w 2015 r. został przygotowany projekt uchwały rady nadzorczej, dotyczący oceny sprawozdań z działalności spółki i jej sprawozdania finansowego za 2014 r., przy czym w znajdujących się w Instytucie dokumentach spółki brak jest podpisanej uchwały. Jednocze-

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Instytut badawczy wykonywał prawa z tytułu udziałów bez wymaganej zgody

śnie w 2017 r. sprawozdania nie zostały przedłożone radzie nadzorczej wskutek przeoczenia.

W okresie objętym kontrolą PIAP nie złożył do ministra nadzorującego wniosków i nie uzyskał zgód na dokonywanie czynności prawnych wynikających z uprawnień właścicielskich, w tym na wykonywanie prawa głosu z udziałów na 13 zwyczajnych i nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników spółki PIAP-ScienTech sp. z o.o., na których podjęto uchwały w sprawie powołania i odwołania członków Zarządu, ustalenia wynagrodzenia i udzielania absolutorium członkom Zarządu, zatwierdzania sprawozdań z działalności spółki, zatwierdzania sprawozdań finansowych spółki za poprzedni rok obrotowy. Było to niezgodne z art. 17 ust. 7 ustawy o instytutach badawczych.

Brak wniosków o inne zgody niż dotyczące wniesienia, a następnie podwyższenia kapitału zakładowego spółki oraz o zbycia 51% udziałów spółki pracownikom PIAP i następnie części udziałów, uzasadniano faktem, że według wiedzy Instytutu nie były one potrzebne.

W dniu 30 stycznia 2018 r. Instytut zwrócił się do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT) o pomoc w określeniu niezbędnych działań prowadzących do otrzymania wymaganych zgód. W ocenie MPiT wobec niedopełnienia obowiązków przez PIAP niezbędne jest złożenie wniosku zgodnie z Ramową procedurą postępowania w sprawie wyrażenia zgody na dokonywanie przez Instytut badawczy czynności prawnych wynikających z tytułu posiadania akcji albo udziałów w spółce kapitałowej, a po wyrażeniu zgody przez ministra nadzorującego będzie możliwe odbycie zgromadzeń wspólników i podjęcie odpowiednich uchwał oraz złożenia ich do KRS, co pozwoli na uchylenie jakichkolwiek wątpliwości co do skuteczności podjętych wcześniej uchwał. Do dnia zakończenia kontroli Instytut nie opracował i nie przedłożył do MPiT ww. wniosku.

Niewłaściwy nadzór nad spółką w zakresie powołania jej organów

ICHp będący jedynym udziałowcem spółki Chem-Spin sp. z o.o. w okresie od 1 października 2016 r. do 31 grudnia 2017 r. nie powołał Zarządu Spółki w wymaganym składzie, do czego był zobowiązany zgodnie z § 11 ust. 1 aktu założycielskiego. Ponadto od 15 października 2016 r. do 31 grudnia 2017 r. nie powołał rady nadzorczej spółki w wymaganym składzie, do czego zobowiązywał § 12 ust. 3 aktu założycielskiego.

Zgodnie z art. 201 § 1 Ksh zarząd prowadzi sprawy spółki i reprezentuje spółkę. Brak powołania zarządu w wymaganym składzie uniemożliwił działanie spółki oraz wykonywanie obowiązków wynikających z aktu założycielskiego oraz postanowień Ksh.

Przykład

W akcie założycielskim spółki z 2014 r. określono zakres i zasady działania spółki oraz jej organów. Zgodnie z § 11 ust. 1 ww. aktu zarząd powinien składać się z dwóch lub większej liczby członków. Z dniem 1 października 2016 r. z pełnienia funkcji członka zarządu spółki zrezygnował dotychczasowy prezes. Natomiast drugi członek zarządu, zgodnie z § 11 ust. 2 aktu założycielskiego, przestał pełnić tę funkcję 31 marca 2017 r. po upływie 2-letniej kadencji.

Stosownie do postanowień § 12 ust. 1 aktu założycielskiego rada nadzorcza powinna składać się z co najmniej trzech członków. Z dniem 12 października 2016 r. z pełnienia funkcji członka rady nadzorczej spółki zrezygnowała jedna osoba, a z dniem 15 października 2016 r. kolejna. Do 12 października 2015 r. w skład rady nadzorczej wchodziło czterech członków.

Po objęciu funkcji Dyrektora Instytutu z dniem 29 października 2016 r. oraz po przeanalizowaniu sytuacji w spółce nowo powołany Dyrektor podjął decyzję o ustanowieniu jednoosobowego zarządu oraz likwidacji rady nadzorczej. Do czasu rozliczenia projektu realizowanego przez spółkę funkcję prezesa zarządu objęła dotychczasowa Prezes Zarządu. W dniu 3 stycznia 2017 r. Dyrektor wystąpił do nadzorującego Instytut Ministra Rozwoju o wyrażenie zgody na dokonanie zamierzonych czynności prawnych. Minister Rozwoju i Finansów w dniu 30 stycznia 2017 r. wyraził zgodę na ustanowienie jednoosobowego zarządu, ale nie wyraził zgody na likwidację rady nadzorczej. W związku z tym dotychczasowa Prezes Zarządu nie podtrzymała woli objęcia funkcji prezesa zarządu. Po analizie i konsultacjach Dyrektor podjął decyzję o utworzeniu komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za komercjalizację w strukturach Instytutu oraz o likwidacji spółki. Instytut zlecił także analizę prawną, która będzie podstawą do podjęcia czynności prawnych przez Zgromadzenie Wspólników.

Do dnia 31 grudnia 2017 r. nie rozpoczęto procesu likwidacji spółki. Związane to było z realizacją w ramach SPIN-TECH projektu „Rozwój działalności ChemSpin sp. z o.o. w celu komercjalizacji prac B+R powstałych w IChP”. W ocenie NCBiR likwidacja spółki wpłynęłaby negatywnie na realizację projektu – zagroziłoby nieosiągnięciem niektórych celów programu objętych umową oraz zasadami programu SPIN-TECH.

IChP będący jedynym udziałowcem Spółki nie wypełnił obowiązków Zgromadzenia Wspólników wynikających z § 13 ust. 12 lit. a i b aktu założycielskiego spółki oraz art. 228 pkt 1 i art. 231 § 2 pkt 1–3 Ksh dotyczących: rozpatrzenia i zatwierdzenia sprawozdania zarządu z działalności spółki za 2016 r. i sprawozdania finansowego za 2016 r.; udzielenia absolutorium członkom organów spółki, tj. zarządowi i radzie nadzorczej z wykonania przez nie obowiązków w 2016 r. oraz podjęcia uchwały w sprawie podziału zysku za 2016 r. Ponadto, w terminie sześciu miesięcy po upływie 2016 r., nie odbyło się Zwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki wymagane art. 231 § 1 Ksh, a Instytut jako jedyny udziałowiec nie domagał się jego zwołania, do czego był uprawniony zgodnie z § 13 ust. 7 aktu założycielskiego w związku z art. 235 § 3 Ksh.

Powyższe nieprawidłowości były następstwem braku powołania przez Zgromadzenie Wspólników organów spółki określonych w akcie założycielskim, tj. zarządu i rady nadzorczej.

Kontrolowane uczelnie w prawidłowy sposób realizowały zadania związane z nadzorem nad działalnością spółek.

Akademia Morska w Szczecinie ustanowiła w spółce komisję rewizyjną oraz radę nadzorczą. Zgodnie z aktem założycielskim spółki w skład organów nadzorczych weszli wyłącznie pracownicy uczelni. Rada nadzorcza była na bieżąco informowana o sytuacji spółki, a członkowie rady nadzorczej byli w stałym kontakcie z Rektorem, Prorektorem ds. Nauki i Kwestorem.

Instytut nie wypełniał obowiązków Zgromadzenia Wspólników

Prawidłowy nadzór uczelni nad działalnością spółek

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu sprawował nadzór nad realizacją kierunków rozwoju spółki poprzez radę nadzorczą spółki, która corocznie wyznaczała zarządowi spółki cele i weryfikowała ich realizację w formie przyjmowanych sprawozdań zarządu spółki z działalności za dany rok wraz ze sprawozdaniami finansowymi. Rada nadzorcza spółki kontrolowała bieżące sprawozdania z działalności spółki przekazywane jej w czasie posiedzeń. Omawiano także plany na kolejny okres oraz spodziewany wynik roczny.

Także Uniwersytet Śląski prowadził nadzór nad spółką poprzez radę nadzorczą, w skład której weszło pięć osób będących przedstawicielami uczelni oraz biznesu. Zgodnie z kompetencjami rada nadzorcza wyrażała opinię o sprawozdaniach z działalności spółki, sprawozdaniach finansowych, planowanym sposobie podziału zysku, w sprawie udzielenia zarządowi abso-lutorium oraz planach strategicznych spółki.

Wszystkie sprawy wymagające uchwał zgromadzenia wspólników były realizowane prawidłowo i terminowo.

5.5. Porozumienie Spółek Celowych

Rola i zadania PSC

Porozumienie Spółek Celowych utworzone zostało w dniu 8 stycznia 2014 r. na mocy umowy zawartej pomiędzy inicjatorami tego przedsięwzięcia tj.: Centrum Innowacji Akademii Morskiej w Szczecinie sp. z o.o., Instytutem Innowacji i Technologii Politechniki Białostockiej sp. z o.o., Centrum Transferu Technologii Politechniki Łódzkiej sp. z o.o., Świętokrzyskim Centrum Innowacji i Transferu Technologii sp. z o.o., Instytutem Badań Stosowanych Politechniki Warszawskiej sp. z o.o., Instytutem Transferu Technologii sp. z o.o., UMED sp. z o.o., Excento sp. z o.o. i Uniwersytetem Śląski w Katowicach.

Celem Porozumienia, zgodnie z umową, jest przygotowanie schematów funkcjonowania spółek celowych (dobre praktyki), określenie ich statusu i relacji z kluczowymi podmiotami związanymi z komercjalizacją wyników B+R. Porozumienie może też stanowić platformę dla realizacji i pozyskiwania środków finansowych na wspólne projekty inwestycyjne, badania naukowe, bezpośrednie wsparcie komercjalizacji wyników B+R oraz inne działania zgodne z celami zawiązania Porozumienia.

Władze PSC

Porozumienie nie posiada osobowości prawnej. Organem Porozumienia jest Rada Porozumienia, do zadań której należy:

- a) nadzór nad realizacją postanowień umowy,
- b) określanie strategicznych kierunków działania Porozumienia,
- c) wypracowanie i zatwierdzanie stanowiska Porozumienia w sprawach związanych z celami działalności Porozumienia,
- d) inicjowanie współpracy z innymi podmiotami, których cele i działania są zgodne z celami Porozumienia.

Rada Porozumienia składa się z osób uprawnionych do reprezentowania stron. Pracami Rady kieruje przewodniczący Rady. Rada Porozumienia wybiera przewodniczącego Rady spośród swoich członków. Kadencja przewodniczącego Rady trwa jeden rok i może on być wybrany ponownie na kolejne kadencje.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Do Porozumienia może przystąpić każda spółka celowa oraz uczelnia wyższa lub instytut badawczy planujące powołanie spółki celowej. Przyjęcie nowego członka Porozumienia następuje na wniosek zainteresowanego i wymaga uchwały Rady.

Głównym elementem współpracy z MNiSW były konsultacje dotyczące: zmiany zasad oceny parametrycznej jednostek naukowych i naukowców (uwzględnienie przychodów spółek celowych w procesie oceny parametrycznej), tworzenia programu Inkubator Innowacyjności+ (uwzględnienie spółek celowych jako jednostek odpowiedzialnych za komercjalizację w imieniu uczelni wyższych), zmian w przepisach dotyczących szkolnictwa wyższego (dostosowanie zapisów ustawy do realnych procesów rynkowych dotyczących uczelni i ich spółek celowych).

Dobre praktyki

Bazując na doświadczeniach podmiotów zrzeszonych w ramach Porozumienia członkowie mają możliwość skorzystania z przygotowanych wzorców umów, regulaminów, porozumień. Mogą zapoznać się z interpretacjami prawnymi w zakresie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁷, wymieniać się doświadczeniami odnośnie do prowadzenia badań zleconych, jak również konsultować modele biznesowe.

W ocenie zarządów kontrolowanych spółek główną korzyścią wynikającą z członkostwa była przede wszystkim wymiana doświadczeń i informacji dotyczących funkcjonowania spółek celowych. Za istotną uznano także możliwość korzystania z dobrych praktyk, w tym opinii prawnych czy wzorów dokumentów. Ponadto podkreślano, że udział w Porozumieniu pozwala na reprezentowanie potrzeb spółek celowych w kontaktach m.in. z Ministrem NiSW, NCBiR, Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości i innymi organami w kontekście rozwiązań prawnych i systemowych wpływających na działalność tego rodzaju spółek. Wskazywano także, że przynależność do Porozumienia pozwala na wspólne pozyskiwanie i realizowanie projektów badawczo-doradczych dla przedsiębiorstw. Tylko w jednym przypadku zarząd przyjętej do PSC spółki uznał, że nie otrzymał wsparcia ze strony Porozumienia.

Spośród ośmiu skontrolowanych spółek jedynie trzy spółki, które zostały utworzone przez instytuty naukowe PAN, nie przystąpiły do Porozumienia Spółek Celowych. Jako powody wskazywano:

- nie do końca jasny cel i korzyści dla spółek,
- Porozumienie skupia się na większych spółkach,
- charakter większości spółek wchodzących w skład Porozumienia i ich oferty jest odmienny od specyfiki instytutu PAN. Porozumienie nie przynosi widocznych korzyści, będąc wewnętrznie zróżnicowanym, bowiem w jego skład wchodzi zarówno spółki pełniące funkcje cen-

Członkowie PSC

Współpraca z MNiSW

Korzyści wynikające z przystąpienia do PSC w ocenie zarządów kontrolowanych spółek

Trzy kontrolowane spółki nie przystąpiły do PSC

⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, ze zm.

trów transferu technologii, jak i spółki faktycznie zarządzające własnością intelektualną,

- istnienie spółki wyłącznie z przyczyn formalnych związanych z realizacją programu SPIN-TECH.

Przeprowadzone badania kwestionariuszowe w 39 spółkach celowych utworzonych przez uczelnie i jednostki naukowe wskazują, że do Porozumienia przystąpiło łącznie 20 spółek, w tym 16 spółek utworzonych przez uczelnie publiczne, trzy spółki utworzone przez instytuty naukowe PAN i jedna spółka utworzona przez instytut badawczy.

Spółród 19 spółek, które nie przystąpiły do Porozumienia osiem spółek nie miało wiedzy o istnieniu takiego porozumienia. Kolejne 11 spółek nie było zainteresowanych przystąpieniem, a w pozostałych przypadkach był głównie brak informacji o sposobie aplikowania do PSC.

5.6. Bariery w funkcjonowaniu spółek

Sygnalizowane
przez kontrolowane
spółki bariery w
funkcjonowaniu

Wśród barier utrudniających skuteczne funkcjonowanie spółki, Prezes Zarządu SC UE sp. z o.o. w Poznaniu wymienił brak presji i odpowiednich bodźców dla naukowców, w celu podejmowania przez nich wysiłku komercjalizacji wyników prowadzonych przez nich badań. W jego ocenie, odpowiednim narzędziem byłoby wprowadzenie do systemu przyznawania grantów badawczych i systemu oceny, awansu i wynagradzania pracownika naukowego, wskaźnika określającego skuteczność urynkowania wyników badań.

W ocenie Zarządu Spółki Spin-Us sp. z o.o. w Katowicach, do występujących barier utrudniających skuteczne funkcjonowanie Spółki i osiągnięcie zamierzonych efektów, zaliczyć należy niskie poziomy finansowania procesów dotyczących komercjalizacji. Jego zdaniem, Centra Transferu Technologii oraz spółki celowe winny mieć dostęp do środków finansowych pozwalających na realizację projektów związanych z komercjalizacją pośrednią czyli poprzez spółki tworzone na bazie prawa własności intelektualnej uczelni wyższych i ośrodków naukowych. Za barierę tego typu Zarząd uważa również wprowadzanie prawnych ograniczeń w działalności spółek celowych (np. pomysły dotyczące ograniczenia działalności spółek celowych tylko do aspektów komercjalizacji pośredniej), które nie pozwolą tym spółkom na prowadzenie innych typów działalności. Zdaniem Zarządu, ograniczeniem może być także konieczność stosowania przepisów Pzp, co może uniemożliwić skuteczną współpracę na linii macierzysta uczelnia wyższa a spółka celowa powołana przez tę uczelnię. Zarząd wskazał również, że barierą dla efektywnej działalności spółek celowych jest niewielka liczba systemowych zachęt dla przedsiębiorstw do angażowania się w działalność badawczo-rozwojową w szczególności do współpracy z jednostkami naukowymi. Natomiast brak wypracowanych mechanizmów komunikacji, pomiędzy podmiotami gospodarczymi i naukowymi, skutkuje nieznanymi potrzebami przedsiębiorców i możliwości uczelni, instytutów badawczych, czy instytutów naukowych PAN.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W ocenie Prezesa Zarządu UIF SA w Warszawie skuteczne funkcjonowanie spółki i osiągnięcie zamierzonych celów utrudnia m.in. niski poziom zaufania dla przedsięwzięć nie mających mierzalnej wartości w momencie decyzji o ich realizacji, niezdefiniowanie roli, funkcji i zasad działania spółek celowych w „ekosystemie” komercjalizacji, odłożone w czasie efekty i korzyści przy jednoczesnym szybkim rozliczaniu kosztów i nakładów, niejasna „podmiotowość” jednostek naukowych w obszarze praw własności i praw dysponowania majątkiem, duża niechęć prywatnych inwestorów do współpracy z jednostkami naukowymi i podmiotami publicznymi, niedostateczna ilość środków na rozwijanie projektów i ich komercjalizację, nieduża skłonność przedsiębiorstw do ryzyka technologicznego.

Według Prezesa Zarządu CTT IITD sp. z o.o. we Wrocławiu, podstawowym problemem w prowadzeniu skutecznego funkcjonowania spółki jest niedopasowanie oferty dóbr intelektualnych Instytutu IITD do rynku. Oferowane przez Instytut wyroby powstają bez badania zapotrzebowania rynkowego, przy czym patenty bardzo często powstają w wyniku potrzeby publikacyjnej autora oraz bez stosowania zarządzenia Dyrektora nr 4/2015 z dnia 5 marca 2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu, przez co zgłoszenie nie podlega wstępnej weryfikacji. W przypadku zgłoszeń zagranicznych powoduje to powstanie kosztów przekraczających nierzadko kwoty kilkudziesięciu tysięcy złotych. Wskazał, że Spółkę można przyrównać w Instytucie PAN, do działu sprzedaży w przedsiębiorstwie, który jako jedyny posiada informacje z rynku, funkcjonuje jednak bez żadnego wpływu na ofertę przedsiębiorstwa oraz jej jakość. Na gruncie zasad funkcjonowania przedsiębiorstw, proces sprzedaży jest krytycznym procesem w firmie i przedsiębiorstwo z ofertą niedostosowaną do rynku lub z wadliwym procesem sprzedaży nieuchronnie wypada z rynku.

Prezes Zarządu Plantinova sp. z o.o. w Poznaniu wskazał, że podstawowym problemem hamującym rozwój spółki jest traktowanie jej, przez instytucje finansujące, jako „dużego przedsiębiorstwa”. Związane jest z koniecznością posiadania odpowiednio wysokiego wkładu własnego w ramach realizowanych projektów. W związku z tym spółka ma niewielki wybór udziału w projektach, które pozwalałyby na promocję i komercjalizację wypracowanej w Instytucie własności intelektualnej.

W ocenie Prezesa Piap-ScienTech sp. z o.o. w Warszawie barierą utrudniającą skuteczne funkcjonowanie spółki jest konieczność uzyskiwania zgody ministra na każdą czynność wspólników, co wydłuża proces podejmowania decyzji i ogranicza możliwość dynamicznego działania oraz traktowanie jej jak dużego przedsiębiorstwa, co ogranicza dostęp do środków finansowych wykorzystywanych na dofinansowanie realizowanych projektów

Członkowie zarządów 26 spośród 39 spółek objętych badaniem kwestionariuszowym wyrazili swoje opinie na temat barier systemowych w funkcjonowaniu spółek powołanych przez jednostki naukowe. Największa grupa

Traktowanie spółek celowych jako dużych przedsiębiorców

odpowiedzi (dziewięć) dotyczyła szeregu negatywnych konsekwencji, jakie wynikają z zakwalifikowania spółek utworzonych przez uczelnie oraz instytuty naukowe PAN i instytuty badawcze, do dużych przedsiębiorców. W czterech odpowiedziach zwrócono uwagę na fakt, że działania związane z komercjalizacją wyników badań naukowych, mimo swej złożoności nie przekładają się na odpowiednio wysoką liczbę punktów w ocenie parametrycznej. Również w czterech opiniach wskazano na występowanie barier prawnych, w tym objęcia takich spółek regulacjami dotyczącymi kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami oraz zasad zarządzania mieniem państwowym. W jednej odpowiedzi podniesiono kwestię konieczności stosowania przepisów Pzp przy zlecaniu usług spółce przez jednostkę, która ją utworzyła. W pozostałych wypowiedziach poruszono zagadnienia, które dotyczyły m.in. wykluczenia spółek z podwykonawstwa niektórych prac na rzecz uczelni ze względu na powiązanie kapitałowe (dwie odpowiedzi), złożonego mechanizmu wnoszenia do spółki praw własności intelektualnej (dwie odpowiedzi), braku odpowiedniego wsparcia i promocji spółek ze strony instytucji odpowiedzialnych za kształtowanie polityki naukowej oraz pomijania Porozumienia Spółek Celowych przy konsultowaniu treści aktów prawnych, zawierających zapisy dotyczące transferu wiedzy oraz komercjalizacji wyników badań naukowych (trzy odpowiedzi).

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Czy działalność spółek utworzonych przez jednostki naukowe jest skuteczną metodą transferu wyników badań naukowych lub prac rozwojowych do gospodarki?

Cel główny kontroli

Czy uczelnie publiczne, instytuty naukowe PAN oraz instytuty badawcze prawidłowo utworzyły spółki i właściwie je wyposażyły?

Cele szczegółowe

Czy spółki prowadzą działalność zgodną ze swoimi celami statutowymi?

Czy działalność spółek przyniosła oczekiwane efekty?

Czy nadzór nad spółkami był prawidłowy?

Trzy uczelnie publiczne, trzy instytuty naukowe PAN, trzy instytuty badawcze, osiem spółek utworzonych przez uczelnie i jednostki naukowe.

Zakres podmiotowy

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁸ z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 tej ustawy.

Kryteria kontroli

2013–2017 i okres wcześniejszy, jeżeli zaistniałe zdarzenia miały wpływ na kontrolowaną działalność. Czynności kontrolne przeprowadzono od dnia 7 lutego 2018 r. do dnia 18 maja 2018 r.

Okres objęty kontrolą

Według informacji dostępnych w Krajowym Rejestrze Sądowym oraz uzyskanych od właściwych ministrów w okresie 2013–2017 uczelnie oraz jednostki naukowe utworzyły 45 spółek celowych. W przeprowadzonym badaniu kwestionariuszowym odpowiedzi udzieliło 39 spółek. Przedmiotem badania była działalność spółek, a w szczególności efekty transferu wyników badań naukowych lub prac rozwojowych do gospodarki.

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

Wyniki kontroli przedstawiono w 17 wystąpieniach pokontrolnych. Sformułowano w nich ogółem 15 wniosków. Do wystąpień pokontrolnych nie zostały zgłoszone zastrzeżenia.

Stan realizacji wniosków pokontrolnych

Wnioski w wystąpieniach pokontrolnych do dyrektorów instytutów badawczych dotyczyły: uzyskiwania każdorazowo od ministra nadzorującego zgody, o której mowa w art. 17 ust. 7 ustawy o instytutach badawczych, na wykonywanie praw z tytułu posiadanych udziałów w spółce oraz intensyfikacji działań zmierzających do doprowadzenia kwestii związanych z funkcjonowaniem spółki do stanu zgodnego z prawem.

Do dyrektorów instytutów naukowych PAN wnioskowano o: podjęcie skutecznych działań organizacyjnych w celu zapewnienia: właściwego udokumentowania udziału spółki w realizacji działań związanych z komercjalizacją dóbr intelektualnych instytutu, szczególnie poprzez egzekwowanie sporządzania rzetelnych i pełnych sprawozdań z działalności; właściwej realizacji zawartej ze spółką umowy o współpracy w części dotyczącej przekazywania danych dotyczących dóbr intelektualnych przeznaczonych do komercjalizacji; sprawowania właściwego nadzoru nad działalnością spółki; rzetelnego sporządzania sprawozdań PNT-01 z działalności badawczej i rozwojowej. Ponadto wnioskowano o: zapewnienie przestrzegania

⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 524, ze zm.

przez zarząd spółki obowiązku uzyskania od rady nadzorczej spółki oceny sprawozdań z działalności, sprawozdań finansowych oraz wniosków dotyczących pokrycia strat przed ich przedłożeniem do zatwierdzenia przez Zgromadzenie Wspólników spółki, a także podjęcie, w ramach uprawnień Zgromadzenia Wspólników spółki, działań celem powzięcia decyzji w sprawie dalszego istnienia spółki w związku z wystąpieniem w bilansie straty na działalności w wysokości przekraczającej parametry ustalone w art. 233 § 1 Ksh. Wniesiono także o dotrzymywanie terminów odbywania zwyczajnych walnych zgromadzeń po upływie roku obrotowego.

Wnioski skierowane w wystąpieniach pokontrolnych do zarządów spółek dotyczyły: prowadzenia ewidencji księgowej i sporządzania rocznych sprawozdań finansowych zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o rachunkowości; podjęcia działań w celu zapewnienia realizowania postanowień umowy o zarządzanie prawami własności intelektualnej dotyczących informowania i uzyskiwania odpowiedniej zgody dyrektora instytutu na podejmowane działania; zamieszczania rzetelnych danych w sprawozdaniach finansowych spółki; terminowego regulowania rzecznikom patentowym opłat za ochronę wynalazku; terminowego składania w KRS rocznych sprawozdań finansowych, sprawozdań z badania oraz uchwał Walnego Zgromadzenia spółki zatwierdzających roczne sprawozdania spółki; sformalizowania działań spółki w zakresie komercjalizacji dóbr intelektualnych instytutu według zasad ustalonych w umowie o zarządzanie dobrami intelektualnymi, w tym poprzez ich dokumentowanie; przestrzegania wymogu uzyskania od rady nadzorczej spółki oceny sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego przed ich przedłożeniem do zatwierdzenia przez Zgromadzenie Wspólników; wyeliminowania nieprawidłowości związanych z wymogami wynikającymi z Ksh w zakresie braku formalnego powołania przez Zgromadzenie Wspólników w drodze uchwały jednoosobowego zarządu spółki i członka rady nadzorczej, nie wybrania przewodniczącego i wiceprzewodniczącego rady nadzorczej, nie zawarcia w księdze udziałów zapisów dotyczących zmian w zakresie przysługujących instytutowi udziałów w spółce, nie składania Zgromadzeniu Wspólników przez radę nadzorczą corocznych pisemnych sprawozdań z oceny sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego oraz wniosku w sprawie pokrycia strat; uregulowania zasad współpracy z biurem rachunkowym w sposób zapewniający prawidłową realizację powierzonych zadań.

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że dwa wnioski zostały zrealizowane, dziesięć jest w trakcie realizacji, trzy wnioski pozostają nie zrealizowane.

W ramach realizacji wyników kontroli w sierpniu 2018 r. NIK skierowała do prokuratury zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na działaniu na szkodę interesu jednej ze spółek.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności
1.	Delegatura NIK w Bydgoszczy	Instytut Chemii Przemysłowej im. prof. I. Mościckiego w Warszawie	Paweł Bielski	opisowa
2.	Delegatura NIK w Katowicach	Uniwersytet Śląski w Katowicach	Andrzej Kowalczyk	opisowa
		Spin-Us sp. z o. o.	Katarzyna Papież-Pawelczak	opisowa
3.	Delegatura NIK w Poznaniu	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	Maciej Żukowski	opisowa
		Spółka Celowa Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu sp. z o. o.	Jakub Jasiczak	opisowa
		Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu	Robert Sobków	opisowa
		Plantinova sp. z o. o.	Janusz Jankowiak	opisowa
4.	Delegatura NIK w Szczecinie	Akademia Morska w Szczecinie	Wojciech Ślęczka	opisowa
		Centrum Innowacji Akademii Morskiej sp. z o.o.	Daniel Wiaterek	opisowa
		Instytut Maszyn Przepływowych im. R. Szwalskiego PAN w Gdańsku	Jan Kiciński	opisowa
		IMP InTech sp. z o. o.	Jakub Andrzej Sawicki	opisowa
5.	Delegatura NIK w Warszawie	Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP w Warszawie	Piotr Szynkarczyk	opisowa
		Piap-ScienTech sp. z o. o.	Krzysztof Lipiec	opisowa
		Instytut Wysokich Ciśnień PAN w Warszawie	Izabella Grzegory	opisowa
		UIF SA	Tomasz Poniński	opisowa
6.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. L. Hirszfelda PAN we Wrocławiu	Jacek Rybka	opisowa
		Centrum Transferu Technologii IITD sp. z o.o.	Dariusz Wójcik	opisowa

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Zadania uczelni

Jednym z podstawowych zadań uczelni określonych w art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy Psw jest m.in. transfer technologii do gospodarki. Ponadto z art. 4 ust. 4 ustawy Psw wynika podjęcie przez uczelnie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych na rzecz podmiotów gospodarczych, w wyodrębnionych formach działalności, w tym poprzez spółkę celową.

Spółki celowe tworzone przez uczelnie do 30 września 2014 r.

Przepis art. 86a ust. 1 ustawy Psw w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2014 r. określał, że uczelnia w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych tworzyła spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółkę akcyjną zwaną spółką celową. Spółkę celową tworzył rektor za zgodą senatu uczelni lub innego organu kolegialnego uczelni.

Do zadań spółki celowej należało w szczególności obejmowanie udziałów w spółkach kapitałowych lub tworzenie spółek kapitałowych, które powstawały w celu wdrożenia wyników badań naukowych lub prac rozwojowych prowadzonych w uczelni (art. 86a ust. 1 ustawy Psw). Uczelnia w celu realizacji ww. zadań przekazywała spółce celowej w formie aportu wyniki badań naukowych i prac rozwojowych, w szczególności uzyskane prawa własności przemysłowej [w rozumieniu ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej⁹] (art. 86a ust. 3 ustawy Psw).

Wypłaconą dywidendę spółki celowej uczelnia miała przeznaczać na działalność statutową uczelni (art. 86a ust. 4 ustawy Psw).

Rektor, w drodze umowy, mógł powierzyć spółce celowej zarządzanie prawami własności przemysłowej uczelni w zakresie jej komercjalizacji (art. 86a ust. 2 ustawy Psw).

Nowelizacja przepisów w zakresie spółek celowych od 1 października 2014 r.

W związku z nowelizacją ustawy Psw z dniem 1 października 2014 r. uczelnia, w celu komercjalizacji pośredniej, mogła utworzyć wyłącznie jednoosobową spółkę kapitałową z zastrzeżeniem art. 86b ust. 1, zwaną „spółką celową”. Na pokrycie kapitału zakładowego spółki celowej uczelnia mogła wnieść w całości albo w części wkład niepieniężny (aport) w postaci wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, w szczególności będących wynalazkiem, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego, wyhodowaną albo odkrytą i wyprowadzoną odmianą rośliny, oraz know-how związanego z tymi wynikami. Spółkę celową tworzył rektor za zgodą senatu uczelni, a w przypadku uczelni niepublicznej – organ wskazany w statucie. Uczelnia, w drodze odpłatnej albo nieodpłatnej umowy, mogła powierzyć spółce celowej zarządzanie prawami do wyników lub do know-how w zakresie komercjalizacji bezpośredniej. Wypłaconą dywidendę spółki celowej uczelnia miała przeznaczać na działalność statutową uczelni.

Możliwość utworzenia kolejnych spółek celowych

Z dniem 31 grudnia 2016 r. w ustawie Psw wprowadzono zapis pozwalający uczelni na utworzenie w celu komercjalizacji pośredniej więcej niż jednej spółki celowej.

⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 776.

Uczelnie publiczne przy tworzeniu takiej spółki zwolnione zostały z obowiązku uzyskania zgody ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, określonej przepisami ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa¹⁰.

Wyłączenia ustawowe dotyczące uczelni

Do wykonywania czynności w zakresie komercjalizacji oraz do wniesienia wkładu do spółki celowej, w tym w celu jej utworzenia, z dniem 1 stycznia 2017 r. nie stosuje się przepisów art. 38-41 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym¹¹.

Dodany w wyniku nowelizacji ustawy Psw w 2011 r. przepis art. 86c nałożył m.in. obowiązek uchwalenia przez senat uczelni publicznej regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych.

Obowiązek uchwalenia przez senat uczelni regulaminu zarządzania prawami

Wyżej wymieniony regulamin miał określać:

1. prawa i obowiązki uczelni, pracowników oraz studentów i doktorantów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich i praw pokrewnych oraz praw własności przemysłowej;
2. zasady wynagradzania twórców;
3. zasady i procedury komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych;
4. zasady korzystania z majątku uczelni wykorzystywanego do komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenia usług naukowo-badawczych (art. 86c ustawy Psw w brzmieniu do 30 września 2014 r.).

Elementy regulaminu

Nowelizacja w 2014 r. wprowadziła zmiany w brzmieniu art. 86c ust. 1 ustawy Psw, tj.:

- w pkt 1 wskazano, że senat uchwała regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji, który określa w szczególności: a) prawa i obowiązki uczelni, pracowników oraz studentów i doktorantów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich i praw pokrewnych oraz praw własności przemysłowej, b) zasady wynagradzania twórców, c) zasady i procedury komercjalizacji, d) zasady korzystania z majątku uczelni wykorzystywanego do komercjalizacji oraz świadczenia usług naukowo-badawczych;
- w pkt 2 nałożono na senat obowiązek uchwalenia regulaminu korzystania z infrastruktury badawczej uczelni, który określa w szczególności: a) prawa i obowiązki uczelni oraz jej pracowników, doktorantów lub studentów w zakresie korzystania z infrastruktury badawczej przy prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych, b) zasady korzystania i wysokość opłat za korzystanie z infrastruktury badawczej do prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych przez podmioty inne niż wskazane w lit. a.

¹⁰ Dz. U. z 2016 r. poz. 154, ze zm. Ustawa utraciła moc z dniem 1 stycznia 2017 r.

¹¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1182, ze zm.

ZAŁĄCZNIKI

W regulaminie, o którym mowa w art. 86c ust. 1 pkt 1 ustawy Psw, senat uczelni publicznej określa ponadto:

1. zasady podziału środków uzyskanych z komercjalizacji między twórcą będącym pracownikiem uczelni publicznej a tą uczelnią
2. zasady i tryb przekazywania uczelni publicznej przez pracownika, studenta lub doktoranta tej uczelni informacji o wynikach badań naukowych lub prac rozwojowych oraz o know-how związanym z tymi wynikami, informacji o uzyskanych przez pracownika środkach z komercjalizacji oraz zasady i tryb przekazywania przez pracownika przysługujących uczelni publicznej części środków uzyskanych z komercjalizacji;
3. zasady i tryb przekazywania pracownikowi przez uczelnię publiczną informacji o decyzjach, o których mowa w art. 86e ust. 1 i 2, oraz zasady i tryb przekazywania przez uczelnię publiczną przysługujących pracownikowi części środków uzyskanych z komercjalizacji.

Zasady podziału środków z komercjalizacji

Dodany w wyniku nowelizacji w 2014 r. art. 86f określa reguły podziału środków uzyskanych przez uczelnię publiczną z komercjalizacji bezpośrednich lub jej spółkę celową z komercjalizacji pośredniej, a także z komercjalizacji dokonanej przez pracownika – między uczelnią a jej pracownika.

Zgoda MNiSW na utworzenie spółek kapitałowych przez instytuty naukowe PAN do 31 grudnia 2015 r.

W ustawie o PAN w art. 83 ust. 1 wprowadzono regulację umożliwiającą Akademii i jej instytutom, w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz prowadzenia działań z zakresu transferu technologii i promocji nauki, za zgodą ministra właściwego do spraw nauki, tworzyć spółki, obejmować lub nabywać i posiadać udziały oraz akcje spółek handlowych.

Źródło przychodów instytutów naukowych PAN

Wpływy z tytułu dywidend oraz ze zbycia udziałów lub akcji spółek handlowych miały stanowić przychody Akademii lub jej instytutów.

Zgłaszanie czynności do MNiSW od 2016 r.

Z dniem 1 stycznia 2016 r. w miejsce uzyskania zgody Ministra NiSW, przyjęto rozwiązanie zakładające, że każda czynność tj. tworzenie spółek, obejmowanie lub nabywanie i posiadanie udziałów oraz akcji spółek handlowych wymaga uprzedniego zgłoszenia ministrowi właściwemu do spraw nauki. Określono także, że minister właściwy do spraw nauki, w terminie 30 dni od dnia doręczenia zgłoszenia może, w drodze decyzji administracyjnej, sprzeciwić się dokonaniu tych czynności. Jednocześnie określono, że dokonanie ww. czynności może nastąpić, jeżeli w terminie 30 dni od dnia doręczenia zgłoszenia minister właściwy do spraw nauki nie wniósł sprzeciwu. Zgłoszona czynność niedokonana w ciągu roku od dnia doręczenia zgłoszenia wymaga dokonania nowego zgłoszenia (art. 83 ust. 1–1b ustawy o PAN).

Rozporządanie składnikami aktywów trwałych instytutów naukowych PAN

Ustawa o PAN w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2014 r. w art. 54 ust. 2 określała, że dyrektor instytutu rozporządzał składnikami aktywów trwałych instytutu. Przed wystąpieniem o zgodę do ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, dyrektor instytutu był obowiązany uzyskać zgodę Prezesa i Prezydium Akademii. Zgody Prezesa Akademii wymagała czynność prawna mająca za przedmiot mienie będące własnością instytutu, zaliczone zgodnie z przepisami o rachunkowości do aktywów trwałych o wartości rynkowej wyższej niż równowartość w złotych kwoty 20 000 euro, polegająca na: zbyciu, wydzierżawieniu, wynajmie, przeniesie-

niu mienia; wniesieniu tego mienia do spółki lub fundacji; dokonaniu darowizny; nieodpłatnym oddaniu do użytkowania innym podmiotom w drodze umowy cywilnoprawnej. Z dniem 1 stycznia 2016 r. w art. 54 ust. 4 określono, że zgody Prezesa Akademii wymaga czynność prawna mająca za przedmiot mienie będące własnością instytutu, zaliczone zgodnie z przepisami o rachunkowości do aktywów trwałych o wartości rynkowej wyższej niż równowartość w złotych kwoty 134 000 euro obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z pierwszego dnia miesiąca, w którym rozporządzenie ma być dokonane.

Z dniem 1 października 2014 r. wyłączono czynności w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, będących rozporządzeniami składnikami aktywów trwałych instytutu o wartości rynkowej przekraczającej równowartość w złotych 50 tys. euro z zakresu stosowania art. 5a–5c ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa. Od 1 stycznia 2017 r. do czynności prawnych dotyczących składników aktywów trwałych instytutu, w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, nie stosuje się przepisów art. 38–41 ustawy o zasadach zarządzania mieniem państwowym.

Do obowiązków rady naukowej instytutu naukowego PAN włączono uchwalanie regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych.

W ustawie o PAN dodano od 1 października 2014 r. także art. 94a–94g normujące kwestie: w art. 94a – zakresu regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, w art. 94b–94g – komercjalizacji wyników badań. Zmiany ustawy wprowadzone z dniem 31 grudnia 2016 r. dotyczyły art. 94c ust. 1, 1 a i 2 oraz art. 94d ust. 4.

Art. 17 ust. 5 ustawy o instytutach badawczych określa, że instytut może w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, prowadzenia działań z zakresu transferu technologii i upowszechniania nauki oraz pozyskiwania środków finansowych na działalność statutową za zgodą ministra nadzorującego, tworzyć spółki kapitałowe i obejmować lub nabywać akcje i udziały w takich spółkach oraz osiągać przychody z tego tytułu. Przedmiot działalności ww. spółki musi być związany z prowadzonymi przez instytut badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi, o których mowa w art. 2 ust. 1–3 ww. ustawy (art. 17 ust. 6 ustawy o instytutach badawczych). Instytut jest obowiązany uzyskać zgodę ministra nadzorującego na wykonywanie praw z tytułu posiadanych akcji i udziałów w ww. spółkach (art. 17 ust. 7 ustawy o instytutach badawczych).

Do dnia 31 grudnia 2015 r. instytut był obowiązany zgłosić ministrowi nadzorującemu zamiar dokonania czynności prawnej, mającej za przedmiot mienie zaliczone zgodnie z odrębnymi przepisami do aktywów trwałych o wartości rynkowej wyższej niż równowartość w złotych kwoty 20 tys. euro, obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z dnia wystąpienia o zgodę do ministra

Wyłączenia ustawowe dotyczące instytutów naukowych PAN

Obowiązek uchwalenia przez radę naukową instytutu naukowego PAN regulaminu zarządzania prawami

Zgoda ministra nadzorującego na utworzenie spółek kapitałowych przez instytuty badawcze

Obowiązek zgłoszenia ministrowi nadzorującemu dokonania czynności prawnych uzależniony od wartości rynkowej mienia

nadzorującego, polegającej na: wniesieniu tego mienia do spółki lub fundacji, dokonaniu darowizny, nieodpłatnym oddaniu do używania innym podmiotom w drodze umów prawa cywilnego (art. 17 ust. 3 ustawy o instytutach badawczych). Minister nadzorujący mógł, w terminie miesiąca od dnia otrzymania zgłoszenia, nie wyrazić zgody na dokonanie tej czynności prawnej (art. 17 ust. 4 ustawy o instytutach badawczych).

Od dnia 1 stycznia 2016 r. instytut był obowiązany zgłosić ministrowi nadzorującemu zamiar dokonania czynności prawnej, mającej za przedmiot mienie zaliczone zgodnie z przepisami o rachunkowości do aktywów trwałych o wartości rynkowej wyższej niż równowartość w złotych kwoty 134 tys. euro, obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z dnia zgłoszenia, polegającej na: wniesieniu tego mienia do spółki lub fundacji, dokonaniu darowizny, nieodpłatnym oddaniu do używania innym podmiotom w drodze umów prawa cywilnego (art. 17 ust. 3 ustawy o instytutach badawczych). Minister nadzorujący mógł, w terminie miesiąca od dnia otrzymania zgłoszenia, nie wyrazić zgody na dokonanie tej czynności prawnej. Z dniem 1 stycznia 2017 r. przepisy art. 17 ust. 3 i 4 zostały uchylone.

Czynności prawne dokonane z naruszeniem przepisów art. 17 ust. 1–7 są nieważne (art. 17 ust. 8 ustawy o instytutach badawczych).

Wyłączenia ustawowe dotyczące instytutów badawczych

Z dniem 1 października 2014 r. wyłączono czynności w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, z zakresu stosowania art. 5a–5c ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa.

Od 1 stycznia 2017 r. do czynności prawnych dotyczących składników aktywów trwałych instytutu badawczego, w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, nie stosuje się przepisów art. 38–41 ustawy o zasadach zarządzania mieniem państwowym.

Obowiązek uchwalenia przez radę naukową instytutu badawczego regulaminu zarządzania prawami

Z dniem 1 października 2014 r. do art. 24 ustawy o instytutach badawczych dodano ust. 1a, w którym określono, że dyrektor instytutu, po zaopiniowaniu przez radę naukową, ustala regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, który określa w szczególności:

- 1) prawa i obowiązki instytutu, pracowników oraz doktorantów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich i praw pokrewnych oraz praw własności przemysłowej;
- 2) zasady wynagradzania twórców;
- 3) zasady podziału środków uzyskanych z komercjalizacji między twórcą będącym pracownikiem instytutu a tym instytutem;
- 4) zasady i procedury komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi wynikami;
- 5) zasady korzystania z majątku instytutu wykorzystywanego do komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenia usług naukowo-badawczych.

Zgodnie z art. 163 Ksh do powstania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wymaga się: zawarcia umowy spółki; wniesienia przez wspólników wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, a w razie objęcia udziału za cenę wyższą od wartości nominalnej, także wniesienia nadwyżki, z uwzględnieniem art. 158 § 11; powołania zarządu; ustanowienia rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, jeżeli wymaga tego ustawa lub umowa spółki; wpisu do rejestru.

Wymogi Ksh
w zakresie powstania
spółki

Do powstania spółki akcyjnej wymaga się (art. 306 Ksh): zawiązania spółki, w tym podpisania statutu przez założycieli; wniesienia przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, z uwzględnieniem art. 309 § 3 i § 4; ustanowienia zarządu i rady nadzorczej; wpisu do rejestru.

Kapitał zakładowy spółki z o.o. powinien wynosić co najmniej 5 tys. zł (art. 154 § 1 Ksh), natomiast w odniesieniu do spółki akcyjnej co najmniej 100 tys. zł (art. 308 § 1 Ksh).

Kapitał zakładowy
spółki z o.o.
i spółki akcyjnej

Zarząd spółki z o.o. jest obowiązany prowadzić księgę udziałów, do której należy wpisywać nazwisko i imię albo firmę (nazwę) i siedzibę każdego wspólnika, adres, liczbę i wartość nominalną jego udziałów oraz ustanowienie zastawu lub użytkownika i wykonywanie prawa głosu przez zastawnika lub użytkownika, a także wszelkie zmiany dotyczące osób wspólników i przysługujących im udziałów. Po każdym wpisaniu zmiany zarząd składa sądowi rejestrowemu podpisaną przez wszystkich członków zarządu nową listę wspólników z wymienieniem liczby i wartości nominalnej udziałów każdego z nich oraz wzmianką o ustanowieniu zastawu lub użytkownika udziału (art. 188 § 1 i 3 Ksh).

Księga udziałów
i księga akcyjna

Stosownie do art. 341 zarząd spółki akcyjnej jest obowiązany prowadzić księgę akcji imiennych i świadectw tymczasowych (księga akcyjna). Spółka może zlecić prowadzenie księgi akcyjnej bankowi lub firmie inwestycyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 342 Ksh).

Zmiana umowy spółki z o.o. wymaga uchwały wspólników i wpisu do rejestru (art. 255 § 1 Ksh). Zmianę umowy spółki zarząd zgłasza do sądu rejestrowego (art. 256 § 1 Ksh).

Zmiana umowy i statutu

Zmiana statutu spółki akcyjnej wymaga uchwały walnego zgromadzenia i wpisu do rejestru. Zmianę statutu zarząd zgłasza do sądu rejestrowego (art. 430 § 1 i 2 Ksh).

Stosownie do art. 201 § 1 i art. 368 Ksh Zarząd prowadzi sprawy spółki i reprezentuje spółkę. Zarząd składa się z jednego albo większej liczby członków. Do zarządu mogą być powołane osoby spośród wspólników/akcjonariuszy lub spoza ich grona (art. 201 § 2 i 3 Ksh i art. 368 § 3 Ksh). Członek zarządu spółki z o.o. jest powoływany i odwoływany uchwałą wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej (art. 201 § 4 Ksh). Członków zarządu spółki akcyjnej powołuje i odwołuje rada nadzorcza, chyba że statut spółki stanowi inaczej (art. 368 § 4 Ksh).

Zarząd spółki z o.o.
i spółki akcyjnej

Rada nadzorcza w spółce z o.o. i spółce akcyjnej

Umowa spółki może ustanowić radę nadzorczą lub komisję rewizyjną albo oba te organy (art. 213 § 1 Ksh). Rada nadzorcza składa się co najmniej z trzech członków powoływanych i odwoływanych uchwałą wspólników. Umowa spółki może przewidywać inny sposób powoływania lub odwoływania członków rady nadzorczej (art. 215 § 1 i 2 Ksh). Członków rady nadzorczej powołuje się na rok, jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej. Uchwałą wspólników członkowie rady nadzorczej mogą być odwołani w każdym czasie (art. 216 § 1 i 2 Ksh). Komisja rewizyjna składa się co najmniej z trzech członków, powoływanych i odwoływanych według tych samych zasad, co członkowie rady nadzorczej (art. 217 Ksh).

W spółce akcyjnej ustanawia się radę nadzorczą (art. 381 Ksh). Rada nadzorcza składa się co najmniej z trzech, a w spółkach publicznych co najmniej z pięciu członków, powoływanych i odwoływanych przez walne zgromadzenie. Statut może przewidywać inny sposób powoływania lub odwoływania członków rady nadzorczej (art. 385 § 1 i 2 Ksh). Kadencja członka rady nadzorczej nie może być dłuższa niż pięć lat (art. 386 § 1 Ksh).

Rada nadzorcza sprawuje stały nadzór nad działalnością spółki we wszystkich dziedzinach jej działalności (art. 219 i art. 382 § 1 Ksh). Do szczególnych obowiązków rady nadzorczej należy ocena sprawozdań w zakresie ich zgodności z księgami i dokumentami, jak i ze stanem faktycznym, oraz wniosków zarządu dotyczących podziału zysku albo pokrycia straty.

Termin odbycia ZZW i ZWZ

Zwyczajne zgromadzenie wspólników (art. 231 § 1 Ksh) lub zwyczajnego walnego zgromadzenia (art. 395 § 1 Ksh) powinno odbyć się w terminie sześciu miesięcy po upływie każdego roku obrotowego. Przedmiotem obrad powinno być: rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania zarządu z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego za ubiegły rok obrotowy; powzięcie uchwały o podziale zysku albo pokryciu straty; udzielenie członkom organów spółki absolutorium z wykonania przez nich obowiązków (art. 231 § 2 i art. 395 § 2 Ksh).

Powzięcie uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki

Jeżeli bilans sporządzony przez zarząd spółki z o.o. wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać zgromadzenie wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki (art. 233 § 1 Ksh).

Jeżeli bilans sporządzony przez zarząd spółki akcyjnej wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz jedną trzecią kapitału zakładowego, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać walne zgromadzenie w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki (art. 397 Ksh).

Rozwiązanie spółki z o.o. i spółki akcyjnej

Zgodnie z art. 270 oraz art. 459 Ksh rozwiązanie spółki powodują: przyczyny przewidziane w umowie spółki lub w statucie; uchwała wspólników/walnego zgromadzenia o rozwiązaniu spółki albo o przeniesieniu siedziby spółki za granicę; ogłoszenie upadłości spółki; inne przyczyny przewidziane prawem.

6.3. Przykłady organizacji transferu wiedzy i technologii oraz polityki innowacyjności w wybranych krajach

W Wielkiej Brytanii budżet na naukę jest administrowany przez Departament Przedsiębiorczości, Energii i Strategii Gospodarczej (Department for Business, Energy and Industrial Strategy)¹². Badania naukowe są finansowane ze środków pozostających w dyspozycji agencji UK Research and Innovation (UKRI), która od kwietnia 2018 r. skupiła siedem rad do spraw badań z określonych grup dziedzinowych. Są to rady badań z zakresu: sztuki i nauk humanistycznych¹³, nauk biologicznych i biotechnologii¹⁴, inżynierii i nauk ścisłych¹⁵, nauk społecznych i ekonomicznych¹⁶, nauk medycznych¹⁷, środowiska naturalnego¹⁸ oraz nauki i technologicznych innowacji¹⁹. Drugim podmiotem publicznym działającym w obszarze komercjalizacji wyników badań naukowych w Wielkiej Brytanii jest Technology Strategy Board²⁰. Jest to agencja rządowa wspierająca procesy komercjalizacji i proinnowacyjne. Obecnie podlega ona agencji UK Research and Innovation. Działania prowadzone przez Technology Strategy Board są adresowane głównie do przedsiębiorców. Najlepsze rozwiązania z zakresu komercjalizacji wyników badań naukowych są w Wielkiej Brytanii corocznie nagradzane przez Research Council oraz organizację pozarządową PraxisUnico²¹.

Wielka Brytania

W Szwecji od 2001 r. istnieje agencja rządowa zajmująca się rozwojem systemów innowacji - VINNOVA²². Zarządza programami poszerzającymi szwedzką innowacyjność poprzez rozdzielanie środków finansowych na projekty ważne dla odnawiania tradycyjnych gałęzi szwedzkiego przemysłu oraz te związane z nowymi technologiami i odkryciami. Programy szwedzkiej agencji lokują się w trzech obszarach wsparcia: ważnych strategicznie obszarów wiedzy, innowacyjności poszczególnych grup docelowych, współpracy ponad granicami. Pierwszy z wymienionych obszarów skupia się na projektach służących odkrywaniu nowych technologii. W drugim chodzi o rozszerzenie zdolności innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw oraz uczestników z sektora publicznego. Trzeci strategiczny obszar działania skupia się na pomnażaniu zasobów poprzez współpracę partnerów pochodzących z różnych dziedzin wiedzy, skoncentrowanych na rozwiązywaniu problemów stanowiących wyzwania społeczne. Interesującą propozycją jest szwedzki program *VINN-Excellence Centres*, w ramach któ-

Szwecja

¹² Opracowano na podstawie stron internetowych: www.gov.uk oraz www.ukri.org.

¹³ Arts and Humanities Research Council (AHRC).

¹⁴ Biotechnology and Biological Sciences Research Council (BBSRC).

¹⁵ Engineering and Physical Sciences Research Council (EPSRC).

¹⁶ Economic and Social Research Council (ESRC).

¹⁷ Medical Research Council (MRC).

¹⁸ Natural Environmental Research Council (NERC).

¹⁹ Science and Technology Facilities Council (STFC).

²⁰ Technology Strategy Board występuje pod operacyjną nazwą *Innovate UK*, co w tłumaczeniu z języka angielskiego oznacza Innowacyjne Zjednoczone Królestwo.

²¹ PraxisUnico jest organizacją *non for profit* powstałą w 2002 r. z połączenia ufundowanej w 1994 r. organizacji Unico oraz Praxis.

²² Opracowano na podstawie: www.vinnova.se/en.

rego w czterech obszarach dziedzinowych²³ wyłoniono 18 centrów będących platformą współpracy między uczelniami i instytutami naukowymi a sektorem prywatnym w odkrywaniu i transferze wiedzy. Centra wspierają prowadzenie badań podstawowych oraz aplikacyjnych w wykorzystaniu wiedzy do tworzenia nowych produktów i usług. Szwedzka agencja VINNOVA od 2001 r. prowadzi również program skupiony na rozwoju regionalnym pn. VINVAXT. Jego misją jest promowanie zrównoważonego rozwoju regionalnego poprzez odkrywanie potencjału konkurencyjnego danego środowiska w wyspecyfikowanych formach działalności. W programie wymagane jest zaangażowanie nie tylko publicznego sektora badawczego oraz przedsiębiorców, ale także władz lokalnych. Obydwa programy zapewniają finansowanie podjętych działań w perspektywie 10 lat, co zwiększa szanse na sukces i zapewnia stabilność.

Finlandia

W Finlandii główną instytucją publiczną finansującą badania i rozwój jest agencja operacyjna *BUSINESS FINLAND* podlegająca Ministerstwu Gospodarki i Zatrudnienia²⁴. Oferuje ona wsparcie procesów transferu wiedzy i technologii. Swoje działania adresuje do trzech grup odbiorców: przedsiębiorców, jednostek naukowych oraz instytucji publicznych. W ramach wspólnego projektu z Akademią Finlandii finansuje działalność powstałych w 2007 r. strategicznych centrów nauki i technologii. Agencja *BUSINESS IN FINLAND* poza swoją siedzibą w Helsinkach posiada sześć biur umiejscowionych w Brukseli, Pekinie, Tokio, Waszyngtonie oraz Dolinie Krzemowej. Bardzo ważnym przedsięwzięciem tej agencji są Strategiczne Centra Nauki i Technologii – *SHOK*. Są one formą partnerstwa publiczno-prywatnego. Założeniem tej formy działań jest doprowadzenie do współpracy różnych środowisk, w tym uniwersytetów, ośrodków badawczych oraz przedsiębiorców, a w konsekwencji odbudowa fińskich klastrów przemysłowych. Ok. 40% środków na badania w ośrodkach *SHOK*, ponoszą przedsiębiorcy. Oprócz agencji zajmującej się finansowaniem transferu wiedzy i technologii w Finlandii istnieje również fundusz inwestycyjny *SITRA*, który finansuje wybrane projekty. Jest to podmiot podlegający bezpośrednio parlamentowi Finlandii. Obecnie działalność tej organizacji jest skupiona na obszarze wysokich technologii w sektorze ochrony środowiska.

Szwajcaria

W Szwajcarii najważniejszą instytucją promującą badania naukowe jest Szwajcarska Narodowa Fundacja Nauki (SNSF)²⁵. Została założona jako prywatna fundacja w 1952 r. Jej siedziba znajduje się w Bernie. Głównym zadaniem SNSF jest ocena wniosków badawczych oraz wsparcie naukowców i projektów. Każdego roku SNSF wspiera 8500 naukowców, przyznając ponad 700 milionów franków szwajcarskich. SNSF przyczynia się do wysokiej jakości szwajcarskich badań poprzez dystrybucję publicznych pieniędzy badawczych w oparciu o konkurencyjny system. SNSF wspiera naukę

²³ 1) Biotechnologia i poprawa zdrowia; 2) telekomunikacja i nowoczesne usługi; 3) nowe materiały i metody produkcji; 4) nowoczesne środowisko pracy i zrównoważony transport.

²⁴ Opracowana na podstawie: stron internetowych: www.tekes.fi/en oraz publikacji *System wspierania innowacyjności w Finlandii wraz z przykładami dobrych praktyk*. www.finland.trade.gov.pl/pl/f/download/fobject_id:189397 udostępnionej na portalu promocji eksportu www.trade.gov.pl.

²⁵ <http://www.snf.ch>

we wszystkich dyscyplinach akademickich, od historii po medycynę i nauki inżynierskie. SNSF ściśle współpracuje z partnerami międzynarodowymi. Jej głównymi partnerami w Europie są SwissCore, biuro kontaktowe SNSF w Brukseli oraz Science Europe, organizacja patronacka wiodących europejskich instytucji finansujących badania. Do zadań SwissCore należy łączenie szwajcarskich i europejskich badań, innowacji i edukacji, a także promowanie udziału instytucji szwajcarskich w programach europejskich. Szwajcaria współpracuje także z Koreą Południową. Biuro Nauki i Technologii w Seulu jest częścią Ambasady Szwajcarii w Korei i stanowi integralną część *Szwajcarskiej Sieci Wiedzy*, która jest kluczowym elementem szwajcarskiej polityki zagranicznej w zakresie promowania nauki, technologii, innowacji i szkolnictwa wyższego.

Korea Południowa jest światowym liderem innowacji w obszarach badań przemysłowych (IT, komunikacja, transport, inżynieria lądowa)²⁶. Rząd Korei intensywnie inwestuje w badania i rozwój (76,53% badań rozwijanych jest przez sektor biznesowy, 11,73% przez rząd, 10,09% w sektorze szkolnictwa wyższego i 1,65% w prywatnym sektorze non-profit). KIAT (Korea Instituts for Advancement of Technology) jest rządową agencją, która należy do Ministerstwa Handlu, Przemysłu i Energii (MOTIE). KIAT bezpośrednio wspiera firmy w ich działaniach badawczo-rozwojowych. Koreański Instytut Postępu Technicznego został powołany na mocy art. 38-1 ustawy o promocji technologii przemysłowych. Celem KIPT jest skuteczne i systematyczne promowanie innowacji w zakresie technologii przemysłowych oraz wspieranie rozwoju polityki w zakresie technologii przemysłowych. KEIT (Korea Evaluation Institute of Industrial Technology) jest rządową organizacją stowarzyszoną podlegającą Ministerstwu Handlu, Przemysłu i Energii. KEIT jest ośrodkiem analitycznym zajmującym się badaniami polityki, zarządzaniem B+R, oceną technologii i współpracą międzynarodową. Jego rolą jest wspieranie planowania i wdrażania technologii oraz działanie jako katalizator rozwoju infrastruktury technologicznej. KOTRA (Korea Trade-Investment Promotion Agency) – agencja ustanowiona w celu przyczynienia się do rozwoju gospodarki narodowej poprzez wykonywanie prac takich jak promocja handlu, inwestycje między firmami krajowymi i zagranicznymi oraz wspieranie współpracy w zakresie technologii przemysłowej.

Korea

Po przeprowadzonej w 2001 r. reformie prace badawczo-rozwojowe w sektorze publicznym są obecnie prowadzone głównie przez zarejestrowane agencje²⁷. Japan Innovation Network (JIN) został utworzony w 2013 r. JIN promuje współpracę między przemysłem i uniwersytetami, a także ośrodkami badawczymi. Wspiera innowacyjne projekty, wykorzystując edukację innowacyjną sponsorowaną przez uniwersytet, a także wspólne warsztaty między firmami i studentami. Ułatwia również badania i analizy uniwersytetom i ośrodkom badawczym.

Japonia

²⁶ <http://stofficeseoul.ch>

²⁷ <https://ji-network.org/en/>

Ministerstwo Gospodarki, Handlu i Przemysłu (METI), w ramach Rady Venture Business Creation, utworzyło Komitet Innowacji 100, którego członkami są menedżerowie korporacyjni z dużych japońskich firm, które podejmują pionierskie działania na rzecz innowacji.

USA

Jednym z największych źródeł kapitału na wczesnym etapie komercjalizacji technologii w Stanach Zjednoczonych są programy Small Business Innovation Research (SBIR) i Small Business Technology Transfer (STTR), znane również jako America's Seed Fund²⁸.

Programy te umożliwiają małym przedsiębiorstwom ze Stanów Zjednoczonych prowadzenie federalnych badań i rozwoju, które mają duży potencjał komercjalizacji. W 2018 r. w firmy zajmujące się zdrowiem i naukami biologicznymi, które tworzą innowacyjne technologie, zainwestowane zostało z tych programów ponad miliard dolarów.

Program SBIR powstał w celu wspierania nauki i innowacji technologicznych poprzez inwestowanie federalnych funduszy badawczych w branże kluczowe dla amerykańskiej gospodarki. Środki są pozyskiwane w tym programie przez alokację małej części budżetu każdego z 11 amerykańskich agencji federalnych. Dofinansowanie w tym programie ma postać umowy lub dotacji. Projekty beneficjentów muszą mieć potencjał komercjalizacji i muszą spełniać określone potrzeby rządu USA w zakresie badań i rozwoju. Program STTR jest podobny do programu SBIR, ale wymaga, aby mała firma formalnie współpracowała z instytucją badawczą w fazie I i fazie II.

Inną formą działania w obszarze innowacji są zawiadomienia ze strony rządu tzw. szerokie ogłoszenia agencyjne (BAA). Są to konkurencyjne procedury pozyskiwania klientów stosowane przez agencje Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych w celu uzyskania propozycji dotyczących badań podstawowych i stosowanych oraz ogólnych badań niezwiązanych bezpośrednio z opracowaniem konkretnego systemu lub zamówienia sprzętu. Rodzaj badań zamówionych w ramach BAA ma na celu zwiększenie wiedzy w zakresie nauk ścisłych i/lub podniesienie poziomu wiedzy w porównaniu do praktycznego zastosowania wiedzy.

Wśród amerykańskich uczelni zaliczanych do najlepszych na świecie jest Massachusetts Institute of Technology (MIT)²⁹ – prywatny uniwersytet badawczy z siedzibą w Cambridge w zespole miejskim Bostonu, znany z badań i edukacji w dziedzinie nauk fizycznych i inżynierii, biologii, ekonomii, lingwistyki i zarządzania etc. Badania w MIT mają na celu opracowanie innowacyjnych rozwiązań. Uczelnia współpracuje z wiodącymi instytucjami badawczymi i konsorcjami. We wrześniu 2017 r. ogłosiła utworzenie laboratorium badawczego sztucznej inteligencji o nazwie MIT-IBM Watson AI Lab. Firmy mogą brać udział w programie MIT Industrial Liaison Program (ILP). Jest to program poświęcony tworzeniu i wzmacnianiu wzajemnie korzystnych relacji między MIT a korporacjami na całym świecie. Firmy

²⁸ <https://sbir.nih.gov/>, <https://research.utk.edu/funding/broad-agency-announcements/>, <http://web.mit.edu/industry/ilp.html>

²⁹ W 2017 r. uczelnia ta została sklasyfikowana na czwartym miejscu w rankingu szanghajskim – najbardziej prestiżowym rankingu akademickich uczelni świata.

ZAŁĄCZNIKI

mogą wykorzystywać zasoby MIT, a także realizować programy badawcze współtworząc innowacyjne projekty. W 2017 r. badania finansowane przez przemysł stanowiły 21% wszystkich funduszy na badania MIT.

* * *

Jedną z firm publikujących raporty dotyczące najbardziej innowacyjnych firm świata jest The Boston Consulting Group. BCG to międzynarodowa firma doradztwa strategicznego, która sporządza analizy, opracowania i raporty z zakresu makroekonomii i międzynarodowych procesów gospodarczych, bankowości, telekomunikacji, energetyki i przemysłu.

Z przedstawianych przez BCG raportów wynika, że od 11 lat czołowe miejsce w rankingu zajmuje firma Apple, która przeznaczająca znaczące kwoty na badania i rozwój. W grupie 10 najbardziej innowacyjnych firm przeważają firmy amerykańskie. W rankingu tym w czołówce znalazły się również dwie firmy azjatyckie.

Infografika nr 13

Dziesięć najbardziej innowacyjnych firm świata

Źródło: BCG Global Innovation Survey 2016–2018.

6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2183, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2018 r. poz. 1475, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2018 r. poz. 87). Uchylona z dniem 1 października 2018 r.
4. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2018 r. poz. 736, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1577, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 986, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 395, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 776).
9. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1191, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. z 2018 r. poz. 432).
11. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2018 r. poz. 419, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz. U. Nr 128, poz. 1402, ze zm.).

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Wiceprezes Rady Ministrów Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
6. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
7. Rzecznik Praw Obywatelskich
8. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
9. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Komisja Cyfryzacji, Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Komisja Nauki, Edukacji i Sportu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
12. Prezes Polskiej Akademii Nauk
13. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
14. Minister Przedsiębiorczości i Technologii

6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTER NAUKI
I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

BKA.ZKK.193.1.2018

Warszawa, dnia 2 listopada 2018 r.

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z otrzymaną Informacją o wynikach kontroli pn. „Transfer wiedzy i technologii poprzez spółki jednostek naukowych”, P/18/03, (dalej: *Informacja*), zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*¹, pragnę przedstawić swoje stanowisko do ww. dokumentu.

Odnosząc się do zawartego na stronie 12 *Informacji* wniosku NIK w przedmiocie dokonania przeglądu potencjału komercjalizacyjnego spółek celowych, należy zauważyć, że Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie ma obecnie podstaw prawnych do pozyskiwania jakichkolwiek informacji o efektach ich działalności. MNiSW gromadzi informacje o *Przychodach z komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych* w systemie POL-on w sprawozdaniu *Wynik finansowy jednostek naukowych*. Nie dają one jednak obrazu potencjału komercjalizacyjnego spółek celowych. Z uwagi na to, że nie istniał obowiązek sprawozdawania się w tym zakresie – gromadzone dane są niepełne. Mając na uwadze rolę i wagę pozyskiwania takich danych, MNiSW – przygotowując nowe zasady ewaluacji jednostek naukowych w następstwie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*² – przyjęło zasady punktowania premiujące w ewaluacji patenty udzielone w kraju i za granicą, uzyskanie praw ochronnych za wzory użytkowe i wyłączne prawa do odmian roślin, przychody za komercjalizację bezpośrednią, pośrednią

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 524

² Dz. U. poz. 1668

ZAŁĄCZNIKI

(dywidendy ze spółki celowej utworzonej w celu komercjalizacji pośredniej wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, lub know-how związanego z tymi wynikami). Jednostki naukowe poddające się ocenie ewaluacyjnej, ubiegające się o kategorię – będą obowiązkowo podawały takie dane.

Odnosząc się zaś do wniosku o tworzenie w wyniku ww. przeglądu programów ukierunkowanych na wsparcie podmiotów, których działalność wpływa na zwiększenie innowacyjności w zidentyfikowanych obszarach, należy zauważyć, że możliwe działania mogące poprawić efektywność komercjalizacji badań naukowych są szersze niż tylko same programy. Jako przykład można wymienić m.in. działania legislacyjne (dzięki obowiązującej od dnia 1 października br. ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, istotną rolę w ocenie funkcjonowania jednostek naukowych będzie odgrywała także komercjalizacja wyników badań naukowych czy współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym), działania promocyjne, a także odpowiednio programowane projekty ze środków europejskich.

Z wyrazami szacunku,

Wz. Ministra
SEKRETARZ STANU

Piotr DARDZIŃSKI

DYREKTOR
Departamentu Innowacji i Rozwoju

Anna TYKARSKA

ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Nauki

dr Anna WELLSZ

Dyrektor
Biura Kontroli i Audytu

Anna DUDA

6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

KNO.430.011.2018

Warszawa, dnia 11 grudnia 2018 r.

Opinia
do stanowiska Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w sprawie Informacji o wynikach kontroli – *Transfer wiedzy i technologii poprzez spółki jednostek naukowych*

Stosownie do art. 64 ust 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524, ze zm.) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zawartego w piśmie z dnia 27 listopada 2018 r. (nr BKA.ZKK.193.1.2018).

Jednym z istotnych elementów mających wpływ na rozwój nauki i wzrost innowacyjności Polski jest współpraca uczelni i jednostek naukowych oraz utworzonych przez nie spółek z obszarem biznesu. Wzmocnienie takiej współpracy daje szansę właściwego wykorzystania potencjału naukowego i możliwość transferu technologii i nowych produktów do gospodarki.

Najwyższa Izba Kontroli podziela zdanie Pana Ministra, że gromadzone dotychczas dane o przychodach z komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych nie dawały obrazu potencjału komercjalizacyjnego spółek celowych. Zmiany wdrażane w związku z reformą nauki i szkolnictwa wyższego, w tym nowe zasady ewaluacji oraz przewidziany do umieszczenia w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on zakres danych (m.in. informacje o udzielonych patentach na wynalazki, wysokość przychodów z tytułu komercjalizacji) powinny pozwolić nie tylko na dokonywanie bieżących przeglądów, ale także na podejmowanie stosownych decyzji.

Odnosząc się do wskazanych przez Pana Ministra działań mogących poprawić efektywność komercjalizacji badań naukowych należy zauważyć, że każda inicjatywa służąca wzmocnieniu potencjału polskiej nauki w tym obszarze jest istotna. Zdaniem NIK, w kwestii tej ważną rolę odgrywają programy finansowane z budżetu państwa. Alokacja środków w ramach tych programów powinna mieć na celu wspieranie podmiotów, które dysponują największym potencjałem komercjalizacyjnym.

Najwyższa Izba Kontroli wyraża przekonanie, że wprowadzane zmiany pozwolą na uzyskanie szerszego obrazu działań uczelni i jednostek naukowych w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, a odpowiednie wsparcie podmiotów przyczyni się do osiągnięcia oczekiwanych rezultatów.